2

LVDOVICI CARRIONIS

ANTIQVARVM LECTIONVM COMMENTARII III.

In quibus varia ſcriptorum veterum loca ſupplentur, corriguntur & illuſtrantur.

Ad Clariſsimum virum FRANCISCVM NANSIVM I.C. apud Franconates in Flandria Senatorem P.P.

ANTVERPIÆ,
Apud Chriſtophorum Plantinum,
Architypographum Regium.
cIↄ Iↄ LXXVI.

CENSVRA.

In his Antiquarum Lectionum libris, qui magno & studio & iudicio conquisiti sunt, quod sanctæ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ religioni contrarium sit, continetur nihil: studiosisque, vt imprimantur, vtilissimi sunt. Datum Antuerpiæ Anno 1576. Die 23. Decembris.

D. Henricus Zebertus Dunghens
S. T. D. Can. Antuerp.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS II. Hispaniarum Rex, &c. priuata lege cauit Christophoro Plantino Architypographo suo, ne quis alius, *Ludouici Carrionis Antiquarum Lectionum Commentarios*, intra hos annos decem proximos imprimat, néve alibi impressos vendat in suae Maiestatis ditionibus: graui multa ei, qui aduersus ea fecerit, indicta, provt latius in diplomate dato Antuerpiæ 4. Ianuarij. M. D. LXXVI. & signato

Boudevvijns.

AD

CLARISSIMVM

ERVDITISSIMVMQ. VIRVM

FRANCISCVM NANSIVM I. C.

apud Franconates in Flandria Senatorem. PP.

TA EST, MI NANSI: liber ſum; neque Muſas meas ancillari volo. magnificos illos, & magnidicos, &, paene aliquid adieceram, nihil moror. illa etiam hominum mendicabula, qui litteras ad quaeſtum proſtituere, & earum opificium exercere, quam eſurire malunt, ſtrennue contemno. Quod itaque in ſcriptis meis hactenus religioſe ſeruaui, vt ea nemini dedicarem, praeter, qui de illis recte iudicare poſſet: idem hoc potiſsimum tempore ſecutus, tres meos ANTIQVARVM LECTIONVM Commentarios, tibi donandum exiſtimaui. cui enim potius quam tibi? quem ego à prima ineunte aetate haec honeſtiſsima litterarum ſtudia Lutetiae, politiorem Iuriſprudentiam Biturigibus liberaliter didiciſſe, vtraque Brugis ſumma cum dignitate tractare, praeclare noui. prudenter ſane & illas ciuitates delegiſti, in quibus diſceres; & hanc, in qua,

quae didiciſſes, ad popularium tuorum laudem & vtilitatem referres. nam, vt de Pariſiorum Lutetia nihil dicam, quam ſuperioribus annis, ante grauiſsimam illam belli ciuilis tempeſtatem, quae non tantum violenta ab ipſo ſtatim initio in Gallias incubuit, ſed etiam diuturna, & diuturnitate periculoſa regnum Europae florentiſsimum etiamnum non ceſſat lacerare, alteras Athenas fuiſſe, norunt illi, qui bonam magnamque doctrinae ſuae partem inde ad Belgas noſtros fortunati reportarunt. ſed vt de ea nihil dicam: quis neſcit Biturigenſem ciuitatem clariſsimorum ſemper Iureconſultorum copia floruiſſe? niſi ſi qui forte iuris ciuilis ſtudio operam dare, ſimul & ſplendidiſsima illa iuriſprudentiae lumina, Alciatum, Duarenum, Baronem, Cuiacium ignorare potuerunt. Iam vero de Brugis noſtris; vellem mihi libere, quod ſentio, liceret eloqui; neque ſtudium & iudicium meum amor patriae reprimeret. non vererer aſſeuerare, vix vſquam alibi maiorem ſemper litterarum dignitatem & eorum qui litteras magni facerent, ſiue nobilitatem, ſiue ſenatum, ſiue denique homines priuatos ſpectas, multitudinem fuiſſe. Et ſane vt in illud tantum Senatorum Collegium intueamur,

cui

cui tu cum perpetuo magiſtratu ſemper interes, cum annuo vero nunc, cum paucis alijs, praeſides: quot in eo numerari poſſunt, qui in humanitate humaniſsimi, in iuris ſcientia ſcientiſsimi, in rep. adminiſtranda ſapientiſsimi ſunt? ne neceſſe habeam Dammios, Bryardos, Mekerchos, Barzios, & Laurinos nominare. Inuideant vobis de reliquis vnus item & alter, qui, cum in tenebris perpetuo ſint verſati, litterarum lucem non ferunt; & pene, manu, ventre, nobilitatis famam captent. Tu vero clariſsime & eruditiſsime Naniſi, quod facis, litteras foue; earum ſtudioſos amplectere; iuriſprudentiam ſinceriorem tuere: & filio tuo Franciſco, qui pro illa aetate incredibiliter in vtraque lingua promouit, hanc hereditatem cernendam relinque. imo ne cernat, aut ius deliberandi habeat, ſed ſtatim adeat, iam nunc teſtamento caue. Quod quoniam te facturum certe ſcio; hos commentarios tibi de manu in manum trado; perpetuos, ſi eiuſmodi ſcripta perpetua eſſe poſſunt, amoris erga te mei & mutuae amicitiae noſtrae teſtes. ἀντίδωρον peto, duo illa, quorum alterum Criſpus Paſsienus ab aliquibus ſufficere exiſtimabat, beneficium & iudicium. vtrumque accepero, ſi alterum dederis. quod

enim maius homini beneficium dari poteſt, quam ſi illius viri iudicio labores ſuos probari ſenſerit, quem ipſe virum eſſe grauiſsimum & iudicem aequiſsimum iudicat? Tu itaque, mi Nanſi, haec noſtra ὑπόμνηματα ſiue quod ab eo proficiſcuntur, quem amas, à quo reuera amaris, ſiue quod in ijs ſunt non nulla, quae olim communi amico Iacobo Raeuardo placuerunt, boni conſule. Vale. Louanio.

KALENDIS INTERKALARIBVS.

CIↃ. IↃ. LXXVI.

BRE-

BREVIS CAPITVM SINGVLORVM COMMENTARIORVM.

CAPITA LIBRI PRIMI.

CAPITA LIBRI SECVNDI.

E Mani-

CAPITA LIBRI TERTII.

Mundus

SCRI-

SCRIPTORES, QVORVM IN HIS COMMENTARIIS LOCA

partim illustrantur, alia supplentur, pleraque corriguntur. vbi Barbara nota paginam, Latina verò, locorum eadem pagina correctorum numerum designat.

Demo-

FINIS INDICIS.

IN LVDOVICI CARRIONIS ANTIQVARVM LECTIONVM COMmentarios tres, ad V. C. Franciſcum Nanſium Adolphi Mekerchi epigramma.

Ἐννέα Ἡροδότῳ Μοῦσαι τὸ πάλαι ποτ' ἔδωκαν
Ἐννέα μὲν βίβλους ἀντὶ φιλοξενίης,
Νῦν δὲ σὺ πὰρ Λοδοΐκου βιβλιακωτάτου ἀνδρὸς,
Βιβλιακώτατ' ἄνερ Νάνσιε, δῶρα φέρεις
Τῶν Χαρίτων τρισσῶν, τάδε βιβλία τρισσά· μεγίστης
Σεῖο δὲ τῆς φιλίης εἵνεκα, καὶ σοφίης.

Τοῦ αὐτοῦ.

Μοῦσαι, καὶ Χάριτες, Φοῖβος, Παλλάς τε, καὶ Ἑρμῆς
Ὤμοσαν ἀλλήλοις ἐνθάδε ναιετάειν.

Nicolaus Adolphi F. Mekerchus vertebat.

Herodoto ter tres ter terna volumina quondam
Hoſpitij merito Pierides dederunt.
At tibi librorum cultori, candide NANSI,
Librorum cultor CARRIO *& ipſe, dicat*
Tres libros, Charitum ternarum munera, rarae
Doctrinae pignus, pignus amicitiae.

EIVSDEM.

Muſae, Gratiae, Apollo, Mineruáq. Mercuriuſq.
Hic ſe iurarunt velle habitare ſimul.

LVDO-

LVDOVICI CARRIONIS ANTIQVAR. LECTION.

COMMENTARIVS PRIMVS.

Anna Perenna vnde dicta. Macrobius, Agellius, Martialis & Varro emendati.

CAPVT I.

VLTA mihi sunt impedimento, ne meos sacrorum Romanorũ fastos, siue de veteri iure Pontificio libros, iamdudum in aduersarijs per me affectos, amicis meis atque adeo omnibus harũ artium vere liberalium studiosis perfectos tradam. interea constitui tamen, nonnulla ad veterum scriptorum emendationem pertinentia, loco ibi alieniore posita, dum illi perpoliuntur, inde desumere, & his meis Antiquarum lectionum Commentarijs inspergere: vniuersi operis vulgo quasi specimen quoddam exhibere denique.

Igitur vt à Martio, id est, eo mense, quem anni principem sub Romulo fuisse accepimus, initium sumamus: scribit Macrobius id verum esse, ex hoc maxime probari, *quod ab ipso Quinctilis quinctus est: & deinceps pro numero menses numerantur: Huius etiam die prima ignem nouum Vestae aris accendi solitum: vt incipiente nouo anno cura denuo seruandi ignis inciperet. eodem quoque ingrediente mense, tam in regia & curijs, quam Flaminum domibus Laureas veteres nouis Laureis mutari.* De quibus Ouidij hac quidem in parte ad verbum à Macrobio imitati illa sunt:

Lib. I. Satur. cap. xij.

Lib. iij. Fastor.

A *Nen*

Neu dubites primae fuerint quin ante Kalendae
Martis: ad haec animum signa referre potes.
Laurea Flaminibus quae toto perstitit anno
Tollitur: & frondes sunt in honore nouae.
Janua tunc regis posita viget arbore Phœbi,
Ante tuas itidem curia prisca fores.
Adde quod arcana fieri nouus ignis in aede
Dicitur, & vires flamma refecta capit.
Denique quinctus ab hoc fuerat quinctilis; & inde
Incipit, à numero nomina quisquis habet.

Addit Macrobius. *Eodem mẽse & publice & priuatim ad annum perennem sacrificatum itur, vt annare perennareque commode liceat.* Quae verba, vt vulgo quidem scribuntur, specie recta sunt; re & veritate vitiosa. itaque scripserim: *ad Annã Perennam:* vel ipsius, quem dixi, auctoritate motus.

Macrobius cap. eodem. Correctus.

Ouidius li. III. fast.

Nec mihi parua fides annos hinc esse priores:
Anna quod hoc cœpta est mense Perenna coli.

ET:

Idibus est Annae festum geniale Perennae
Non procul à ripis aduena Thybri tuis.

De qua M. Varronis locus mihi hoc tẽpore corrigendus est, à magni aliquot nominis viris temere tentatus antea. Eius apud Agellium ex satyra Menippaea, quae *sciamachia* dicã an *Criomachia*, inscribitur, versus hi sunt:

Agellius li. XIII. cap. XXI.

Theanna & Peranna, Pranda Celato, Pales
Nerienes & Minerua, Fortuna ac Ceres.

Quorum priorem qui ita se constituere posse existimant,

Te Anna & Peranna, Pranda, Celato, Pales.

multimodis falluntur. neque enim vident, quod tamen visu facillimum erat, non duas easque di-

uerſas deas, ſed vnã implorari. eandẽ deinde, *Perannam*, ijdem illi non recte indigetãt. nam ſiue ab amne perenne, vt ipſa apud eundem Poetã vult.

Amne perenne latens Anna Perenna vocor;

ſiue à temporis & annorum perennitate, vt Macrobio placuit: ſiue denique,

Pace domi facta ſignum poſuere perenne,
Quod ſibi defectis illa ferebat opem:

ex quacunque, inquam, earum cauſarum nomen illi veteres dederunt; *Perennam*, non, *Perannam*, dici oportuit. cui qui operantur,

Sole hilares vinoque calent, annoſque precantur
Quot ſumunt cyathos; ad numerumque bibunt.
Inuenies illic qui Neſtoris ebibat annos,
Quae ſit per calices facta Sybilla ſuos. ET:
Sunt quibus haec Luna eſt, quia menſibus impleat annum.
Pars Themin, Inachiam pars putat eſſe bouẽ.
Inuenies qui te Nymphen Athlantida dicant;
Teque Ioui primos Anna dediſſe cibos.

Hanc autem deam Ariciae coli ſolitam teſtis eſt Martialis, vt quidem in vetere familiaris mei Petri Diuaei, omnis hiſtoriae & antiquitatis ſtudioſiſsimi & ſcientiſsimi libro legi video:

Siue Numae coniunx Triuiae te miſit ab Anna.

nam & vulgo & in alijs a liter. ſed ad Varronem. *Martialis* cuius verba ita ſcribo: *VI. epigr.*

Ted Anna Perenna, Panda, te Lato, Pales, *XLVII. emendatus.*
Nerienes & Minerua, Fortuna, ac Ceres. *Varro correctus.*

Scribo, *Ted Anna*; antiquorum in litteris huiuſcemodi interponendis conſuetudinem ſecutus: cuius litterae interiectioni errorem illum, *Theannа*, libenter aſsignare ſoleo: niſi quis litteram

eam nihil necessariam esse dixerit, & hiatum, de quo alibi dicemus, admittat. Fuit etiam tempus cum posteriorem illum versum paulo aliter legerem:

Te Nerienes, Minerua, Fortuna ac Ceres.

quomodo mihi quidem nescio quid amplius venustatis habere videtur.

Varronis & duum locorum Pacuuij apud Nonium, item alterius apud Festum correctio.

CAPVT II.

INSVBIDI sint oportet ac nulli palati homines: qui cum reliquas, ex dubijs illis Attij, Pacuuij, & ceterorum de hoc genere veterum poëtarum cenis delitias degustant; non continuo incredibilem earum suauitatem sentiunt: sed illas, veluti nauseabundi, auersantur. sane si quando Hispanici illius mihi in mentem venit;

Attonitusque legis terrai frugiferai
Attius & quicquid Pacuuiusque vomunt:

non tantum ridere peruersum eorum de poematis pangendis iudicium, sed etiam proiectam saeculi illius de alieno opere bene facto, male iudicandi audaciam deplorare & paene peluim poscere, soleo. Igitur ego, vt homines, credo, sani omnes, & antiquorum poetarum scripta libenter lego, & dum mirificam legendo voluptatem capio, magnum in ijs, quae restant, emendandis studium pono. itaque ex eorum vno, Pacuuio videlicet, iam olim mendum sustulimus: idque ijs in scholijs indicauimus, quae annis superioribus in

Valerium Flaccum mille locis à nobis emendatum edidimus. cum enim apud Nonium legeretur:

Barbaricam pestem sabinus nostris obtulit
Noua figura factam commissam infabre:

Vestem, non, *pestem*; *nauibus*, non, *sabinus*, scribi oportere docuimus: & quicquid verborum erat, in numerorum rationem coegimus. Addantur nunc alij eiusdem poetae versus non minus, immo aliquanto amplius, deprauati, suisque numeris confusi; &, quantum potest, à nobis corrigantur. Festus: *Vastum*, ait, *ponitur pro inani. Pacuuius. Quales scabres quod inculta Vastitudine*. ad quae verba Antonius Augustinus vir summus, &, vt eius amplitudo & praeclara omnium scietiarum cognitio meretur, non nisi cum honore nominandus, monet Pacuuium apud Nonium scribere:

Pacuuius emendatus.

Nonius in vocibus, Infabre, &, Committere.

Festus correctus.

Pacuuius, Teucro.

Quae desideria alumnum? paenitudines.
Quales, scapresque inculta Vastitudine.

Nonius; Alumnus, Paenitudo, Vastitudo, Scapres.

Quae scriptura etsi omnem in partem recta non est; tamen me ad eam, quae recta est, inuestigandam quasi manu duxit. rectam ne esse existimem in causa est, constans librorum Nonij varijs locis in aliam consensio; & diuersa Nonij ipsius certorum verborum interpretatio. qui nisi me fallit, vt certe nõ fallit, & Festus, & ille ipse, quem dixi, Nonius hunc in modum corrigendi sunt: *Pacuuius Teucro:*

Quae desiderio alumnum, paenitudine
Squalles; scaprésque inculta vastitudine.

Scapres, pro, *scabres* Pacuuium dixisse notat Marcellus; quod à viris quibusdam doctis Nonium

non ita pridem emendare aggreſsis, in tanta veterum librorum, quibus vſi ſunt, copia animaduerſum non eſſe, per mehercule miror. Varro certe eadem illa ita coniunxit. vt iam ijs non pro verbis, liceat ita loqui, ſed pro nominibus vſus fuerit. verba eius Manio apud Nonium corrupta, ſic emendo: *ſquale ſcapreque illuuie & vaſtitudine.* quod certe facit vt dubitẽ ſcripſeritne Pacuuius, *Squalle, ſcapre atq. inculta vaſtitudine.* quid alij viderint; ipſi viderint.

Varro apud Nonium, Illuuies, & Vaſteſcãt correctus.

Panda, Pantica, Ceres, Nonius & Varro de vetere libro correcti.

CAPVT III.

QVOD me ſuperiore capite, dum de *Anna Perenna* ageretur, fugit ſcribere, in Varronianis illis verſibus ſuum deae Pandae nomen, quod prioris aetatis incuria mutauerat, eſſe reſtitutum: nequis id temere & ſine certa ratione à me fieri calumnietur; libet nonnullas reſtitutionis illius cauſas in medium afferre: & earũ quantum quaeque valeat, cuilibet volenti, exiſtimandum relinquere. Deos deaſue pro diuerſa dignitatis, officij, poteſtatiſue ratione, diuerſis etiam nominibus appellari conſueuiſſe, res eſt in vulgus nota, & huiuſmodi, vt ad eam probandam nihil ſit neceſſe magnam orationem comparare. Itaque quam venatores Dianam dicunt, eandem parturientes in comoedijs Iunonem Lucinam inuocant;

Tu Lucina dolentibus, Iuno dicta puerperis.

et qui

et qui alicui Deo ſacra faciunt, cum ignorent quo is nomine potiſſime delectetur, nullum eorum, quae ei tribui ſolent, ſcientes omittunt. ex quo illud in carmine ſaeculari:

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithya tuere matres,
Siue tu Lucina probas vocari
Seu genitalis.

Deos videlicet religioſa antiquitas obſequentiores, magiſque ſibi propicios fore credebat, ſi, quo quiſque nomine gaudebat, eodem compellarentur. Eodem loco iſtam Varronis inuocationem cēſeri, & ad Cererem referri oportere, parum abeſt, quin aſſeuerem. quae enim vulgo *Ceres*; ea in ſacris *Panda* vocabatur. qua in re cui potius quā eidem Varroni teſtimonium denunciabo; qui illud ipſum libro de vita P. R. primo apud Nonium ſcriptum reliquit? ſed praeſtat Nonij verba, vt in veteri libro bibliothecae Elnonenſis perſcribuntur, & vero vt ſcribi debent, ſubijcere: ſic enim id quod dico melius intelligetur; ſimul Nonij & Varronis loci, immane quantum deprauati, emendabuntur. *Pandere*, inquit Nonius, *Varro exiſtimat eá cauſa dici: quod qui ope indigerent & ad aſylum Cereris confugiſſent, panis daretur: pandere ergo quaſi panem dare; & quod numquam fanum talibus clauderetur. de vita populi Romani libro* 1. *Hāc deā Aelius putat eſſe Cererem. ſed quod, in aſylum qui confugiſſet, panis daretur, eſſe nomē fictum à pane dando pandere, quod eſt aperire,* qui locus Varronis ex ſententia Aelij, cui Varro operam dedit, manifeſte, ni fallor, de Panda accipiendus eſt. ab ea tamen aliam nominis illius rationem

Varro li. 1 *de vita. P. R. emēdatus.*

Nonius, Pando, emendatur.

 tionem

tionem neque eam incommodam quiuis facile reddiderit. Auctor est enim Arnobius, scriptor eruditus & vetustus, quod Tito Tatio, Capitolinũ vt caperet collem, viam pandere atque aperire permissum fuerit, deam *Pandam* esse appellatam, vel, *Panticam*. sunt alij qui deam pacis esse volunt. eo quod pacis tempore vrbium portae aperiantur. ex quo glossarium Latinum, *Panda*, inquit Εἰρήνης θεός. de pranda, nusquam equidem vllum, quod sciam, verbum.

Arnobius aduersus Gẽtes lib. iiij.

Nonij errores notati. dedico. depetigo. Nonius & Lucilius duobus locis, item Ausonius emendati.

CAPVT IV.

INFINITI sunt in Marcelli Commentarijs errores: & eorum plerique eius generis vt scriptori ipsi, non autem, quod in alijs solet, librarijs debeant assignari; & tamen Poetis ab eo laudatis magnae saepenumero fraudi sint. nolo iam ingentia boni illius viri facinora commemorare, sat erit vno atque altero exemplis, verum esse id quod dico, vincere. *Dicare*, inquit, *est tradere*. Lucilius lib. xxx.

Iuratum se Vni, cui sit data adaeque dicata.

Quibus in verbis paucissimis, duplici errore erratum est. nam & *dedicare*, non, *dicare* scripserat Lucilius; & Nonius versum Lucilianum referens, *deque*, non, *adaeque*, *iuratam*, non, *iuratum* posuerat. igitur de eorum sententia, quos iam dixi.

Nonius, dico.

Iuratam

Iuratam se vni cui sit data deque dicata.
scribendum censeo. tmesis nimirum, figura huic poetae domestica, ignorata Nonio errorem obiecit: Nonij interpretatio alios porro in alium errorem traxit. Occurrit nunc alius, huic par, immo geminus eiusdem Lucilij locus. in quo eandem non Nonij modo, sed etiam librariorum culpam agnoscas licet. qui tamen, quod necessario habeo praefari, non à me, ne quis erret, sed à *L. Fruterio* olim castigari meruit. *Fruterium* cum nomino; incredibili quadam doloris magnitudine animum mihi pertentari sentio: prae qua equidem quomodo de singulari ingenij illius praestantia, absoluta iudicij integritate, perfecta omnium disciplinarum cognitione, summo denique vitae & morũ candore aut quod volo eloquar, aut quod dicere debeo, taceam, omnino non inuenio. vixisset diutius diuinus ille iuuenis; vixisset: neque ad maximam ingenij & doctrinae laudem efflorescens è medio honestißimarum actionum curriculo immatura morte abreptus fuisset: aut; quod huic proximum erat, eos quos potuit, quos debuit, non fures, non plagiarios, falsique conuictos, recti specie deceptus, scriptorum suorum extremis tabulis heredes instituisset: exstarent hodie praeclara virtutis illius, cuius iam tum foras semina sese proijcere gestiebant, argumenta: esset cuiuis de ea eruditionis excellentia, procliue iudicium. non mea, non alterius cuiuspiam qualicunque defensione, dicam an testimonio? apud exteros egeret Fruterius. ille igitur Fruterius (tandem ad institutum sermonem me referam tamen) cum aliquando eum versum me praesen-

Lucilius correctus.

te recitari audiret:

Illuuies, ſcabies, oculos huic denique petigo
conſcendere.

Nonius, Petigo. vt erat iudicio ſupra humanum praeditus, ita Douzam, inquit, amicum habeam, vt nec Lucilius nec vero temporis illius aequalis alius petiginem nouit; neque Nonius Lucilianorum verborum mentem ſatis percepit. depetiginem enim antiquorum more dixit Lucilius, quam impetiginem alios dixiſſe conſtat. ſic enim ſcripſit:

Illuuies, ſcabies, oculos huic deque petigo
conſcendere.

et ne quis poetam tmeſibus huiuſcemodi vſum eſſe infitietur; en vobis teſtem locupletem, &, vt Iureconſulti loquuntur, omni exceptione maiorem Auſonium: cuius ea ſunt:

Auſonius extrema ſecũda ad Theonem Epiſt.

Lucani mox potieris aco.
Reſciſſo dices componere nomine verſum.
Lucili Vatis ſic imitator ero.

quae Fruterij opinio, ita certa eſt, vt iam opinio eſſe deſinat. quod tamen non vidit Nonius, multoque minus amicus noſter, qui ſi Nonium varia lectione nobis non deprauauit, quod dicere non audeo, certe aeque atque inuenerat, aut paulo ſane minus prauum reliquit. Auſonij autem verſus aliter quam vulgo leguntur, & vt legi debere Fruterius opinabatur, quod paene praeterieram, proponendos putaui.

Perdimus aeuum. certa stant omina lege. compendia rerum. fors est sua cuique ferenda. Roma enata casis. vires Italae. adice, subice, prima breui. Manilius, Propertius, Papinius, emendati.

CAPVT V.

Quid tam sollicitis vitam consumimus annis?
Torquemurque metu, caecaq; cupidine rerum.
Aeternisque senes curis dum quaerimus aeuum.
Perdidimus & nullo votorum fine beati?
Victuros agimus semper, nec viuimus vnquam.
Pauperiorque bonis quisque est, qui plura reposcit.
Nec quod habet numerat, tantum quod non habet optat.

Elegantissimi versus sunt doctissimi poetae Manilij, qua à distinctione, qua à scriptura valde praui: quos ita à me corrigas licebit.

Quid tam sollicitis vitam consumimus annis, Manilius IIII. Vers. j.
Torquemurque metu, caecaque cupidine rerum?
Aeternisque senes curis, dum quaerimus aeuum,
Perdimus? & nullo votorum fine beati,
Victuros agimus semper, nec viuimus vmquam?
Pauperiorque bonis, quisque est, qui plura requirit,
Nec quod habet numerat, tantum quod non habet, optat?

Ac deinde. Ibid. Vers. XIV.

Fata regunt orbem, certa stant omnia lege.

scribo; *Certa stant omina lege.*

paulo post: Vers. XI

Et vitia & clades, damna & compendia vitae.

scribo; *—damna & compendia rerum.* Vers. XX.

mox: *Nemo*

Nemo caret damno, poterit nec habere negatum,
Fortunamue suis inuitam pendere votis.
Aut fugere instantem. sors est sua culpa ferenda.

Eorum versu secundo legendum conicio: *inuitam prendere*: vt ei, quod cõsequitur, recte opponatur. tertio vero, quidam liber habet: *sors est vacuique ferenda*: è qua lectione coniecturam veram, vt opinor, facio, & de qua nemo dubitare potest, legendum esse:

—sors est sua cuique ferenda.

Sequitur paucis abhinc versibus:

Non euersa viro, fatis vicisset in ipsis:
Aut Lupa proiectos nutrisset Martia fratres.
Romaque sic enata foret.

Vn.xxiv lego: *—Troia sub vno*
Non euersa viro fatis vicisset in ipsis?
Aut Lupa proiectos nutrisset Martia fratres?
Roma casis & nata (aut certe, *enata*) *foret?*

Quae emendatio nisi certa est, reliqua etiam omnia pro arbitrarijs haberi volo: Sic Propertius ocellus Poetarum. *Propert. lib. iv. Eleg. 1*

Hoc quodcunque vides hospes, qua maxima Roma est,
Ante Phrygem Ænean collis & herba fuit.

Et:

Fictilibus creuere deis haec aurea templa.
Non fuit opprobrio facta sine arte casa.

Eleganter etiam Minutius felix Octauio: *Ob pastorum & casae regnum de geminis historia notissima est.* & meum mel Tibullus:

Romulus aeternae nondum fundauerat vrbis
Moenia, consorti non habitanda Rhemo.
Illic pascebant herbosa palatia vaccae

Et sta-

Et stabant humiles in Iouis arce casae.

Scripsi superius; *qua maxima Roma est*; quod ita scribendum esse mihi persuaderem, immo vero prope certo scirem. nisi forte illi Maniliano simile est. Manil. li. I. Vers. XXXVII.

Sentirentque Deum gentes quam maximus esset.

Finem huius capitis dabo; si vnum praeterea locum adiecero: Idem li. IV. Ver. XLIII

Adde etiam Italicas vires, Romamque suismet
Pugnantem membris: adijce ciuilia bella.

scribo: *Adde etiam vires Italas, Romãque suismet*
Pugnantem membris. adice & ciuilia bella.

Sic quod infra est; *—Cannásque sepulchris* Idem Vers. IↃC. LXXV.
Obruit, & Libyam Italicas infudit in vrbes.

scribo ex vetere codice: *Et Libyen Italas infudit in vrbes.*

Quemadmodum autem hic, *adice*, prima breui Poeta extulit: ita alijs versibus, si correctorum audaciam potuissent effugere, idem fecisse existimandus est. Neque enim dubito quin illa:

His addunt aliquos diuersa fila trahentes Idem lib. I. Vers. IↃC. LXX.
inter se gyros.

ad eundem modum sint scribenda:

His adice obliquos, aduersáque fila trahentes
inter se gyros.

Quin & Statius Papinius, quem breui, dis volentibus, multis millibus meliorem in vulgus dabimus, eadem ratione dixit: Statius Achill.

Subicit gauisus Vlysses.

Claudianus: *Subicit Cybele: Non tanta Tonanti.* Claud. de raptu.
Segnities: & Martialis: Proscrip. lib. III. Vers. CXXXIV.

Nil adicit penso Lachesis.

Quo illud etiam Asinij Galli in Marcellum epigram-

epigramma pertinet:

Qui caput ad laeuam deicit, gloſſemata nobis
Praecipit, os nullum vel potius pugilis.

ſed haec parua ſunt, nec eſt quiſquam, qui non per ſe, à nullo monitus, ſic emendaturus fuiſſe videatur. quanquam quod magnorum virorum teſtimonio de eloquentia dicitur; nihil in ea eſſe quod ſpem tantopere fallat, quam quod quilibet cum audíuerit conſecuturũ ſe nullo negotio imitatione confidat: idem ego in vniuerſum de omni hac veteres ſcriptores emendandi ratione vere dici poſſe ſtatuo.

Libertatem perdimus. Reſtio Laberij. Leuenna. Laberius apud Macrobium, item apud Agellium reſtitutus. Ver ſacrum facere, quid ſit, verbis L. Siſennae explicatum. eiuſdem diſperſa apud Nonium duo fragmenta collecta & correcta. Nonij inſcitia.

CAPVT VI.

MVLTAE ſunt in ſcriptis veterum mẽdae ab initio tenues, quae tamen vbi in libris inoleuerunt, maximos errores pariunt: ita plane, quod in vetere verbo eſt, varã vibia ſequitur. Itaque errant & vehementer errant, mea quidẽ ſententia; qui litterarum parũ referre exiſtimant, vt vitia qualiacunque tandem illa ſint, è libris tollãtur omnia: niſi forte nihil refert ſcriptores optimos à nobis intellegi. exempla in manibus ſunt. ſuperiore capite, quod vulgo erat:

—dum

—dum quaerimus aeuum.
perdidimus.

mutaui & scribendum monui;

perdimus.

leuis, inquis, macula, & quae te etiam tacente, cuiuis facile se prodat. leuis, fateor: sed tamen eiusmodi vt eam versibus nimium quantum elegantibus, & quibus paucos in omni Latina lingua pares esse iudico, fraudi fuisse sit fatendum. re ipsa, quod dico, probabitur.

Porro Quirites libertatem perdimus.

sic Laberius olim scripsit. post nescio quo vitio cũ editionibus, *perdidimus*, inuasisset, homines nimium sanè ingeniosi, corrigẽdo videlicet versui, quem parum numeris suis constare animaduerterant, aliam illam vocem, *amisimus*, veluti fulcrũ suppofuerunt: atque ita legi oportere; *Laberius apud Macrob.*

Porro Quirites libertatem amisimus.

viris etiam doctis falso persuaserunt. Volo nunc alij eiusdem Laberij Mimo suũ nomen, quod illi violentes librarij iamdiu vi eripuerũt, restituere. Igitur in noctibus Atticis, qui, *Rector*, dicitur, & è quo trimetri sanè quam politi, sed tamen ab ijs quos dixi pessime accepti, afferũtur, quique à me alias emendabuntur, eum, inquã, *Restionem*, vero nomine, quod alibi seruauit, dici debuisse, eundẽque Laberium in Saturnalibus, cum hominẽ leuẽ vellet appellare, non *leucunam* siue *leenam*, quod magistelli opinantur, sed *leuennam* dixisse moneo. Addantur nunc supplendi capitis è L. Sisennae historiarum libro quarto, duo de vere sacro fragmenta, eaque, vti olim sibi cohaeserunt, coniungantur, & quod in ijs maculae est, diluatur. *Agell. li. x cap. XVII.* *Agell. lib. XVI. cap. VII.*

Quondam

Quondam ſabini feruntur vouiſſe ſi res communis melioribus locis conſtitiſſet; ſe ver ſacrum facturos: quo voto damnati, fetum omnem dicuntur eius anni ſtatim conſecraſſe.

Pulchra, ne viuam, & antiqua veris ſacri explicatio: neque ea quam vel Feſtus habet, vel eius deprauator Diaconus, tantillo deterior. Sed de hoc plura Liuius. ſi quis autem cum Nonio, *Ver ſacrum*, non vt plerunque vitabile & exſecrandum ſed religioſum interpretari maluerit: nugas egerit. ſi vero, *damnare voto*, cum eodem Nonio, idem eſſe quod, *liberare*, cenſuerit: maiores nugas egerit. ſed haec tenue ſpecimen erunt eorum, quæ in Hiſtorici optimi meoque Salluſtio teſte, diligentiſsimi editione vel cum his ipſis commentarijs futura, vel certe interuallo non admodum longo eos conſecutura praeſtabimus.

...ſtus, Ma...ertini. ...lem, Ver...crum. ...uius lib. XII. & XIII. ...C. ...onius, Ver...um, &, ...amnare. ...lluſt. ...gunb.

Exilia & ilia vnde dicta. ina. Feſtus caſtigatus.

CAPVT VII.

EXIGVVM quiddam eſt quod hoc loco monere ſtatui, & paene huiuſmodi, vt vehementer verear, ne, dum vnam eamque tenuem admodum maculam eluo, videar in re leuiſsima operam voluiſſe ludere: fieret in ſcriptore ab ea modo parte vitioſo, cetera integro, fortaſsis conatus iſte ſi nō laudem, certe veniam mereretur. at in corpore omnem partem deformi, mutilo & luxato, minimam aliquam cicatricem conari obducere; hominis, opinor, non niſi ſuo & alieno otio abutentis, eſſe videatur. ſed tamen hoc, cuicuimodi eſt, proponetur. tanti eſt, dum vel tantillum

tillum antiquitati prope depositae lucis afferatur. Scribit Festus ex Verrio seu potius ex Festo Paulus Diaconus, homo, quod cum bona istorũ pace dicere liceat, bonis libris corrumpendis natus, & in eos saeuissime grassatus, *exiles & ilia à tenuitate viarum dici.* quod equidem quale sit, *putando*, vt ait Poeta nescio qui, *euoluere nequeo. ilia à vijs?* qui potest? credo quod ea ceu viarum in animalium corporibus fungatur munere. quae est istaec componendi ratio? aut quae est in vtraque voce syllaba, syllaba? immo littera paene eadẽ? Sed ne Diaconũ de errore qui librariorũ est, quãdo nemo alienã culpam ex Iurisconsultorum regulis praestare cogitur, causam dicere compellamus: ab *inarum tenuitate* exilia & ilia se deduxisse ijs non difficulter probauerit, qui alibi ita scriptum esse meminerint: *Ilia dicta sunt ab ina, quae pars chartae est tenuissima.* videtis quam parua & prope nulla immutatione sua grammatico constet sententia. Festus, Exilia. Idem, Ina.

L. Aelius Stilo Praeconinus, Seruius Clodius grammatici. Q. littera. Suetonius de inlustribus grammaticis, & Agellius varijs mendis liberati.

CAPVT VIII.

LIBELLVS de inlustribus grammaticis & rhetoribus, siue Plinij est, siue, quod magis credo, Suetonij, certe antiqui nescio cuius scriptoris esse constat; profecto meretur, vt ob eruditam illam breuitatem, qua res diuersas, quas in nostris litteris vix alibi reperias, succincte complectitur,

in hominum manibus retineatur: neque eandem multis aliorum praeclarissimarum rerum auctorum milibus, fortunam sentiat: quae sane cum maximam partem suo quodam iure in ista famae & nominis aeternitate paranda, vt in bello, sibi vindicet, nimis mehercules optimis quibusque scriptoribus dura fuit & crudelis. Quare si qui eum libellum emendandum, & quod eius fieri poterat, sibi sumserunt illustrandum; non illi quidem lapsi sunt iudicio, cum in re eximia labores suos posuerunt: veruntamen, quod sequebantur, minime sunt assecuti. Quam in partem, vt de ceteris taceam, Achilles Statius homo multae lectionis, &, à prima pueritia, poetarum, historicorum, rhetorum consuetudine familiariter, vt videtur, vsus, ita saepe turpiter peccauit, iure vt dici possit, semper iaculari, nec vmquam scopum ferire. Neque profecto videre possum, quid attinuerit, eam Lusitani commentationem primum Romae publicari; deinde *Dionisij Lambini*, viri totius orbis terrarum consensu in vtraque lingua valde exercitati, iudicio probatam Lutetiae, mox alibi, atque alibi, typis mandari. nisi forte ineptiarum eius generis numerus exiguus est. Nolo in animis hominum aliquod oratione mea praeiudicium relinqui. iure dicam, an iniuria, vnusquisque sibi, re diligentius examinata, pro iudice esse potest. Ac statim quidem, vt de multis pauca tangam, in initio Suetonius (sit is sane scriptor, quando nihil est, cur vel illum libri, vel librum illius debeat pudere) in ipso, inquam, orationis suae limine, cum de artis grammaticæ progressu & incremento agit: *Instruxerunt*, inquit *auxeruntque*.

Suetonius de claris grammaticis.

ab

ab omni parte grammaticam Laelius Lannuinus Gener Quincti Aelij Seruius Clodius vterque eques Romanus, multique, ac varij, & in doctrina & in repub. vsus. quae verba cum non ita longe à sua integritate abessent; neque hominibus vel tantilla historiae cognitione tinctis negotium facessere deberent; idem ille, qui cum à me reprehenditur saepius nominari non debet, veram quidem veteris impresi aliorumque scriptorum manu lectionem attulit: sed, quod nihil erat necesse, coniectura parum, ne dicam dolo, felici deprauauit. Vetus quidem scriptura erat huiusmodi: *L. Aelius Lanuuinus gener Q. Aelij Seruius Clodius.* vir ille minime malus, εὐςόχως scilicet, legendum diuinauit: *L. Aelius Lanuuinus genere Q. Aelij seruus. Vt,* inquit, *Lanuuinus genere vel Lanuuio oriundus fuerit, natus tamen Romae: cum in veteribus monimentis Ser. Seruum significare cognoscatur.* Egregiam mediusfidius emendationem, & cui vni corona, siquae olim librorum correctioni decreta fuisset, optima maxima iure deberetur. praesertim cum ipsius antiquitatis testimonio niti videatur. O hominem in veteribus monumentis per tot annos in *Vrbe Aeterna* non sine fructu volutatum; eorumque valde intelligentem, qui cum *Ser.* seruum indicare non ignoret; litteram tamen singularem *Q.* vnde omnis illa data est turba, coniungendi vim ac potestatem habere, neque aliud quam, *que*, significare, vel ex illo vrbis Romae elogio, quo nullum est frequentius. S. P. Q. R. discere nequiuerit: & seruos etiam Romae equestris dignitatis fuisse existimauerit.

nam quod Seruium Aelij generum fuisse ex ijs quae consequuntur, cognoscere neglexerit; ignoscamus, suadeo, homini in inueniendis Horatio, Catullo, Tibullo, toti denique poetarum gregi varijs lectionibus occupato. pergit deinde, & errorem errore cumulat. Primum enim orationem sibi necessario cohaerentem tribuit in capita: deinde, *Lelius*, pro *L. Aelius*, mox *Istilo*, pro, *Stilo*, postremo, *praemortui*, pro, *praemortua* legendum arbitratur. Sed nos illo homine in aliud tempus valere iusso, totum illud corrigamus, immo vero vt olim pueri correximus, apponamus. *Instruxerunt auxeruntque ab omni parte grammaticam L. Aelius Lanuuinus, generque Aelij Seruius Clodius, vterque eques Romanus, multique ac varij & in doctrina & in rep. vsus. L. Aelius cognomine duplici fuit: nam & Praeconinus, quod pater eius praeconium fecerat, vocabatur, & Stilo, quod orationes nobilissimo cuique scribere solebat; tantus optimatum fautor, vt Q. Metellum Numidicum in exsilium comitatus sit. Seruius cum librum soceri nondum editum fraude intercepisset, & ob hoc repudiatus pudore ac taedio secessisset ab vrbe: in podagrae morbum incidit, cuius impatiēs, veneno sibi perunxit pedes & enecuit, ita vt parte ea corporis quasi praemortua vixerit.* Haec ille. Cognomen Stilonis cum apud alios, tum apud Sextum Pompeium XIV, vt minimum, locis supermansit. apud Agellium corruptum est, & in aliud verbum degenerauit; quod ibi etiam reponendum ex opertis Bibliothecarum sacris moneo. verba haec sunt: *abstinuisse* (Cicero) *eo* (verbo *nouissimus*) *tamen tanquam non Latino videtur: quoniam qui doctissimus eorum temporū fuerat, Aelius illo,*

Agell. lib. XX ca. XI. correctus.

illo, vt nouo & improbo vti vitauerat: proptereaque id M. quoque Varronis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem v. demonstrandũ putaui. scribo: *quoniam qui doctissimus eorum temporum fuerat L. Aelius Stilo vt nouo & improbo verbo vti vitauerat. propterea quid M. quoque Varro de ista voce existimauerit, verbis ipsius, ex libro de lingua Latina ad Ciceronem quincto, demonstrandum putaui.* & prius quidem illud, *Stilo*, in bibliotheca Ioannis Ducis Biturigum exstare, testatur doctor meus Iacobus Cuiacius, splendidissimus Iurisconsultorum huius saeculi Papinianus. posteriora vero, vt in libro Buslidiano sunt, perscripsi. superest vt alterum Agellij eadem de re locum emendemus, deinde Ciceronis verba, eorum, quae dixi, confirmandorum afferamus, & alio progrediamur. *Commentarium*, inquit Agellius, *de proloquijs Laelij docti hominis qui magister Varronis fuit, studiose quaesiuimus, eumque in Pacis bibliotheca repertum legimus: sed in eo nihil edocenter neque ad instituendum explanate scriptum est. Fecisseque, videtur eum librum Laelius magis sui admonendi, quam aliorum docendi gratia.* scribe: *Commentarium de proloquijs. L. Aelij docti hominis, qui magister Varronis fuit, studiose quaesiuimus, eumque in Pacis repertum legimus: sed in eo nihil edocenter, neque ad institutionem explanate scriptum est: fecisseque videtur eum librum, L. Aelius &c.* Audiamus nunc Ciceronem seu potius Brutum ea quae scripsimus, prope omnia loquẽtem, illiusque testimonio, potius quam ingenio nostro, fidem habeamus. *Cottae*, inquit Brutus, *pro lege Varia quae inscribitur, eam L. Aelius scripsit Cottae rogatu. Fuit is omnino vir egregius & eques*

Cuiacius obseruat lib. III. cap. XXXVI.

Agell. lib. XVI. cap. VIII. emẽdatus.

Cicero Bruto.

Diodorus historicus. Tertullianus emendatus. idem argumentum apud Tertullianum, Minutium & Lactantium inueniri. de Minutij aetate.

CAPVT IX.

Q. Septimius Tertullianus omnium Theologorum doctissimus, & Romani iuris Põtificij peritissimus, in diuino illo Apologetico, quo Christianorum causam aduersus gentes coram Imperatoribus agit; vt Iouem aliaque idola Deos non esse ostendat, hoc fere vtitur argumẽto. quicunque homo ex homine natus est, Deus esse non potest. Saturnus, Iupiter, alij, homines ex hominibus nati sunt. Dij igitur esse non possunt. Iã vero, vt, illud quod initio posuerat, Saturnum & Iouem homines fuisse probet; *Ante Saturnum,* inquit, *Deus penes vos nemo est. ab illo census totius vel potioris vel notioris diuinitatis. itaque quod de origine constiterit, id de posteritate conueniet. Saturnũ itaque, quantũ litterae docẽt, neque Theodorus Graecus, aut Tallus, neque* Cassius Seuerus, *aut Cornelius Nepos, neque vllus cõmentator huiusmodi antiquitatũ aliud quã hominem promulgarunt.* quod argumentum aut Minutius à Tertulliano aut Tertullianus à Minutio sumserit necesse est. idem certe ijsdẽ paene verbis apud vtrũque legitur. Minutij quidẽ haec sunt: *Saturnũ principẽ huius generis, & examinis omnes scriptores vetustatis Graeci Romanique hominẽ prodiderunt. Scit hoc Nepos & Cassius in historia: Thallus ac Diodorus hoc loquuntur.* Cetera, quae sequuntur, apud hunc & illum gemina sunt. Vter ab altero acceperit; non facile

Tertull. Apologetico.

Minutius Felix Octauio.

dixeris. Nam de Minutij aetate vt dubitem, facit Stridonensis presbyter, qui eum Cypriano praeposuisse, aliquando etiam postposuisse videri potest. ac in catalogo quidem scriptorum Ecclesiasticorum Minutium Origeni proximum, Cypriano priorem statuit. quod alibi eum facere memini. & in sua pro libris aduersus Iouinianum apologia, primo Tertullianum, deinde Cyprianum, postremo denique Minutium nominat. certe si Minutius Cypriano aetate prior fuit, omne fere illud, quo Cyprianus aduersus idola, iisdem quibus Minutius verbis, differit, Minutianum dici debet. Quid? quod Lactantius, quem sub Constantino Arnobij discipulum vixisse constat, idem argumētum ab altero eorum, aut, quod proprius abest à vero, ab vtroque mutuatus est? sic enim scribit: *Omnes ergo non tantum Poetae sed historiarum quoque ac rerum antiquarum scriptores hominem fuisse consentiunt, qui res eius in Italia gestas memoriae prodiderunt: Graeci, Diodorus & Thallus; Latini, Nepos & Cassius & Varro.* Vter ergo ab altero acceperit non laboro: neque ea re hic à me est institutus sermo. illud volebam; apud Tertullianum, *Diodorum*, non, *Theodorum* scribi, & de Diodori Siculi bibliotheca accipi. quod ne Arcesilas quidem affirmare dubitauerit: maxime cum Iacobus Pamelius vita & professione theologus, idemq. omnis ecclesiasticae antiquitatis peritissimus, cui ego primū sanguinis, deinde multis magnorum officiorum vinculis valde sum obstrictus, meam coniecturā duobus libris, Elnonensi vno, Gandauensi altero, comprobari, litteris ea de re ad me datis, confirmarit.

Hieronymus Catalogo scriptorum ecclesiast. Idem Epist. ad Magnū.

Cyprianus li. quod idola Di non sunt.

Lactant. Diuinarum institut. lib. I. cap. XIII. vt vulgo nā in veteribus capita non sunt, nō magis quàm in Tertulliani Apologetico.

Fasces

Fasces per arua. Dictator ab aratro. ingenitus sonus. consummant orbem. effusus in vsus. grauia annonae incendia. ventis credere opes. celeres anni. domibus praefigere praedas. pacare siluas. viuere victor. scriptor velox. cursim loquentis excipere voces. teneros pudor impedit annos. Manilius varijs locis correctus.

CAPVT X.

REDEO ad Manilium. in quo quod legitur;

Serranos, Curiosque tulit, facilesque per arua
tradidit; eque suo Dictator venit aratro: Manilius II. IV. Vers. CXLVIII

valde, meis quidem auribus, vitiosum sonat; & historiam habet, quae in ijs verbis nō temere, credo, à quoquam agnoscatur. quae manifesta erit, si meo periculo, scripseris:

—fascesque per arua
tradidit: eque suo Dictator venit aratro.

nobile est illud Senecae: *Quinctius dictaturā properat euadere: ab aratro reuocàbitur.* sequitur in eodem Manilio:

Et gracilis calamos, & neruis insita verba
ingentemque sonum.

Lego: *ingenitumque sonum.* cui illud, *insita verba,* paene geminum est. mox: Idem vers. CLIIII.

Consumant orbem postquam ipsos sidera linquūt.

scribe: *Consummant vrbem.* quo eodem tempore dixit:

Inueniunt & in astra vias numerisque modisque Ibidē vers. CLIX.

 dein-

deinde:

Ibid. vers. CLXV. *Ille tenax animi, multosque infusus in vsus.*
emendo: *effusus*. quod, nisi me animi vehementer fallit, verbum huic versui suum est.

mox:

Ibid. vers. CLXIIX. *Et grauida annosae speculantem incendia mentis,*
credere opes, orbisque orbi bona vendere posse.
scribendum conicio, quae mihi coniectura paene palmaria est, de veteris scripturae vestigijs:
Et grauia annonae speculantem incendia, ventis
credere opes.

Nam, *grauida*, quod vulgo est, item, *annosae incendia mentis*, hic quidem Latina non sunt: contra, *grauia incendia annonae*, &, *ventis credere opes*, non tantum Latina, sed ipsa etiam Venere prope venustiora. scripserant fungi illi, *annosae*, hinc alij, *mentis*, non, *ventis*, legēdum opinati sunt. sic Varro excandefacere annonam dixit, lib. de re rustica III. *vt ad hunc bolum peruenias, opus erit tibi aut epulum, aut triumphus alicuius, vt tunc fuit Scipionis Metelli, aut collegiorum cenae, quae tunc innumerabiles excandefaciebant annonam macelli*. & paulo post: *quotus enim quisque est annus quo non videas epulum aut triumphum, aut collegia non epulari, quae nunc innumerabiles incendūt annonam?* Nondum à Manilio discedo. neque tamen erit vt plane purgari poterit. satis erit, grauissimis quibusque plagis, vti se dabunt, callum inducere: quod iam tribus quatuor locis faciundum est.

Ibid. vers. CLXXIII. *Nauigat & steriles optando sortibus annos.*
quis tam auerso Mercurio dicam an Iano? mercator

cator est, qui pecuniae in vsuris positae, siue, vt noster loquitur, sortibus steriles annos opter? nemo, opinor, erit quin *celeres* malet. quos sane illis *lubentes merito*, quod in formula est, donemus. aliter Venusinus: Horat. I. Epist. I.

—piger annus pupillis.

Sed à Geminis ad Leonem pergamus: qui

Hoc habet hoc studium postes ornare superbis Manilius li. IV. vers. CLXXX.

pellibus, & captas domibus praefigere praedas.

non, quod illi voluerunt:

domibus configere praedas.

item: *Et pacare metu siluas & viuere victor.* Ibid. vers. CXXCII.

non, *purgare metu siluas & viuere rapto.*

sic Poeta huic aequalis: *incultae pacantur vomere siluae.* & iam ante dixit: *viuitque rapinis*; neque nisi forte illorum, qui haec mutarunt, caussa, repetendum fuit. illud autem, *domibus praefigere praedas*, genere quodam simile est illi Tibulliano ad Messallam;

Te Messalla decet terra pugnare marique,
Vt domus hostiles praeferat exuuias.

A Leone ad Erigonen transeamus: quae ita, *pectora doctis*

Artibus instituat: vt ego politissimos versus de ea scriptos, ipsa etiam iuuante, rite emendaui.

Hic & scriptor erit foelix, cui littera verbum est. Ibid. vers. CXCII.

quique notis linguam superet, cursumque loquentis,

Excipiet longas noua per compendia voces.

igitur

igitur ſcribo:

Hinc & ſcriptor erit velox cui littera verbũ eſt:
quique notis linguã ſuperet: curſimque loquentis
Excipiat longas noua per compendia voces.

tale eſt illud Bilbilici:

Currant verba licet; manus eſt velocior illis.
nondum lingua ſuum, dextra peregit opus.

tale etiam delicatiſsimum Auſonij in notarium epigramma. quod, niſi harum commentationum obſtaret ratio, ſua elegantia, pro eo ac meretur, facile à me, vt, quantum eſt, adſcriberem, impetraret.

ſequitur: *in vitio bonus & teneros pudor impedit annos.*

Ibid. verſ. cc. emenda: *—vt teneros pudor impedit annos.*

ſed iam ohe. ne modum excedamus, & finem capiti praeſcriptum euehamur.

Sumſe. conſumſe. creſſe. ceſſe. toga. tectum. de Naeuij, Titinnij & Nonii antiquis lectionibus opinio.

CAPVT XI.

AMO veteres Poetas. quo magis odio & ſenio mihi ſunt, tam multa tamque foeda in illorum reliquijs errata: quibus niſi numerum dimminuo; vincor operam perdere; quam primũ quidem Naeuio, mox Titinnio, aliàs alijs aliam dabimus. Verſus Naeuij Triphallo, ſeu potius, vti Baptiſta Pius princeps emendauit, Ithyphallo ſunt.

Gell. li. 11 cap. XIX. *Si vmquam quicquam filium reſciuero*

Argen-

Argentum amoris caussa sumsisse mutuum.
quorum posteriori superat syllaba, priori desit. huic addendo, illi adimendo, numeros constituemus.

Vmquam si quicquam filium resciuero
Argent' amoris caussa sumse mutuum:
Extemplo illo te ducam vbi non despuas.

sumse, pro, *sumsisse*. sic Lucretius, *consumse*, pro, *consumsisse*. Lucret. li.

Omnia enim debet, mortali corpore quae sunt,
infinita aetas consumse anteacta diesque. Ibidē li. 1

sic idem extremo libro primo, *cesse*, & alibi, *cresse*, pro, *cessisse*, &, *creuisse*, posuit. quae ab alijs indicata, illis sua sunto. iam vero illud: *si vmquam*, retineri poterit, si hiatum his Poetis frequentem retinere videbitur. Sed quemadmodum ibi vocis ignoratio erroris culpam sustinet: sic contra apud Titinnium Noniana verbi cuiusdam obscurioris explicatio, non recte à viris etiam doctis accepta versum peruertit, immo ab stirpe euertit, Nonij verba Titinnio vel inuito obiecit, & quas nō turbas dedit? qua fraude deprehensa non admodum erit difficile de re ipsa iudicare. Locus proponetur, & lubente, ni fallor, Titinnio, in suum omnia ordinem reponētur. *Toga*, inquit Nonius, *dicta est à tegendo, & est, sicut in consuetudine habetur, vestimentum quo in foro amicimur. dicitur & tectum. Titinnius Gemina:* Nonius, Toga.

Syrus, cum scorto constituit ire, claues ilico abstrudi iubeo rusticae togae ne sit copia, id est tecti. quae si scripsit Nonius, valde eum fugit ratio: quod cum exemplo in eam rem quaesito *tectum* esse togam, vellet docere: nunc contra quasi sui eū paeniteret

insti-

instituti, *togam*, interpretetur *tecti* nomine. sed videlicet librarios, eosque qui Nonium extruserunt, non ipsum Nonium fugit ratio, qui hunc in modum scripserat: *dicitur & tectum. Titinnius Gemina: Syrus cum scorto constituit ire, claues ilico abstrudi iubeo, tecti ne sit copia, id est, rusticae togae.* quod illi cum Nonium de toga etiamnum agere crederent, neque versus Titinnij esse sentirēt, vti hodie exstant, perscripserunt: &, vt pleraque alia, deprauarunt. nunc quomodo Titinnio numeri, Nonio constet sententia, videamus. scribo:

Titinnius Gemina cor rectus.

—Syrus
cum scorto institit ire; claues illico
Abstrudi iubeo, tecti ne sit copia.

Et de duobus quidem ijs versibus, quin vera sit nostra opinio, nemo iure negauerit. illud autem; *Syrus*; cum in vetere libro, *sirus*, esse quidam annotarit, & ea verba huc mirifice faciant, vt Nonius ex illis interpretationem, quam dixi, sumsisse videatur: valde mihi molestum est; neque quid eo faciam, habeo.

Suppellere. scabere. verbum vetus elegans in Cicerone & Lucilio restitutum. Victorij sententia reiecta.

CAPVT XII.

FREQVENTIBVS veteres balneis, siue sanitatis siue alio prætextu quolibet vti consueuisse

suevisse, varieque circa ea sibi indulsisse, apud omnes satis constat. neque tamen pleraeque eorum observationes quales fuerint, aut nomina ipsa, quibus res in balneis fieri solitas denotabant, satis intelliguntur. quo in genere Lucilianum illud esse statuo:

Sador subellor desquamor, punicor, ornor, expilor, pingor. Nonius, Desquamor.

sic enim versum illum multiplex obsedit error, vt ne verba quidem ipsa, nedum res, quid sibi velint à quoquam admodum percipiatur. sed an haec studio nostro emendari primum, deinde interpretari posint, videamus. ac sane primam illam vocem, *sador*, quae nulla, opinor, vnquam est donata ciuitate, in, *scabor*, potius quam in, *sudor*, quod Iunio visum erat, vertendam esse, quiuis credo, facile mihi concedet. sed vt hoc non nimis asseuerauerim: sic illud contra, quod sequitur, ita vt proponam, scribendum esse, omni asseueratione affirmare non dubitauerim:

—suppellor, desquamor, pumicor, ornor Expilor, pingor.

cum enim in veteribus esse libris, *subbellor*, quod quidam scripto testatum reliquerunt, obseruarem; neque illud magis idonee ad hoc, quo de agitur, accommodari posse, quam, *subellor*, ab alijs excogitatum, scirem, cum neutrum quidem Romani iuris esse existimem: litterarum ductum secutus, quod proximum erat, scripsi, & antiquam, eamque elegantem admodum vocem paucis, ni fallor, ea in re notam renouaui. Afferam nunc illustrem quendam

Cicero-

Ciceronis locum, ex erudita illa ad Paetum epistola; vbi idem verbum sua nõ ita pridem deturbatum sede à nobis reponetur; & nostram de superiore emendatione coniecturam, mirifice confirmabit. Cicero itaque cum de nominum pulchritudine & turpitudine disserit, illudque Stoicorum pronunciatum, quod, vt videtur, Paeto probabatur, nihil esse obscaenum, nihil turpe dictũ, studet cõuellere: omnem in eo paene orationem consumit, vt eam, qua Stoici nitebantur, ratiocinationem, *turpitudo nec est in verbo nec est in re, igitur nusquam est*, falsam & Sophisticã esse vincat. igitur & in verbis honestis obscoena poni, & ipsam rem modo honestam modo turpem esse docet. *suppellere*, inquit, *flagitium: iam erit nudus in balneo; non reprehendes*. videtis quam apta ex his verbis ita à nobis constitutis eijciatur sententia: quâque ea verbi notione percepta, nihil difficultatis omnino restet. suppellere in balneo honestũ esse, testis Lucilius: at eidem illi verbo extra balneum vt intelligatur, Oedipo opus non est, non magis mehercule, quã si subigitare diceret. quod cum vetus illius libri interpres, vt alia compluria à posterioribus non intellecta, viderit, & Lambinus alijque omnes, *suppellere*, aut certe, *suppellit*, in membranis exstare monuerint: mirũ est quid P. Victorio viro ceteroqui doctissimo, & qui summam religionem in tractandis antiquorum scriptis solet seruare, in mentem venerit, vt hunc locum de composito corrumperet, & aliud verbum ex ingenio (quod de se fatenti, necesse est credere) huc ingereret.

Cicero IX. Epist. XXIII.

Petr. Victorius Annot. in eadem epistola.

Lucilij

Lucilij locus prodigiose corruptus, item alter Caecilij, de opinione correcti.

CAPVT XIII.

QVONIAM vero Lucilium sanare occoepi; eiusque vulnera aliquot satis mihi commode videor obligasse: pergam porro hoc capite eandem, aut certe similem operam illi nauare, & è membro quodam paene desperato deforme vitium tollere. recte an secus id coner facere; vos iudices eritis. Lucilius lib. XXIX. Nonius Emungi.

In mellis spem esse omnem, quouis possem emungi volo.

prodigiosa sane lectio; neque tamen in Nonio Iuniano melior. quam qui se emendare posse desperarunt; ijdem illi saltem vitiosam esse monere, & aliorum sopita ingenia, ad melius quid inueniendum, excitare, poterant. Et sane cuius erat negotij, hominibus praesertim in veterum librorum lectione versatis, videre, pro, *mellis*, quod locũ hîc nullum habere potest, *me illis*, oportere scribi? illud fortasis erat difficilius iudicatu, pro, *possem emungi*, Lucilium, *posse me emungi*, posuisse. Nam quod, è *volo*, esset faciendum, *bolo*, eamque litterarum illarum immutationem esse frequentem, ne hodie quidem ignorant pueri. qua de re Grammaticorum quorundam disputationes exstant in Casiodori Orthographia à nobis propediem, si tanti erit, edenda. Nunc locum ipsum, vt emendandum opinamur, proponamus. Lucilius lib. XXIX. *In me illis spem esse omnem, quouis posse me*

 emun-

emungi bolo. quod autem ex eo, *possem emungi*, feci, *posse me emungi*, ne quis à me temere factum esse suspicetur: memini olim quendam Caecilij locum Aeschrione ad eundem modum deprauatum, emendare: eamque emendationem, doctis quibusdam amicis meis valde me probare. quem cur non proferam; &, quod sentio, veteri illo humanitatis iure, cum omnibus communicem? verba eius sunt:

Festus; Ora. *Oram reperire nullam quam expediam queo.*

hic ego, *qua me expediam*, non paullo concinnius scribebam, & id Caecilium scripsisse asserebam. qua in re si quis à me discedit; facile illi, quod volet, dabo: dum tamen mihi hanc lectionem esse antiquam, ideoque in harum numerum referri posse, non infitietur.

Epicadius grammaticus. eius fragmentum. Calatores. Calones. Augures publici. Carisio & Arnobio scriptura restituta, Suetonio conseruata.

CAPVT XIV.

ARNOBIVS libro aduersus gentes primo, obiectionem aduersariorum refutaturus, qua illi barbarismis & soloecismis Christiarum res pollutas esse criminabantur, primo culpam eleuare nititur, quod ea sermonis pompa, vt loquitur, & per regulas missa oratio, concionibus, litibus, foro, seruari debeat: neque, cum de rebus agitur ab omni ostentatione submotis, quali cum amoenitate quid dicatur, sed quantum audien-

audientibus vtilitatis afferat, considerandum sit. Deinde in accusatores crimen regerens, *Qui*, inquit, *pollutas res nostras criminamini, stribiligines & vos istas libris illis in maximis & admirabilibus non habetis?* & paulo post: *Si certum est singula quibus debeant explicari; in similibus vitijs quoque versamini, quamuis Epicados omnes, Caesellios, Verrios, Scauros teneatis & Nisos.* Et de Caesellio, Verrio, alijs grammaticis, alias. nunc de *Epicado* videamus: quem, si mei arbitrij res sit, *Epicadium* libentius nominauerim. Fuit enim grammaticus *Cornelius Epicadius*, testante, quem supra laudaui, Suetonio; *L. Cornelij Sullae Dictatoris libertus, calatorque sacerdotio Augurali, filioquè eius Fausto gratissimus. quare numquam non vtriusque se libertum edidit. Librum autem, quem Sulla de rebus suis imperfectum reliquerat, ipse suppleuit.* Haec Suetonius. Vnum, ni fallor, & solum Epicadij restat fragmentum, quod etiam ad Sullae patroni honorem pertinet. sic enim Sosipater Carisius: *Sibyllam Epicadus ait appellatum, qui ex Sibyllinis libris primo sacrum fecerit; deinde Syllam. qui quod flauo capillo & comto fuerit, consimiles Syllae sunt appellati. inde effeminati hodieque in ludo Sylli dicuntur, quos vulgus imprudenter psyllos appellat.* quo quidem loco, vir eruditus, qui Carisij recognitionem pollicebatur, duplicem errorem errauit. cum enim in prioribus editionibus esset, *Epicadium*, mutauit, &, *Epicadum*, fecit. historicum deinde non grammaticum. Epicadium esse voluit. Igitur in Arnobio, *Epicadios*, in Carisio, *Epicadium*, moneo scribamus. sed ad Suetonium redeamus:

Carisius institut. grāmat. lib. I.

in quo dum illud, *calator ſacerdotio Augurali*, magni quidam viri conantur inducere, & aliud neſcio quid in eius locum ſufficere; fruſtra ſunt: & magnam temeritatis, ne dicam imperitiae, ſignificationem dant. neque enim aliud eſt, *calator*, quam ſacrorum miniſter, vt cottidiana illa gloſſaria optime declarant. *calatores*, δοῦλοι δημόσιοι, περίπολοι, *calator* κλήτωρ, *calatores*, Ἐκβιβασαὶ ἱερέων: & parum à calonibus videntur ſeiungere, dum illis eſt calo, δοῦλος δημοσίος. quamquam alibi dicitur, δοῦλος υπηρέτης ςρατιώτου. neque vero mirabitur ſacrorum miniſtros ſeruos dici publicos, qui ipſos *Augures*, publicos dici, atque adeo publicos *P. R. Quiritium*, cōſueuiſſe, meminerit. quod quoniam hactenus in vulgus ignotum eſt; libet elegātiſsimam inſcriptionem, quae hodieque Neapoli antiquiſsima viſitur, adijcere.

M. MAECIO. MEMMIO. FVRIO. BALBVRIO
CAECILIANO. PLACIDO. C. V.
PONTIFICI. MAIORI. AVGVRI. PV
BLICO. P. R. QVIRITIVM. QVINDECEM
VIRO. SACRIS. FACIVNDIS. CORREC
TORI. VENETIARVM. ET. HYSTRIAE
PRAEFECTO. ANNONAE. VRBIS
SACRAE. CVM. IVRE. GLADII. COMITI
ORDINIS. PRIMI. COMITI. ORIENTIS
AEGYPTI. ET. MOESOPOTAMIAE. IVDI
CI. SACRARVM. COGNITIONVM
TERTIO. IVDICI. ITERVM. EX. DE
LEGATIONIBVS. SACRIS. PRAE
FECTO.

FECTO. PRAETORIO. ET. IVDICI
TERTIO. CONSVLI. ORDINARIO
PATRONO. PRAESTANTISSIMO
REGIO. PALATINA
POSVIT.

Indignos in carmine ducere cantus. mutua in alternum praebere alimenta. fortunae conaita summa. modus concessus in aruis. plena vincentem credita messe. fortunae quaerere sedem. variet genitura. orbem exprimere. comprendere punctum. Manilius castigatus.

CAPVT XV.

ET hoc caput Manilio dabitur: quod ne abhorreat à more nostro, vulgaribus scripturis emẽdationes subijciet: quas veras esse, nemo infitias ire poterit, praeter, qui libris antiquis, quos hodie veluti honorarios testes appellamus, fidem volet abrogare. Ac statim quidem lib. III. Manilius li. III. vers. II

—Vestros extendere fines
En conor, & dignos in carmina ducere cantus:

vel ipsum syllabarum interuallum versus vitiosos esse clamat. scripserat Manilius:

Conor, & indignos in carmine ducere cantus.

noluit corrector, quisquis ille fuit, Manilium, veterem, poetarum magnifice de se loquentium, consuetudinem migrare: eique ad fastum praeiuit. Non multo post, aurea quaedam carmina, vna duntaxat immutata voce, suum ferè splendorem

 amise-

amiserunt: quem sane vt illis reddam, quot sunt, apponam.

bid vers. XLVII. *Principium rerum & custos natura latentum,*
Cum tantas strueret moles per moenia mundi,
Et circumfusis orbem concluderet astris,
Vndique pendentem in mediũ, diuersaque mẽbra
Ordinibus certis sociaret corpus in vnum;
Aëraque, & terras, flammamque, vndamque natantem,
Mutua in alternum praebere alimenta iuberet.

vulgo; *alterutrum.* scripsi; *alternum.* probat, quod sequitur:

Vt tot pugnantes regeret concordia causas,
Staretque alterno religatus foedere mundus.

Mox:

In quibus omnis erit Natura ac condita summa.

scribe ex vetere libro:

bid vers. LXXIIX. *In quibus omnis erit fortunae condita summa:*

subiungit enim:

Sic felix aut triste venit per singula fatum.

& illud, *ac*, à diphthongo veteribus integre, *ae*, scribi solita, & litterae, *c*, cum, *e*, similitudine, proficiscitur. deinde:

bi. XCIX. *Qui modus in seruis, qui sit consensus in aruis,*
Quaque datum magnas operum componere moles.

emenda, me auctore, neque vmquam auctoritate defugiam:

Qui modus in seruis, qui sit concessus in aruis.
quamque datum magnas operum cõponere moles.

quae vt certa sunt; sic in ijs quae consequuntur,

Seu Cererem, plenam vincentemque horrea messem,
bid. vers. LII. *Aut repetat Bacchum, per pinguia musta fluentem;*

illud

illud quod in antiquioribus est;

Seu Cererem plena vincentem credita messe;

ambigitur. quod tamen priori illi, vt doctius & elegantius, libenter praetulerim: sed ita, vt in eo hominum doctorũ, aliter sentientium, iudicium accipere & subire sim paratus. post:

Et ne forte vagus Naturae quaerere sedem Ibid. vers. C. LXXV.

Incipias.

scribe: —*Fortunae quaerere sedem.* anre dixit: Ibid vers.

Fortunae perquire locum per sidera cuncta. CLXXI.

cui qui versus proximus est:

Ergo age ne falsa varia genitura figura,

recte, mea quidem opinione, sed opinione tamen, habebit, ceteroqui vacillans, si scripseris: Ibid. vers.

Ergo age ne falsa variet genitura futura. CLXIX.

sic infra:

Nec nocturna minus variãt, quam tempora lucis.

Non possum, prius quam ad alia accedo, quin vnam etiam in eodem Poeta maculam eluam:

Sed quanta effectu res est, tam plena laboris, Ibid. vers.

Cursibus aeternis mundum per signa volantem CCXI.

Vt totum lustret curuatis arcubus orbem

Exprimet, & vultus eius comppnere certos.

ita quidam liber. vnde legendum conicio:

Exprimere, & vultus eius componere certos:

conicio inquam, sed in eo, quod proximum est,

Ac tantae molis minimum comprendere punctum;

veterem librum, qui, *comprendere*, non, *deprendere*, habet, sum secutus. Ibid. vers. CCXV.

Dextera vorax. culus inquinatus. manus laua. Catulli Epigramma versibus quibusdam transpositis corruptum antea, nunc suae elegantiae restitutum.

CAPVT XVI.

QVI Catullo mediusfidius polito, adde etiam, omnium saeculorum consensu, docto, vel nostra vel patrum auorumque nostrorum memoria, manum admouerunt; adeo multi sunt, vt vel rationem inire, quemadmodum eorum nomina recenseantur, sine molestia nemo possit. In illis tamen M. Antonius Muretus, eoque posterior Achilles Statius, (Di boni, qui viri?) ita excelluisse visi sunt, vt, cum alter egregiam in poetae versibus cōmentario, *Docto, Iuppiter, & laborioso*, illustrandis, & per iuuentuti vtilem operam poneret; alter nihil eorum quae vel in libris Vaticanis, vel in alijs melioris notae exemplaribus, à vulgata editione variare, deprehendere poterat, praetermitteret; aliquando etiam suas scripturas, nec alibi repertas afferret: vterque parum, aut nihil, aliorum industriae reliquum fecisse iudicaretur. sed tamē, quod quidem apud homines eruditos, & harum rerum intelligentes liceat, non pauca etiam hodie in eo sunt poeta, quae vel propter rerum, de quibus agitur, ignorationem, à nobis etiam ignorantur; vel propter maculas, quae illius versus plures etiamnum, quam vellem, insederunt, minus intelligi possunt. Ac prioris quidem illius generis vt maior est numerus, ita maiorem etiam diligentiam requirit, neque hac tumultua-

multuaria opera & ſubſiciua expediri poteſt. poſterioris verò, exemplum elegans nunc dabimus, plura, quotienſcunque res dabit, in his Antiquis daturi. Apud Catullum itaque tale exſtat in Vibennios patrem & filium epigramma:

O furum optime balneariorum,
Vibenni pater, & cinaede fili;
(Nam dextera pater inquinatiore,
Culo filius eſt voraciore.)
cur non exſilium malaſque in oras
itis? quandoquidem patris rapinae
notae ſunt populo: & nates piloſas
Fili, non potes aſſe venditare.

In quibus verſibus, & tertius & quartus, omnem, librariorum incuria, fortaſſe an interpretum imperitia, leporem perdiderunt: quo illos, tenuis cuiuſdam membranae beneficio, lubens redonabo.

Nam dextra pater eſt voraciore,
Culo filius inquinatiore.

ſcio veteres furum manus inquinatas conſueuiſſe dicere: ſcio quo Ciceronis illud, *manus laua*, referri oporteat: ſecundum quod, magnum illud Galliae lumen Guilielmus Budaeus, Tuſanus, alij, ſuam huius loci interpretationem accommodarunt. ſed hoc me non poteſt de priore ſententia mea, nulla praeſertim alia ratione accedente, deterrere: maxime cum poſtremis eiuſdē Epigrammatis verſibus, & mutationi à me factae, belliſsime conueniat.

—patris rapinae
Notae ſunt populo; & nates piloſas
fili. &c.

ſed nimius ſum in re manifeſta. neque mea frons

 patitur

patitur emendationis, in versibus parum verecundis, factae largo sermone rationem reddere. & tamen haec quoque illustrari quid vetat?

Extremum S. C. è Ciceronis lib. I. Inuectiuarum, glossema sublatum. Cicero restitutus.

CAPVT XVII.

M. Tullius Cicero Inuectiuarum Libro primo (sic enim orationem, quae in L. Catilinam prima legitur, veteribus Libris, Prisciano, aliisque superiorum subselliorum grammaticis auctoribus, verè an falso nihil laboro, certe verisimiliter, nominare soleo) eo igitur libro, Cicero cum de extremo illo atque vltimo S. C. ageret, ad quod nisi in ipso paene vrbis incendio, atque in desperatione omnium salutis nunquam discessum est: *darent*, videlicet, *operam magistratus, ne quid Respub. detrimenti capiat*: quo potestas per senatum, more Romano, magistratui maxima permittitur: eaque omnia, quorum alioqui sine populi iussu nullum Consuli ius est, vt Sallustius, Caesar, Liuius, alij prodiderunt: mox ad ea exempla descendit, quae senatusconsulti illius maximam apud maiores auctoritatem fuisse declarabant; quaeque omnibus passim erant in manibus. Itaque Graccos, Saturninos, Seruilios, eiusdemque condicionis alios, quod & Caesar fecit, nominat. *Hoc*, inquit Caesar, *factum in perniciosis legibus, in vi Tribunicia, in secessione*

Sallust. Catil. Caesar li. I. de bello ciuili. Liuius lib. III. ab vrbe condita.

populi

populi, templis locisque editioribus occupatis. atque haec superioris aetatis exempla, expiata Saturnini, atque Graccorum casibus. M. vero Tullius, cuius praeter ceteros hoc in genere exsultat oratio, *Decreuit*, inquit, *quondam senatus, vt L. Opimius Consul videret, ne quid resp. detrimenti caperet: nox nulla intercessit; interfectus est, propter quasdam seditionum suspiciones, C. Graccus, clarissimo patre natus, auis, maioribus.* qua de re Philippicis hunc in modum scribit: *Quod L. Opimius Consul verba fecit de r.p.d.e.r.i.c. Vt L. Opimius Consul remp. defenderet.* Superiora autem illa Ciceronis verba, quorum causa haec à nobis fiunt, cum mihi ex scripturae varietata, quae plerumque errori comitari solet, essent suspecta de vitio: nec illud satis ex eloquentia Ciceronis dici videretur; *patre natus, auis, maioribus:* neque tamen aut Lambinus, aut, qui illo prior his orationibus emendandis insudauit, M. Antonius Muretus, homo, quot sunt hominum, eloquentissimus & politissimus, aliud suggererent: coepi, quod in rebus huiuscemodi soleo, primum librum vetusimae editionis, quae Philippo Beroaldo procurante facta est, deinde alium scriptum manu, quem à V. C. doctissimo Q. Iacobo Susio, ab extrema vsque Hollandia è bibliotheca Egmõdana accersitum, commodum tum penes me habebam, inspicere; & nunquid ab ea scriptura euariarent, obseruare. in quorum vtroque, cum aliam longe ab ea, quam proposui, non quidem sententiam, sed verborum seriem deprehenderem: & in illo quidem; *Caius Graccus clarissimo patre natus. A maioribus* occisus

Cicero oratione I. in Catil.

Idem Philip. VIII.

Vacuefacio. vacuefacta. Cicero, Lucilius, & Codex Iustinianeus emendati.

CAPVT XVIII.

VOLO nunc, superioris capitis occasione, verbum antiquum sepultum excitare, & in eum, vnde deiectum est, locum, eodẽ Inuectiuarum libro, reponere: aliasque voces, quae in illius possessionem, veluti vacuam & caducam, inuaserunt, inde deijcere. Quod itaque scribitur: *Quid vero nuper, cum morte superioris vxoris nouis nuptijs domum vacuam fecisses, nonne etiam alio incredibili scelere hoc scelus cumulasti?* à sententia rectum est, à verbis nõ item. qui vero hãc scribẽdi rationem, ex professo, in Cicerone sunt secuti; mutarunt quidem illi, non sustulerunt vitium, cum *vacuefecisses*, de vetustiorum omnium, qui sunt, librorum consensu, quod olim etiam publicatum fuit, potius quam *vacefecisses*, ijsdem inuitis, scribere deberent. quid? quod etiam infra; *aduentu tuo ista subsellia vacuefacta sunt*, scribemus, si Lambinianos omnes, meosque, quos iam ante laudaui, & typis vulgatos, & manuscriptos libros, è quibus orationes istas emendatas habemus, audiẽdos existimabimus? sic Macrobius, non indiligens antiquitatis imitator, *Permagna*, inquit, *abs te Postumiane, cum ex alijs, tum hoc maxime gratia fateor obstrictum, quod à Praetextato veniam postulando, mihi in cena vacuefecisti locum.* sic Varro, *excandefacere*, Plautus, *expauefacere*, Ennius, alijque veteres, *patefacere*, dixerunt. Sed cum haec vox fundi Cice-

Cicero Ora. 1. in Catil.

Ibidẽ infrà.

Macrob. 1. Saturn.

Ciceroniani posſeſsionem recuperarit; Lucretiani quoque, nobis vindicias agentibus, recuperet. apud illum itaque quod libro VI. legitur:

Lucre. li. v. *Hoc vbi inanitur ſpacium, multuſque vaceſcit*
In medio locus:

hoc alij veriſimiliter, quis negat? veruntamē falſo, ita ſcribendum iudicarunt:

—multuſque vaceſit
In medio locus:

vocem videlicet Latinam ignorantes, & barbaram, nullique precij ei ſubſtituentes, Lucretium ſuis verbis priuarunt, & alienis, peſsimo, per Deum, exemplo, impudentes Latinarum vocum adulteri, contaminauerunt. quod ibi etiam fieri memini:

Ibidē infrà. *Hoc fit item cunctas in partes vnde vaceſcit*
Cunque locus.

quibus maculis Lucretium purgauerimus, ſi, *vacuefit*, vtrobique, vti res monet, ſcripſerimus. quod in reſcripto etiam Maximiani & Diocletiani Imperatorum, quod in Codice Iuſtinianeo lib. III. tit. XXIX. cap. V. à compilatoribus ponitur;

Codex Iuſtiniani emendatus. *Si totas facultates tuas per donationes vacuefeciſti,*

faciendum eſſe; ex duobus membranaceis libri illius exemplaribus, olim, cùm Codicem Iuſtiſtinianeum cum veteribus libris integrum comparabam & ad eum notas perpetuas ſcribebam, didici.

Chilonis

Chilonis sententiam aliter, quam vulgo, scribendam videri. ad hoc. examussim. astu. honores. matrimoniorum frequentatio. defectus Agellij suppletus. ex eodem varia menda sublata.

CAPVT XVIIII.

AGELLIO Noctium Atticarum scriptori saepe antehac manum apposuimus. quod tamen non tam in ipsius Agellij, quam alienam gratiam, nos fecisse existimandum est. nunc suo quodam iure à nobis videtur exigere, vt laborem aliquem sibi proprium esse patiamur. quod sane, quando aequum postulat, & bene hoc quidem libro de nobis est meritus, vt alij meliores sint, ipse vero in ijs, qui consequentur, Commentarijs, benignior; non difficulter impetrabit. Habebit igitur hoc caput praecipuum:& quod nullus sibi, *ex iure Quiritium*, ausit vindicare. Itaque statim lib. I. cap. II. post verba illa Epicteti, à quibus etiam videntur in nonnullis libris abesse nonnulla, subiunge: *His ille auditis, insolentissimus adolescens obticuit: tamquam si ea omnia non ab Epicteto in quosdam alios, sed ab Herode in eum dicta essent*

Agel. varijs locus correctus.

Eodem lib. I. cap. III. cui iam olim, ex ijsdem schidis Buslidianis, suum initium, quod perierat, reperitauit *Guilielmus Canterus*, vtriusque linguae in paucis peritus, cuius nuper viui consuetudo mihi perfuit iucunda, nunc praeci-

praecipiti ſuperiore vere longa tabe conſumti,&, non ſine magno noſtro dolore atque horum ſtudiórum incommodo,è viuis ſublati,gratiſsima eſt memoria:eo,inquam,capite,diuina illa Chilonis, & nunquam, meo quidem iudicio, ſatis laudata de duabus ferociſsimis affectionibus, amore & odio, intra modum coercendis ſententia, longe aliter in ijs ſchidis,quam vulgo,perſcripta eſt.vos vbi ſit melius, vtraque quaſi ex contentione ſibi oppoſita,diiudicabitis. Ac vulgo quidem: *Hac fini*,inquit,*ames, tanquam forte fortuna oſurus: Hac itidem tenus oſeris,tanquam fortaſſis poſt amaturus.* in ſchidis vero: *Hunc*, inquit, *amorem ita finiam, tanquam forte fortuna poſiturus:Hoc odium ita,vt te nunc oderim,tanquam fortaſſis poſt amaturus.* apertius certe, &, niſi iudicās fallor,elegantius:ſed tamen in quo me ſcepticum eſſe velle,nō criticum, memineritis.non longe abiero.

Eodem lib.I.cap.IV. *Ad haec ſcripta omnia antiquiora tam curioſe ſpectabat, aut virtutes penſitabat,aut vitia rimabatur, vt iudicium factum eſſe adamuſsim diceres.* ſcribo:*Ad hoc ſcripta omnia antiquiora tam curioſe ſpectabat, aut virtutes penſitabat, aut vitia rimabatur, vt iudicium factum eſſe examuſsim diceres.* duo hic ſunt ἀρχαϊσμοι. *adhoc*, itē, *examuſſim*. de illo plura in Salluſtium.de hoc, quoniam primi innouamus, nunc dicendum. *Examuſsim*,inquit Nonius,*examinate ad regulam. eſt enim amuſsis regula fabrorum.* gloſſarium Latinum:*examuſsim*, ἐρευνᾶι. *amuſſes*,credo,interpretari voluit, *examina*; vt Nonius, *examuſſim*, dixit, *examinate*.Plautus Amphitruone.

Nonius Examuſsim

Amphitruone ſc. Satis *parua.*

Nê iſta aedepol, ſi vera haec loquitur, examuſſim eſt opti-

est optima. item Menaechmis: *Menaechmis prologo*

Ut hanc rem vobis examussim disputem.

Eodem lib. cap. VI. *possint ad mouendos hominum affectus qualicunque actu irrepere.* scribo: *qualicunque astu.* ibidem: *propterea turpe esse ait rhetori.* scribo: *praeterea turpe esse ait.* mox: *cum tanto honore atque vitae dignitate apud P. R. loquentem.* Lege: *cum tanta honorum, atque vitae dignitate.* magistratus, quos Metellus Numidicus in rep. R. gesserat, honores vocat. sic ius Praetorium, ab ijs qui honores, id est, magistratus gerunt, honorarium appellari, in iure ciuili legitur. ibidem: *ciuitatem saluam esse sine matrimoniorum frequentia non posse.* scribe: *sine matrimoniorum frequentatione non posse.* Verba autem Metelli, eodem capite posita, & quae emendationem multam opus habét, hoc quidem loco non attingemus: ne illa Agellius, quominus haec praecipua habeat, sibi esse fraudi, conqueratur.

Vestae penetralia. per secula. illudere ponto. Aries primam partem sibi vindicat. domini quotcunque. titulis fallantur pectora notis. ostentăt mortalibus astra. negat vires victumque salubrem. consummăt septima partem. aurauit vellere pontum. ad Colchida tergore vexit. Manilij plurimis locis emendatio

CAPVT XX.

LOXIAE oracula mihi audire videor, quotiens Manilium lego. ita multa sunt in eo

turpiter cõturbata, lacera, mutila, prodigiose obscura, & quae nemo, nisi artem hariolandi nouerit, recte interpretari potest. tentabo tamen aenigmata aliquot, vt Oedipus, soluere.

Festinos Capricorne foues penetralibus ignes.

Manilius li. IV, vers. CCXLIII qui sint ignes festini, diu multũque quaesiui. sed frustra fui: neque vllum in antiquioribus litteris, ea de re, verbum. quid si, *Vestinos*, legeris? inepte. quid si, *feste tuos*? tantundem. quid si *festiuos?* ne hilum quidem profeceris. nisi forte ignes illos in Vestae perpetuos, festiuos, Vestinos, aut potius festos poeta dicere voluerit. quod non opinor. nam, quin ad eundem illum ignẽ verba sint torquenda, dubitari non potest. quo posito, veram scripturam hanc, ni fallor, inueni:

Vesta tuos Capricorne fouet penetralibus ignes.

quam sane castigationem, ea, quae sequuntur, si recte scribantur, valde probant:

Hinc artes studiũque trahit. nã quicquid in vsus
Ibid. vers. CCXLVI. *Ignis agit, poscitque nouas ad munera flammas*
Sub te censendum est.

Idem li. II. vers. CCCCL. & idem Manilius plane coniecturam meam firmat, dum ita scribit: *fouet Capricorni sidera Vesta.* mox: *Frigore Brumalem seruans per sidera sortem.*

Ibid. lib. IV vers. CCLIII. scribo: *—seruans per saecula sortem.* sequitur enim:

Qua retrahis ductas, summa ad fastigia noctes;
Nascentemque facis, reuocatis lucibus, annum.

Ibid. vers. CCLXIII deinde: *Litoribusque nouis, per luxum, ludere ponto:* scribe: *—per luxum illudere ponto.* talis est illa Sallustij querela: *Nam quid ea memorẽ, quae, nisi ijs qui videre, nemini credibilia sunt? subuersos mõtes, maria cõstrata esse.* sic alibi Manilius:

Sallust. Catil. *Inmis-*

Inmissumque fretum terris, iter aequoris vndis.
sic Seneca de Caligula, vt quidem ab amicissimo Lipsio emendatus est: *Dum ille pontes nauibus iungit, & viribus imperij illudit.* paulo post: Seneca de breuitate vitae.

Astrorum princeps primam seruat sibi partem,
Altera sors Tauro, Geminis pars tertia cedit. Ibid. vers. CCCXVII

prior versus multo aliter in quibusdam libris legitur, &, quantum iudicare valeo, rectius:

Namque Aries primam partem sibi vindicat ipsi.

dehinc: *Tot ducit vires, dominos quotquotq; recepit.* Ibid. vers. CCC. XX.
scribe: *Totq; dabit vires, dominos quotcũque recepit.*
mox: *Ne tua sub titulis fallantur pectora noctis:* Ibid. vers. CCC LXXI.
Dissimulant, non ostendunt mortalibus astra.
scribe: *Nec tua sub titulis fallantur pectora notis:*
Dissimulant; non ostentant mortalibus astra.
subinde: *—iunctisque sequendum* Ibid. vers. CCC LXXV.
Viribus.
scribe: *—cunctisque sequendum*
viribus.
post: *Vt signum à signo, sic à se discrepat ipso,* Ibid. vers. CCCC XXXI.
Momentoque negat vires, vtroque salubris.
Lege: *Vt signum à signo, sic à se discrepat ipsum,*
Momentoque negat vires, victumque salubrem.
quod probant illi proxima:

Quodque per has geritur partes, sine fruge creatur,
Aut cadit, aut multis sentit bona mixta querelis.

posterius: Ibid. vers. CCCCLIX

Vnaque viginti numeris pars addita laudet.
Et quinctam & duram cõsumat septima partem.

eměda: *Vnaque viginti numeris pars addita gaudet.*
Et quincta & duram consummat septima partem.
sic supra in eodem poeta pro, *consumant orbem*, scripsi, *consummant orbem*, verbi tempus ignora-

tum, versum corrupit; & illud, *laudet*, extorsit. nunc sex aurei versus à me emendati, caput & librum componant:

Ovid. vers. DXXI.

Sed iuuat ignotum semper transire per orbem,
Scrutarique nouum pelagus, totius & esse
Orbis in hospitio. testis tibi Laniger ipse,
Cum vitreum findens aurato vellere pontum,
Orbatumque sua Phryxum per fata sorore,
Phasidos ad ripas. & Colchica regna reuexit:

scribo:

Sed iuuat ignotas semper transire per vrbes,
Scrutarique nouum pelagus; totius & esse
Orbis in hospitio. testis sibi Laniger ipse,
Cum vitreum findens aurauit vellere pontum;
Orbatumque sua Phryxum per fata sorore,
Phasidos ad ripas, & Colchida tergore vexit.

illud, *aurauit*, quae audax verbi fictio videtur esse, cum tamen, *inaurare*, *deaurare*, aliaq. consimilia recte dicantur, in vetere quodam libro exstare testor. & sane meis quidem, nescio etiam an aliorum, auribus maxime satisfacit. paulo diuersius Virgilius, neque tamen minus audaciter:

Virg. li. VI. *Discolor vnde auri per ramos aura refulsit.*

iam, *ad Colchica regna reuexit*; prae alia illa scriptura, *ad Colchida tergore vexit*; vehementer sordet. neque enim, ante illud tempus, Phryxus in Colchide fuerat, vt eodem reuehi debuerit. Sed haec quanti faciam, quanti ab alijs fieri velim, nemo non videt: cum, tantam erratorum multitudinem, tanta loci angustia concludo. è qua nonnullos certe scio, quot emendationes sunt, totidem capita daturos fuisse. & vero vnus Manilius, tot iam locis à nobis castigatus, vnum illis obseruatio-

num librum facile confecisset. vt de Agellio interim nihil dicam. quod & nobis etiam difficile non erat; nisi, abiecto verborum mundo, Antiquas lectiones scribere, easque nude & simpliciter proponere mallemus. Ne tamen nostra profundere, potius quam liberaliter donare, videamur, & ea re ingrata sint: *pax.*

LVDOVICI CARRIONIS ANTIQVAR. LECTION. COMMENTARIVS. SECVNDVS.

Antistare. pausa. congressionem factum est. contumelia factum itur. rem praesidio futurum. inimicos dicturum. copias occupatas futurum. Deos benefacturum. in Quadrigario glossemata inducta. eius, Nonij, item Agellij, diuersis locis castigatio.

CAPVT I.

. Claudius. Quadrigarius, praeclarus annalium scriptor, & à veteribus laudatus, bellum, quod fuit P. R. cum Gallis, vt cetera gentis illius omnia, longe difficillimum, libro suorum primo, simplice quidem & incomta orationis antiquae suauitate, purissime tamen atque illustrissime cõplexus est: in eoque causam, qua T. Manlio cognomen Torquati fuit, verbis elegantibus, vt tamen

men hodie ſunt, varie corruptis, explicauit. quae primum vti nunc leguntur, deinde vero vti legi debent, ex libro Buſlidiano, è quo nonnulla in

Agell. li. IX cap. XIII. hiſtorijs Salluſtianis olim emendare memini, huc adſcribam. *Cum*, inquit, *interim Gallus quidam, nudus praeter ſcutũ & gladios duos, torque atque armillis decoratus proceſſit: qui & viribus, & magnitudine, & adoleſcentia, ſimulque virtute ceteris anteſtabat.* lego: *antiſtabat*. de quo verbo poſterius dicemus.

Is maxime proelio commoto, atque vtriſque ſummo ſtudio pugnantibus, manu ſignificare coepit, vtrique vt quieſcerent pugnare. pugnae facta pauſa eſt. lego: *ſignificare coepit vtrique quieſcerent pugnae. facta pauſa eſt.* alia ſunt à gloſſemate.

Extemplo ſilentio facto eum (lego, *cum*) *voce maxima inclamat; ſi quis ſecum depugnare vellet, vti prodiret. nemo audebat propter magnitudinem, atque immanitatem facies. deinde Gallus irridere coepit, atque linguam exſertare. id ſubito perdolitum eſt cuidam T. Manlio, ſummo genere nato, tantum flagitium ciuitati accidere.* Lego: *accedere*. ſic alibi: *ſi quae tamen moleſtiae accidere nonnumquam viderentur.* legendum: *accedere*. deinde: *è tanto exercitu neminem prodire. is, vt dico, proceſſit; neque paſſus eſt virtutem Romanam à Gallo turpiter ſpoliari: ſcuto pedeſtri, & gladio Hiſpanico cinctus, contra Gallum conſtitit.* vetus liber; *gladio ſpanico conſtitit contra Gallum.* vocem illam, *ſpanico*, capite truncatam eſſe exiſtimo. cetera, antiqua lectio recta eſt. *metu magno ea congreſſio in ipſo ponte vtroque exercitu inſpectante facta eſt.* lego, *eam congreſsionem, in ipſo ponte, vtroque exercitu inſpectante factum eſt:* rationem emẽdationis hoc extremo capite redditurus. *ita, vt*

[Margin notes: Agell. li. I. cap. VI. — Idem li. IX cap. XIII.]

ante dixi, constiterunt, Gallus sua disciplina scuto proiecto cantabundus; Manlius animo magis quam arte confisus. scutum scuto percusit; atque statum Galli conturbauit. dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet: (vet.cod. *studeret.*) *Manlius iterum scutum scuto percutit: atque de loco certo iterum hominem deicit.* scribo: *atque de loco iterum hominem deicit.* alia illa voce, quae huc irrepserat, eiecta. *eo pacto ei sub Gallicum gladium successit; atque Hispanico pectus hausit. dein continuo humerum dexterum eodem concussu incidit; neque recessit vsquam, donec subuertit, ne Gallus impetū icti* (vet.cod. recte *istius*) *haberet. vbi eum euertit: caput praecidit, torquemque detraxit; eamque sanguinolentam sibi in collum imponit.* vetus codex; *eumque sanguinolentum sibi imponit:* alijs amputatis. quae tamen scriptura, cum Nonio manifeste, *eamque sanguinolentam sibi in collum ponit*, legenti aduersetur; mihi quidem non est certa. illud pro comperto habeo, in Nonio numerum annalis Quadrigarij, qui illinc excidit, reponendum; atque ita legendum: *Claudius Quadrigarius annalium libro primo.* Cicero certe pro libro Buslidiano facit; dum ita scribit: *Atque hic T. Manlius is est, qui, ad Anienem, Galli, quem ab eo prouocatus occiderat, torque detracto, cognomen inuenit.* deinde: *quo ex facto ipse posterique eius Torquati sunt cognominati.* hactenus Quadrigarius. Quod autem in vetere libro esse monui, *eam congressionem factum est*; hoc etsi nouum, aut potius antiquum, genus est loquendi, & plerisque inauditum: eo tamen loco retinendum esse censeo. multa enim sunt eiusmodi in antiquissimis scriptoribus, quae exẽplo non carerent,

Nonius, Torquis.

Cicero lib. III. de Officijs.

nisi,exemplo pessimo, superioris aetatis homines ea subuertissent. Neque vero, vti ego ratiocinor, paulo proprius abest à vero, librarios veterem sibique parum notam loquendi rationem in nouam & vbique celebrem commutasse, quam cōtra fecisse. tale est eadem hac oratione; *magnitudo atque immanitas facies*:tale apud Catonem oratione pro se contra C.Cassium: *Contumelia mihi factum itur.* tale etiā,quod magis huc facit, apud Ciceronem,*rem praesidio futurum*; apud Graccum oratione de Q. Popillio circum conciliabula, *inimicos dicturum*: apud eundem hunc Quadrigariū annalium, *centesimo quinquagesimo*,item, *duodeuicesimo*(sic enim apud Agellium in veteribus libris legi video) *hostium copias occupatas futurum*, &c, *Deos bonis bene facturum*.in quibus omnibus, *futurum,facturum,dicturum*,&c. ita ponuntur,vt apud Graecos omnibus numeris generibusque sine discrimine attribuuntur ποιήσειν,ἔσεσθαι, λέξειν, & similia.

Agell. li.x. cap.XIV.

Cicero Orat. v. in Verrem.

Agell.li. I. cap.VII.

Bambalo. ψελλιστής. *balathro. balatus.Cicero, Glossarius, & Adamantius Martyrius,restituti.*

CAPVT II.

Cicero Philip.III.

SI *Aricinam vxorem non probas; cur probas Tusculanam? quamquam huius sanctissimae feminae atque optimae pater, M. Attius Balbus, in primis honestus,praetorius fuit: tuae coniugis bonae feminae, locupletis quidem certe, Bambalio quidā pater,homo nullo numero:nihil illo contemtius; qui propter*

pter haeſitantiam linguae,ſtuporemque cordis,cognomen ex contumelia traxerit. Verba ſunt Ciceronis, de neſcio quo M.Fundo,Antonij III-viri ſocero. in quibus, quod eum propter haeſitantiam linguae,& mentis ſtuporem, Bambalionem cognominatum fuiſſe,ſcribit: mihi quidem Sibyllinum eſt oraculum. quod tamen vtcunque interpretari conabor. Itaque, quod ſine fraude liceat, in illis verbis Tullij, *Bambalo,* potius quam, *Bambalio,* ſcribendum cenſeo. qua voce hactenus, opinor, ignorata quid ſignificetur, vetuſtiſsimus grammaticus Adamantius Martyrius,libello de nomine & prima nominis ſyllaba apud Caſsiodorum, declarabit:ſi tamen eius verba,vt à me,partim ex ingenio, partim ex diuerſorum librorum collatione, ſunt emendata, proferantur. *Illa quoque,* inquit, *nomina, quorum ſecunda ſyllaba in à littera deſinit, per b mutam ſcribuntur;vt, Bambalo,* ψελλιστὴς *bacca, balathro,* ἄσωτος, *balatus,* βληχηθμὸς, *barathrū, ac talia.* & infra: *Bam etiam vocalibus alijs interuenientibus in prima ſyllaba nullius nominis enuntiari cognoui: niſi in gloſſematibus; Bammum,* ὀξυτάριον, *atque Bambalo,* ψελλιστὴς: *quae per, b, mutam ſcribuntur.* In libro *Franciſci Martinij,*omnis antiquitatis & humanitatis ſcientia valde ornati, cuius immatura morte abrepti memoriam, pro eo ac debeo, ſancte veneror & colo, ſcriptū erat; *ambulo*; aliaque valde mendoſe. quae ex fragmento libri Gēblacenſis in paucis pagellis reliquo, alia, in fruſta minima diſtracto,ita,vt edenda curo,legenda didici. Et ſane ſcriptor ille,Graecam earum vocum interpretationem ex cottidianis Gloſſarijs,vt appellat alibi, deſumſit; hodieque in optimo illo,

Caſsiodoru[illegible] Orthographia.

quem nuper Henricus magno litterarum bono prouulgauit, pleraque legũtur. niſi quod nonnulla in eo vitioſa ſunt. Gloſſarius Graecus: ψελλιστὴς, *Vambal*. ſcribe. *Vambalo*. ἄσωτος, balathro: βληχηθμος, ballatus, ballatum. βληχὴ balatus. Gloſſarius Latinus: *balatus*, Βληχμος. ſed de eo alias dicendum erit. quod igitur is M. Fundus haeſitaret lingua, *Bambalo*, dictus eſt. notum eſt enim Graecos à denſiore in verbis concurſu mutarum, vehementer abhorruiſſe, propter eum, quem vocant, pſelliſmum. qua re etiam nonnullis verbis, alioqui probis, vſu & commercio hominum interdixerunt. quale eſt, πέπομπα. quod βομβώδη κόμπον efficere videretur. quo illud etiam Comici βομβαλοβομβαξ referendum eſt. de quibus ita mihi videtur.

Argentum Romae quando ſignatum. Eutropius, Faſti, Plinius, ea de re correcti.

CAPVT III.

ARGENTVM Romae publice ex *S. C.* paucis, ante bellum Punicum primum, annis ſignari coepiſſe, cum antea appenſo vti conſueuiſſent, inter omnes ſatis conſtat. quibus tamen Conſulibus ſenatus id fieri oportere cenſuerit, Populuſque R. voluerit iuſſerit; plerique eorum, qui res Romanas noſtra aetate litteris comprehenderunt, varie produnt. *Carolus Sigonius*, Italiae ſol, qui princeps alijs ad Romanam hiſtoriam, in hanc lucem, è ſitu puluerulento, in quo oppreſſa miſere iacebat, eruẽdam ſignum ſuſtulit, *Q. Fabio*

Pictore

Pictore, L. Quinctio Gulone Conſulibus, vult videri factum; deceptus, opinor, librorũ, quibus vſus eſt, vitio. *Stephanus Pigius* vir doctiſsimus & his in rebus mirandum in modum exercitatus, eumque ſecutus in Brugenſibus, *Conſulum triumphorum Q. Romanorũ faſtis*, noſter *Goltzius*, alter in Graeca & Romana antiquitate inueſtigandá Varro, *Q. Ogulnio Gallo*, & C. *Fabio Pictori Conſulibus*, id tribuere maluerunt. quos ſane vt ſequerer, facile ſum adductus. primum enim Faſti Graeci, *Gallum & Pictorem*; Zonaras, *Q. Gallum & Fabiũ*, hoc anno Conſules prodiderunt. Deinde in ijſdẽ illis *Goltzij* Faſtis, duo nummi argentei videntur. quorum prior ab vna parte inſcribitur: C. *Fabi. C. F.* ab altera vero. *Ex A. pu.* quod ex argento publico interpretari ſoleo. vt ex ijs fortaſſe fuerit, qui tum primum Romae ſunt ſignati. alterius nummi haec eſt inſcriptio: *Q. O C V̄.* *C A̲*. id eſt, *Q. Oculnius Callus*. ad hoc, Eutropius eoſdem Coſſ. eidem anno dedit. ſi tamen eius verba ſcribantur, vti debent. *Quincto*, inquit *Gulone & C. Fabio Coſſ. Picentes bellum commouere, & ab inſequentibus* Coſſ. *P. Sempronio, Appio Claudio victi ſunt*. vbi *Elias Vinetus*, cuius in diuerſos ſcriptores accuratae & meditatae commentationes ſunt, in vetere quodam libro pro, *Gulone*, exſtare, *Gallinio*, teſtatus eſt. quod cauſſam errori, in alijs, quot editi fuerunt, libris dediſſe exiſtimauerim. poſtremo C. Plinius naturali hiſtoria, cuius mendo foediſsimo liberandi, in hunc ſermonem ſum ingreſſus, idem ſenſit. verba ſunt: *Argentum ſignatum eſt anno vrbis* CIↃ. LXXXV. *Q. Fabio* Coſſ. *quinque annis ante*

Plinius li. XXXIII cap. III.

ante primum bellum Punicum. quae in codice antiquiſsimo bibliothecae Cameracenſis, ita perſcribuntur: *Argentum ſignatum eſt anno V. c.* ɔIɔ. lxxxv. *Q. O. C. Fabio. Conſ.* vt nemini dubium eſſe poſsit, quin per ſingulas illas, *Q. O.* Quinctum Ogulnium intelligere ſit neceſſe: & prior ille numerus, *quadringentos* annos ſignet: vnde primore detracta nota, *quingentos*, fecere librarij. Iam vero de poſteriore illo numero, res eſt incerta. nam etſi argentum ſignatum quinque annis *bellum Punicum* primum praeuerterit, auctore Plinio: tamen xxciv, ſupra ɔIc, an xxcv, fuerit annus, nihilo magis certum eſt: cum bellum Punicum partim anno *V. C.* ɔIɔ. xxciix, alij, ɔIɔ. xxcix, nonnulli etiam ɔIɔxc excitatum fuiſſe ſcribant. Igitur Plinius, quod initio volebam, hunc in modum corrigendus eſt: *Argentum ſignatum eſt anno vrbis* ɔIɔ. xxcv. *Q. Ogulnio C. Fabio Cōſulibus.* Eutropius: *Q. Ogulnio & C. Fabio Conſulibus Picentes bellum commouere.* in faſtis vero Conſules ita collocandi:

Eutropius lib. v.

Q. Ogulnius L. F. A. N. Gallus.
C. *Fabius.* C. *F. M. N. Pictor.*

Gallum enim Conſulem maiorem, vt veteres loquebātur, fuiſſe, ex Plinio & Eutropio probatum eſt. qui error ex Antonij Contij elegantis & eruditi Iureconſulti faſtis etiam tollendus eſt; in quibus eo anno Conſules non recte ponuntur:

L. Quinctius Gulo, C. Fabius Pictor.

Magiſtri

Magistri conuiuiorum. praefecti vrbi. viri Consulares. regiones vrbis. Lampridius & Sallustius, emaculati.

CAPVT IV.

PLVRIMVS olim fui, cum in alijs omnibus, tum maxime in illustrandis inferioribus illis, & quasi minorum gentium historicis. neque vero me, quantum hîc profecerim, paenitet. nam praeter multa in ijs à nemine eorum hactenus, quorum ad me scripta peruenerunt, intellecta, certe non explicata: oct ingenta etiam aut eo plura grauissima errata sustuli. qualia sunt, quae nũc proferam. Lampridius Elagabalo: *Praefectum vrbicum saepe post cenam ad potandum vocabat, adhibitis & praefectis praetorio; ita vt, si recusarent, magistri eorum eos cogerent. voluit & per singulas vrbes, lenones praefectos vrbi facere. & vt essent in vrbe xiv. & fecisset, si vixisset, promoturus omnes turpissimos & vltimae professionis homines.* Non possum quin satyram Varronianam appellem, &, *Hercules tuam fidem*, clamem. quae sunt haec verborum monstra, quibus eijciendis vix illius, cuius fidem sum testatus, claua sufficerit! praefecti praetorio, quorum prima dignitas est, magistros habent? quos tandem illos? memoriae? an scriniorum? an nouos nescio quos, ab Elagabalo sibi appositos? sed quicunque tamen illi, cur praefaectos potare compellant? nugae merae. vocem, *eorum*, expungendam, & de conuiuiorum magistris locum accipiendum didici: idque ante annos multos, in aduer-

aduerſaria retuli. cuius rei teſtem habeo. *Franciſcum Modium*, varia liberalium artiũ cognitione & omni virtutis genere praeſtantem, mihique artiſsima familiaritate iunctum; alioſque non paucos, qui me, vt olim Carneadem Metrodorus putabatur, bene norunt. qua in eadem opinione cũ *Lipſium* eſſe video, hominem beneficijs plurimis, iniuria nulla mihi cognitum, & primarum artiũ in hac noſtra Belgica prope principem; vehementer, vt de alijs compluribus, ita de iſto, idem vtrique noſtrum in mentem veniſſe gaudeo: & exactiſsimo diuini illius ingenij iudicio, coniecturam meam probari, ſerio triumpho. pergamus ad alia: *voluit & per ſingulas vrbes lenones praefectos vrbi facere*. quae iſtae vrbes ſingulae, quibus praefecti fiant? aut quae iſtaec loquendi ratio, *per ſingulas vrbes praefectos vrbi facere?* nam de lenonibus vrbi praeficiendis; demus ſane vt illi flagitio hominis in mentem venerit. ſed haec profecto certa ſunt eorum ſomnia, qui frigida prohibentur. ſcripſit Lampridius: *Voluit & per ſingulas vrbis regiones praefectos vrbi facere.* quos Alexander Elagabali, *cui in imperium ſucceſſit*, ſecutus conſilium, in vrbis curatores, neque *eos ex turpiſsimis & vltimae profeſſionis hominibus, ſed ex viris Conſularibus mutauit*. quod idem Lampridius his verbis, vt in editionibus ſunt, corruptis, vt à me adducentur, integris, prodidit: *fecit Romae curatores vrbis* XIV, *ſed ex Conſularibus viris* (vulgo; *ex Coſſ. veros.*) *quos audire negotia Vrbana cum praefecto vrbis iuſſit*. addit Lampridius: *& vt eſſent in vrbe* XIV. error errorem trahit, ſuperiora verba parum intel-

Lampridius Elagabalo.

Idem Alexandro, correctus.

Idem Elagabalo.

lecta, etiam ista inquinauerunt. scripsit Lampridius: *Voluit & per singulas urbis regiones praefectos urbi facere, vt essent in vrbe* XIV; *& fecisset si vixisset*. fuissent itaque Romae XIV vrbi praefecti: quia totidem nimirum eius regiones erant. totidem, inquam; non quod viro cuidam doctissimo excidisse miror, XVI. nam vt taceam *P. Victorem* ex professo ea de re scribentem, vltra decimamquartam nullam nominare: *Plinius*, *Paulus I C.* alij, idem sunt testati. *Plinius* quidem naturali historia: *Moenia Romae collegere ambitu imperatoribus censoribusque Vespasianis anno conditae* IↃCCCXXVIII. *pass.* XIII. M. CC. *complexa montes* VII. *ipsa diuiditur in regiones* XIV. Paulus vero libro singulari de officio praefecti Vigilum: *deinde D. Augustus maluit per se huic rei consuli: nam salutem reipub. tueri, nulli magis credidit conuenire, nec alium ei rei sufficere, quam Caesarem. itaque septem cohortes, oportunis locis, constituit, vt binas regiones vrbis vnaquaeque cohors tueatur*. addatur Cornelius Tacitus. qui lib. annal. XIV *Tactae*, inquit, *de caelo* XIV. *vrbis regiones*. Lampridiani loci emendationem primum ex illis eiusdem in Alexandro verbis, deinde ex quodam libro in quo erat, *vrbis legiones*, erui. saepe enim accidere memineram, vt voces illae, *regio*, &, *legio*, mutuum locum occuparent. & recens erat in animo meo, de verbis quibusdam Sallustianis, nuper primum eadem occasione deprauatis, indignatio. verba Iugurthino sunt: *sed quoniam in has regiones per Leptitanorum negotia venimus*. vbi cum in Plantiniana editione, cuius, ab homine improbo

Plinius lib. III. cap. V

in fine capitis primi, & cap. III. de offic. praef. Vigil.

& vix

& vix ſemidocto, factae, Plantinus auctoritatem merito defugit; neque epiſtolam illi ab eodem praefixam agnoſcit: ſed tamẽ in ea editione, cum operarum, aut illius, quem dixi, culpa, *Legiones*, expreſſum eſſet: reliqui, qui poſtilla Salluſtium typis ſuis publicarũt, & correctionem neſcio quam promiſerunt; eandẽ ei maculã inſidere paſsi ſunt. tanti negotij eſt ſcriptores optimos labefacere.

Alius finiſſet iter. votum ſoluit. amplexus Olympum. nox contrahit alas. indelaſſato corde. pontibus impoſitis. admouiſſe Iouem terris. tulit veſtigia curſu. Maniliani verſus caſtigati, & alterius cuiuſdam vitium indicatum.

CAPVT V.

Manilius lib. v. vers. I MANILIVS lib. v.
Sic alius finiſſet opus, ſigniſq̃ue relatis
Quis aduerſa meant ſtellarum numina quinque,
Quadriiugis & Phoebus equis, & Delia bigis,
Non vltra ſtruxiſſet opus.
inepta his in verſibus battologia. quid enim eſt aliud, non vltra opus ſtruere, quam opus finire? quam vitabis, ſi, veterem codicẽ ſecutus, ſcribes:
Hic alius finiſſet iter.
cui illud conuenit: *—caeloque rediret.*
non multo poſt:
Ibid. verſ. XVIII. *Araque Diuorum, cui vota reſoluit Olympus.*
ſcribe:
Araque Diuorum, cui votum ſoluit Olympus.
Ibid. verſ. LIIX. infra: *Maximus Orion, magnũ complexus Olympũ,*
Quo

Quo fulgente super terras, caelumque trahente,
Et mentita diem nigras nox contrahit aras:
sollertes animos, velocia corpora finget,
Atque agilem officio mentem, curasque per omnes
inde relaxato properantia corde videre.

emenda: *Maximus Orion, magnumque amplexus Olympum,*
Quo fulgente super terras, caelumque trahente,
Ementita diem nigras nox contrahit alas;
Sollertes animos, velocia corpora finget,
Atque agilem officio mentem, curasque per omnes
Indelassato properantia corde videre.

deinde:

Hinc mihi Salmoneus, qui caelũ imitatur in orbe Ibid. vers. XCI.
Motibus impositis, missisque per aera quadrigis;
Expressisse sonum mundi sibi visus, & ipsum
Amouisse Iouem terris de fulmine fingit.

Lege: *Hinc mihi Salmoneus, qui caelum imitatur in orbe*
Pontibus impositis; missisque per aera qudrigis,
Expressisse sonum mundi sibi visus, & ipsum
Admouisse Jouem terris de fulmine fingit.

fabula de ponte aereo, siue ferreo, in quem Salmoneus quadrigas agitando fulmen Iouis imitabatur, vel paedagogis nota est: neque hoc loco referenda. vt nec illa de Bellerophonte explicanda:

Cui caelum campus fuerat, terraeque, fretumque:
Sub pedibus non vlla tulit vestigia campus: Ibid. ver. C.

veruntamen, ita vt scribam, scribenda:

Sub pedibus non vlla tulit vestigia cursu.

sicante dixit: *Vixque rotis leuibus summum contingere campum*
Vincentem pedibus ventos.

Calpurnii eclog. IV. tale est illud Calpurnij:

—Viridi sic exsultauit in aruo,

Tangeret vt fragiles sed non curuaret aristas.

quem poetam, Virgilio in illo scribendi genere proximum, longo quidem interuallo, sed tamen proximum, vna cũ M. Aurelio Nemesiano multis mendis purgatum, & elegantibus scholijs illustratum, noster *Modius*, elegantissimi ingenij iuuenis & nouem sororibus valde amicus, breui in lucem dabit. Sequitur:

—nec crede seuerae

Ibid. vers. CVI. *Frontis opus: signo structos nec crede Catones,*

Aut Brutum, atque parem Tarquinium & Horatia facta.

His verbis mihi aqua haeret: & gratiam non vulgarem à me inibit, si quis aliquando diuinior, & in conijciendo acutior veram horum versuum emendationem afferet. quod vt fiat facilius, veteris libri scripturam, licet alioqui prodigiose corruptam, & nullius sententiae, proponam:

—nec crede seuerae

Frontis opus, signi strictos in coda Catonis,

Abruptaque patri, Torquatũ, & Horatia facta.

de posterioribus non difficilis esset coniectura: de prioribus difficillima. quod aenigma qui soluerit; esto

Campis diues Apollo Murinaeis.

nam, absque melioribus libris sit, praeter illum, faciet nemo.

Alter

Alter amboue. Renatus Vegetius correctus. item Labeo Antistius apud Agellium. a. a. v. notae.

CAPVT VI.

Extremo eo senatusconsulto, de quo supra diximus, Remp. aliquando magistratui vniuerso, ijsue qui ad vrbem essent; aliquando solis coss. permitti solere vulgo notum est: & alioqui infiniti veterum scriptorum testantur loci. illud fortasse omnibus non ita est obuium, nonnunquam senatum decreuisse, vt vel ambo Coss. vel alter eorum, si eis videretur, prouiderent, ne quid resp. detrimenti caperet. Verba Vegetij hac de re è Libro de arte militari III. vt vulgata sunt, primum apponam: deinde, vt in membranis scribuntur, subiungam; & hoc, quod posui, verum esse eorum testimonio manifeste, opinor, vincam. *Quod si*, inquit, *infinita multitudo de fortissimis gentibus rebellasset: tunc nimia necessitate cogente, duo duces, & duo exercitus mittebantur, cum huiusmodi praecepto, vt prouiderent, ne quid respub. detrimenti capiat Consules ambo.* Vegetius li. III, ca. I. Videtis ijs verbis nihil eorum subesse quae dico, & haec frustra à me afferri. sed profecto illustris ille in primis scriptor, si quisquam alius, ita militariter est dilaceratus, & in partes diuersissimas dissipatus, nihil propè vt sit in eo quod sibi cohaereat, & non potius à seipso omni ex parte dissideat. quod nos olim in eodem emendato vberius declarabimus: & nunc, vera loci istius apposita scriptura, nonnullam eius significationem dabimus. itaque in optimo,

eoque ſane quam vetuſto Diuaei mei libro, ea ſic perſcribuntur: *Quod ſi infinita multitudo ex ferociſſimis gentibus rebellaſſet: tunc nimia neceſſitate cogente, duo duces & duo mittebantur exercitus, cum huiuſmodi praecepto, vt prouideant, ne quid reſp. detrimenti capiat, Conſules, alter amboue.* Quod vero in alio quodam, eoque etiam vetuſto, ſcribi memini; *ambo alterue, vel, alter amboue*: ab inepta librariorum ſeu potius ſciolorum interpretatione proficiſci, prior, quem dixi, liber confirmat; & veterum, ijſdem in rebus aut certe ſimilibus decernendis, oſtendit auctoritas. Cicero certe IX. Philippica, cum de ſtatua pedeſtri Seruio Sulpicio ſtatuenda ex illius ordinis ſententia diſſerit, ait ſenatui placere, *vti C. Panſa, A. Hirtius Coſſ. alter amboue, ſi eis videatur, quaeſtoribus vrbanis imperent, vt eam baſim ſtatuamque faciendam, & in roſtris ſtatuendam locent.* quin etiam in noſtris Iuriſconſultis, Labeo Antiſtius, *eam virginem Veſtalem capi nefas eſſe* ſcribit, *cuius parentes alter amboue ſeruitutem ſeruierunt, aut in negotijs ſordidis deſeruierunt.* vt hunc interim Agellij locum, vna etiam opera, emendemus. quid? quod paene me fugit ſcribere, eam ſenatuſconſulti partem, ſingulis his litteris. *a. a. V.* olim notari conſueuiſſe? quod ex ijs, quae Valerio Probo, à neſcio quo, adijciuntur, licet intelligere.

Agel. lib. I. cap. XII.

Minus

Mimus. componere in maius. celebrare in maius. Sallustius apud Lactantium, item Lactantius alibi, emendati.

CAPVT VII.

MIMI vocem in veteribus ſcriptoribus pleriſque omnibus ſuperioris ſaeculi negligentia, dicam an imperitia? eſſe corruptam; & verbi alicuius ſibi cognati, aut litterarum ſimilitudine coniuncti, ſedem occupare, iam pridem alij monuerunt: & verum eſſe, exemplis eam in rẽ adductis, confirmarunt. Quibus, noſtram de Lactantiani cuiuſdam loci emendatione opinionẽ, nunc adſcribimus; eamque, vti teſtem extra ordinum interrogãdum, huc allegamus. verba Lactãtij ſunt: *Quis haec ludibria non derideat, qui habeat aliquid ſanitatis, cum videat homines, veluti mente captos, ea ſerio facere, quae ſi quis faciat in luſu, nimis laſciuus & ineptus eſſe videatur?* quo quidem loco, alium, neſcio quem, librum paulo iſta aliter perſcripta habere; in eoque pro poſtremis illis, *nimis laſciuus*, exſtare, *minus ſanus:* qui recognitioni Romanae, & editioni Plantinianae praefuerũt, teſtificati ſunt. mihi tamen, qui verum amo, ſcriptura huiuſcemodi nequit ſatisfacere: neque vero quiſquam eorum, qui paullo diligentius in priorem illam lectionem, & Lactantij ſententiã intuebuntur, ea ſibi ſatisfieri patietur. quid igitur dicemus? quod res eſt. obſeruatis nimirum litterarum veſtigijs, & vna voce in paucis mutata, *minus laſciuus*, ibidem legendum videri: eamque vocis inſolentiam, pro hominum ſemidoctorum

Lact. lib. I. Inſtitut. ca. XXI.

eoque ſane quam vetuſto Diuaei mei libro, ea ſic perſcribuntur: *Quod ſi infinita multitudo ex ferociſſimis gentibus rebellaſſet: tunc nimia neceſſitate cogente, duo duces & duo mittebantur exercitus, cum huiuſmodi praecepto, vt prouideant, ne quid reſp. detrimenti capiat, Conſules, alter amboue.* Quod vero in alio quodam, eoque etiam vetuſto, ſcribi memini; *ambo alterue, vel, alter amboue*: ab inepta librariorum ſeu potius ſciolorum interpretatione proficiſci, prior, quem dixi, liber confirmat; & veterum, iiſdem in rebus aut certe ſimilibus decernendis, oſtendit auctoritas. Cicero certe IX. Philippica, cum de ſtatua pedeſtri Seruio Sulpicio ſtatuenda ex illius ordinis ſententia diſſerit, ait ſenatui placere, *vti C. Panſa, A. Hirtius Coſſ. alter amboue, ſi eis videatur, quaeſtoribus vrbanis imperent, vt eam baſim ſtatuamque faciendam, & in roſtris ſtatuendam locent.* quin etiam in noſtris Iuriſconſultis, Labeo Antiſtius, *eam virginem Veſtalem capi nefas eſſe* ſcribit, *cuius parentes alter amboue ſeruitutem ſeruierunt, aut in negotijs ſordidis deſeruierunt.* vt hunc interim Agellij locum, vna etiam opera, emendemus. quid? quod paene me fugit ſcribere, eam ſenatuſconſulti partem, ſingulis his litteris. *a. a. V.* olim notari conſueuiſſe? quod ex ijs, quae Valerio Probo, à neſcio quo, adijciuntur, licet intelligere.

Agel. lib. I. cap. XII.

Minus

Mimus. componere in maius. celebrare in maius. Salluſtius apud Lactantium, item Lactantius alibi, emendati.

CAPVT VII.

MIMI vocem in veteribus ſcriptoribus pleriſque omnibus ſuperioris ſaeculi negligentia, dicam an imperitia? eſſe corruptam; & verbi alicuius ſibi cognati, aut litterarum ſimilitudine coniuncti, ſedem occupare, iam pridem alij monuerunt: & verum eſſe, exemplis eam in rē adductis, confirmarunt. Quibus, noſtram de Lactantiani cuiuſdam loci emendatione opinionē, nunc adſcribimus; eamque, vti teſtem extra ordinum interrogādum, huc allegamus. verba Lactātij ſunt: *Quis haec ludibria non derideat, qui habeat aliquid ſanitatis, cum videat homines, veluti mente captos, ea ſerio facere, quae ſi quis faciat in luſu, nimis laſciuus & ineptus eſſe videatur?* quo quidem loco, alium, neſcio quem, librum paulo iſta aliter perſcripta habere; in eoque pro poſtremis illis, *nimis laſciuus*, exſtare, *minus ſanus*: qui recognitioni Romanae, & editioni Plantinianae praefuerūt, teſtificati ſunt. mihi tamen, qui verum amo, ſcriptura huiuſcemodi nequit ſatisfacere: neque vero quiſquam eorum, qui paullo diligentius in priorem illam lectionem, & Lactantij ſententiā intuebuntur, ea ſibi ſatisfieri patietur. quid igitur dicemus? quod res eſt. obſeruatis nimirum litterarum veſtigijs, & vna voce in paucis mutata, *minus laſciuus*, ibidem legendum videri: eamque vocis inſolentiam, pro hominum ſemidoctorum

Lact. lib. I. Inſtitut. ca. XXI.

captu, parum notâ, Philosophi & Oratoris Christiani deprauandi fuisse. Quae quidem tam leuis vnius atque alterius litterae immutatio facit, vt ex eodem capite, eodem etiam scriptore, certe apud eundem scriptorem Sallustio, simile mendum, quod in editionibus pasim omnibus hactenus latuit, neque à Romanis deprehensum est, eadem nunc facilitate tollam. *Hanc totam*, inquit, *opinionem quasi à poetis fictam Sallustius respuit; voluitque ingeniose interpretari cur altores Iouis dicantur Curetes fuisse; & sic ait: Quia principes intelligendi diuina fuerunt, vetustatem, vt cetera, in maius componentes altores Ioui celebrauisse.* hic, *componentem*, non, *componentes*, *Iouis*, non, *Ioui*, scribendum esse, res ipsa clamat. non enim voluit Sallustius à Curetib vetustatem, sed potius Curetum illud & inuentae & intellectae religionis factum, ab ipsa vetustate, in maius fuisse compositum. Qua eadem propè quendi ratione alibi Sallustius, eumque, ni fallor, imitatus doctus poeta Claudianus vsi, *in maius celebrare*, dixerunt. Sallustius Iugurthino: *Praeterea seditiosi magistratus vulgus exagitare, Metellum omnibus concionibus capitis arcessere, Marij virtutem in maius celebrare.*

Idem eodem cap.

Claudianus Panegyri:

licet omnia vates
In maius celebrata ferant.

Aduentus

Aduentus. Gentianus. principales officiorum viri. Herodianus, Codex Iustiniani, Capitolinus, & Solinus illustrati & correcti.

CAPVT VIII.

Si quis est, qui commemoratione antiquitatis, exéplorumque prolatione, supra quá cuiquam est credibile, delectetur: in ijs me libenter esse fateor: neque quicquam verius dici posse existimo, quam aetatem hominis oportere, cum superiore aetate, memoria rerum veterum contexi. Itaque dum historiam diligenter lego, & magna mea cum vtilitate in ea versor: si qui sunt, qui se fortiter in rep. gesserunt, eos admiror & religiose colo: neque quicquam eorũ famae, quam magnis sibi laboribus pro rep. exhaustis cõfecerunt, volés detrahi patior. Quod meum sollenne nunc vt seruem; Consulis Romani, cuius memoria cum ipso paene nomine interiuit, famam illustrabo: & ab iniuria obliuionis, quantum potest, vindicabo. profecto eorum virtus, qui praeclare, in rep. sunt versati, meretur, vt nullo vmquam tempore nomen fastis eximatur. Quis est autem qui *Aduenti* Consulis, afflictae reip. temporibus, valde laudati, vel fando nomen audiuerit? qué tamen prope à sacra Romani imperij maiestate afuisse, atque impendentem ceruici suae, sub imperatorio nomine, calamitaté prudétia quadam declinasse, & M. Opelio Macrino, qui tũ praefectus praetorio fuerat, concessisse cuiuis facile probabo. Consulem fuisse cum *M. Opelio Antonino Diadumeniano* Augusti fillo iterum anno *v.c.* IↃCCCLXXI, Cassiodorus, fasti Graeci, fasti Cuspiniani, etsi

praeter, *Aduentum*, nomen aut praenomẽ, aliud
praeterea nullum afferunt, idonei ſunt auctores.
cetera Herodianus expediet. qui hiſtoriarum li-
bro IV. ἦσαν δὲ, inquit, αὐτῷ ἐπάρχοντες τοῦ στρατοπέ-
δου δύο, ὁ μὲν πρεσβύτης πάνυ τὰ μὲν ἄλλα ἰδιώτης, καὶ
πολιτικῶν πραγμάτων ἀπείρως ἔχων, στρατιωτικὸς δὲ γεγε-
νῆσθαι δοκῶν, Αὔδεντος ὄνομα αὐτῷ· ὁ δὲ ἑτέρος Μακρῖνος
μὲν ἐκαλεῖτο, τῶν δὲ ἐν ἀγορᾷ οὐκ ἀπείρως εἶχε, καὶ μάλι-
στα νόμων ἐπιστήμης. Et paullo poſt: αἱροῦνται δὲ βασι-
λέα πρῶτον μὲν Αὔδεντον, ὡς στρατιωτεκόντε, καὶ ἐπάρχον
οὐ φαῦλον γενόμενον. ὁ δὲ γῆρας προϊσχόμενος, παρῃτήσα-
το. μετ' ἐκεῖνον δὲ τὸν Μακρῖνον πειθόντων αὐτοὺς χιλιάρ-
χων, οἱ καὶ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ Αντονίνου συνωμόται, καὶ κοι-
νωνοὶ τοῦ Μακρίνου γεγενῆσθαι ὑποπτεύθησαν μετὰ τὴν ἐκεί-
νου τελευτὴν, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν.

Quo vtroque loco Αδβουεντος, aut certe vna trãſ-
poſita littera Αδβεντος, ſcribi, & Politianus, *Aduen-
tus*, non *Audentius*, interpretari debuit. quod
nomen etiamnum integrum, etſi alioqui nõ ſine
multa multorũ ſollicitatione, in principali quo-
dam reſcripto mãſit. quod me auctore, vt ſexcéta
in Codice Iuſtinianeo alia, quae in perpetuis no-
ſtris ad illũ notis explicabimus, retinebitur. Re-
ſcriptũ, quod dico, lib. Codicis IX. tit. LI. c. I. legi-
tur: cui deeſt ſubſcriptio, aeque atque inſcriptio.
nam quod hodie pro inſcriptione eſt; reſcripti
caput, ni fallor, eſſe debet. quod ex ipſius reſcripti
verbis ſatis conſtat. quae ſunt: *Imperator Antoni-
nus A. cum ſalutatus eſſet à Gentiano & Aducto &
Opelio Macrino praefectis praetorio clariſſimis vi-
ris, item amicis & principalibus officiorum & vtriuſ-
que ordinis viris, & proceſſiſſet: oblatus eſt ei Iulia-
nus Licinianus ab Aelio Vlpiano tunc legato in in-*

ſulam

sulam deportatus. tunc Antoninus Augustus dixit: Restituo te in integrum prouinciae tuae; & adiecit: vt autem scias quid sit in integrum restitui; honoribus & ordini tuo & omnibus tuis te restituo. Rescriptum, vt legendum iudicamus, proponimus. primum, *Gentianus*, quod nomen in *Diocletianum* mutari non oportet, fuit cum Pomponio Basso, Consul anno *V. C.* CIↃ CC CCLXIV. quo *L. Septimus Seuerus Pertinax* sublatus est. qui in *Fastis Brugensibus*, librariorum, vti opinor, culpa, non recte, *Gentiaus*, appellatur. quod ipsum in Iulij Capitolini Pertinace euenit. verba sunt: *Denique aggressus cum Lollianus Getianus Consularis, quod contra promissum faceret, necessitatis rationem accepit.* scribe: *Denique aggressus eum Lollianus Gentianus. q. c. p. f. necess. rat. accepit.* de quo vetus haec est inscriptio. Capitolinus in Pertinace

Q. EPIDIO. L. F. POL. RVFO
LOLLIAN. GENTIANO
AVGVRI. COS. PRO. COS. PROV.
ASIAE. LEG. LEG. PR. PR. PROV.
LVGDVNENSIS. COMITI
IMPP. SEVERI. ET. ANTONINI
AVGG. LEG. LEG. XX.

Neque illud quod in rescripto est, *principalibus officiorum viris*; cuiquam vitij suspicionem debet obijcere. nihil enim sunt aliud, *principales officiorum viri*, quam, *principes officiorum.* Idem Capitolinus in Antonino Philosopho: *Et Verum quidem Marcus Capuam vsque prosecutus, amicis comitantibus è senatu, ornauit additis officiorum omniũ principibus.* De, *Aduento*, quem nonnulli in, *Adsmentũ*, vertere conati sunt, satis diximus. quae tamen

dicenda fuerunt, primum vt Herodianus emendaretur. deinde, vt rescripto sua verba seruarētur, & nonnihil explicarentur. postremo vt Codicis Iustinianei orae, variarum lectionum ineptijs oppletae, tandem illis liberentur. quibus illud tamē est addendum, in eodē illo rescripto, veteres libros pro *Iuliano Liciniano*, habere, *Hilario Liciniano:* vt etiam, *Aelio*, non, *Opelio*, & *restitui*, non, *restituere:* quae manifeste meliora sunt. Superest vt moneā apud Iulium Solinū, ipsa statim praefatione, *Adventi*, nomen mutari non debere. cum illud in veteribus libris alij testentur reperiri: & ego de quatuor antiquissimis membranis, cum quibus puer eum scriptorem comparaui, idem habeam fateri. quamquam Martino Antonio Delrio, iuueni supra aetatem erudito, & mihi fraterna amicitia, ex domestica consuetudine primū orta, deinde meo, de eximia illius indole & virtute, iudicio confirmata, amico, aliter aliquando, re fortasis non satis examinata, visum fuisse, non ignoro.

Cultus cura. in fluctum ponere crines. reuocare vndis. morbus virtutis nomine. Leporem tollit. pedibus pinsare manus, ludere fulto. disponere palmas. terrae spem credere in annua vota. Manilius locis aliquammultis emaculatus.

CAPVT. IX.

SAEPE mihi Manilius est molestus: vereor ne & ego illi. sed tamen siue mihi, siue illi, seu potius vtrique nostrum, hanc stat minuere molestiam. hoc tantum animo aegre est; quod, cum infini-

infinita ei adimam menda, plura tamen semper restare comperior. Quod itaque in eo scribitur:

Illis cura sui vultus, frontisque decorae
Semper erit; tortosque in flexum ponere crines, Manilius li.v.vers CXLVI.
Aut vndis reuocare, & rursus vertice denso
Fingere, & appositis caput emutare capillis,
Pumicibusque cauis horrentia membra polire.

emenda, si me, me autem? immo si veteres libros audis:

Illis cura sui cultus frontisque decorae
Semper erit; tortos in fluctum ponere crines,
Aut vndis reuocare comas, & vertice denso
Fingere.

mox: *Naturae pudet, atque habitat sub pectore caeco* Ibidē vers CLIII
Ambitio: & morbum virtutis nomine vitant.

corrige: *—& morbum virtutis nomine iactant.*

Notum enim est; *virtuti vnicuique finitimum* vitium reperiri; & sub nomine virtutis frequenter delitescere. deinde:

Septima pars Leporemque tulit: quo sidere natis Ibid. vers CLIX.
Vix alas natura negat, volucrisque meatus.

scribe: *Septima pars Leporem tollit. q. s. n.*

sic posterius dixit:

Vltima pars magni cum tollitur ore Leonis. Ibid. vers CLXV.

Non longe abiero:

Ille pilam celeri fugientem reddere planta,
Et pedibus pensare munus, & ludere saltu,
Mobilibusque citos ictus glomerae lacertis.

hîc vitium non iam delitet, sed manifeste se prodit. quo enim illud, *pensare munus*? vt de numeris interruptis nihil dicam. scribe:

Et pedibus pinsare manus, & ludere fulto.

in quorũ vtroque, qui antiquã eruditionẽ inesse non

non intelligit, &, *pinsare manus*, huc admittendũ non videt; eo ſane meretur mitti, vbi aliud pinſare doceatur. ſequitur:

Ille potens turba perfundere cuncta pilarum,
bid.verſ. CLXIIX. *Per totumque vagas corpus diſponere plantas:*
Ut teneat tantos orbes, ſibique ipſe recludat,
Et velut edoctos iubeat volitare per ipſum.

ſcribo:

—turba perfundere membra pilarum,
Per totumque vagas corpus diſponere palmas.

iam enim de plantis ea, quae ſuperius emendauimus, poſuerat: vtque de manibus loqueretur, reliquum erat. ſubinde:

Nunc cancro vicina canam: cui parte ſiniſtra
Conſurgunt ingulae. quibus adſpirantibus ortum
bid.verſ. CLXXIV. *Te Meleagre colunt.*

leue vitium; niſi in grauiſsimo poeta ſententiam euerteret. quae ſibi conſtabit, ſi ſcripſeris:

—quibus aſpirantibus orti
Te Meleagre colunt.

infra:

ed.verſ. CXLVII *Nec ſolum terrae ſpem credit inania vota:*
Annonae quoque vectigal, merceſque ſequetur.

ſcribe:

Nec ſolum terrae ſpem credet in annua vota.

Varie per hunc poetam vagamur; nec vno loco conſiſtimus. Neque vero quis exiſtimet, ea, quae nobis praetereũtur, ſana eſſe, & vitio nullo laborare quin potius, quo plures morbos detegimus, eo etiã plures & grauiores occuli, & à nobis praeteriri, vnumquemque volumus credere.

Memoria

Memoria in Seneca desiderata. defectus suppletus. alia correcta. Thucydidis & Sallustij sententia.

CAPVT X.

CVM *multa*, inquit Seneca, *iam mihi ex me desideranda senectus fecerit, oculorum aciem retuderit, aurium sensum hebetauerit, neruorum firmitatem fatigauerit, inter ea, quae retuli, memoria est res, ex omnibus partibus animi, maxime delicata & fragilis; in quam primum senectus incurrit. hanc aliquãdo in me floruisse vt non tantum ad vsum sufficeret, sed in miraculum vsque procederet, non nego. nam duo milia nominum recitata, quo ordine erant dicta, referebam: & ab his, qui ad audiendum praeceptorem nostrum conuenerant, singulos versus à singulis datos, cũ plures quam ducenti efficerentur, ab vltimo incipiens vsque ad primum recitabam. Nec ad complectendũ tantum quae vellem, velox erat mihi memoria, sed etiam ad continendum, quae acceperat. nũc autem & aetate quassata, & longa desidia, quae iuuenilem quoque animum dissoluit, eo perducta est, vt, etiam si possit aliquid praestare, tamen promittere non possit: & diu ab illa nihil repetiui.* Haec Seneca. cuius de tam incredibilis & prope diuinae memoriae fragilitate expostulatio vana poterat videri, nisi ijsdem illis libris insigne nobis exemplum illius reliquisset. verba eius sunt: *Multas quaestiones rhetorici & poetae Romani à Graecis dictas non surripiunt, sed & prouocauerunt. Thucydidis sententia est:* δεινοὶ γὰρ εὐπραξίαι συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα. *Sallustij: res secundae mire sunt vitijs obtentui. Cum sit praecipua in Thucydide virtus bre-*

praefatione in declamationes.

Li. IX. declam. I. & Controuers. *li. V. contro. XXV.*

tus breuitas, hac eum Sallustius vicit, & in suis illum castris caecidit. nam in sententia Graeca, tam breui quàm saluo sensu, detrahas, δειναὶ, *vel* συγκρύψαι, *vel* συσκιάσαι, *vel* ἐχθρῶν: *constabit sensus, etiamsi non aeque comtus, attamen integer. at ex Sallustij sententia nihil demi sine sensus detrimento potest. Titus autem Liuius tam iniquus Sallustio fuit, vt hanc ipsam sentētiam & tamquam translatam, & tamquam corruptam dum transferretur, obijceret Sallustio: nec amore Thucydidis facit, vt illum praeferat; sed laudat, quem non timet.* Locum Senecae non tantum varie emēdatum, sed & illis Graecis & quibusdā etiam Latinis appositis auctiorē, ex vetere libro, quem olim à me doctissimus ille Frācíscus Martinius dono acceperat, perscripsi. Graeca autē sententia hodie nusquam in Thucydide comparet. quid igitur? an hanc librorū illius partē periisse suspicer? minime vero. Senecae potius memoriā accusabo, qui haec apud Demosthenē legerit, &, paucis immutatis, Thucydidi dederit. sic enim Demosthenes: Ἀλλ᾽ οἶμαι νῦν μετὰ ἐπισκοτεῖ τούτοις τὸ κατορθοῦν. αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι, καὶ συσκιάσαι τὰ τοιαῦτα ὀνείδη. εἰ δέ τι πταίσειε τότε ἀκριβῶς αὐτοῦ ταῦτ᾽ ἐξεταρθήσεται. Hoc enim necesse est faciamus, nisi Demosthenē eadem ista à Thucydide, quē sæpius sua illū manu descripsisse cōstat, velimus esse mutuatū. Sallustij sentētia est in oratione Lepidi li. I. historiarū: *Quare igitur tanto agmine atque animus incedit? quia secundae res mirè sunt vitijs obtentui: quibus labefactatis, quam formidatus antea est, tam contemnetur.* cui sententiæ illud, *Stultitiam patiuntur opes*, magnā partem simile esse, monuit interpres Horatianus, & nos ad Sallustiū notauimus.

Olynthiaca II.

Porphyrio ad epi. XVII. li. I. Horat.

Li. I. historia.

Nisus

Nisus grammaticus. Remmius Palaemon. oris infamia. Arnobius, Suetonius, Aelius Lampridius, castigati & explicati. Achillis Statij emendatio explosa.

CAPVT XI.

QVARTVS hic erit grammaticus, cui vitam & famam conseruabo: cuiusque nomen è verborum monstris, velut è sepulcro, educam. Arnobius ijs, quae supra attuli, verbis, Epicadios, Verrios, Nisos, & Scauros nominat. Theodorus Canterus vir diligens & multae lectionis, *Gnisos*, pro, *Nisos*, scribendum contendit; eamque in rem, quicquid à Suetonio, de M. Antonio Gnifone, illustri imperatoris Iulij aetate grammatico, quem M. Cicero aliquando audiuisse dicitur, memoriae proditum est, quasi videlicet illud ageretur, in testimonium aduocat. neque videt vir eruditus, *Gnifones*, eo pacto, non, *Gnisos*, debuisse dici. quod homini mihi amico temere excidisse doleo. idem certe Suetonius de M. Pompilio loquens: *Cum se in vrbe non solum Antonio Gnifoni, sed ceteris etiam deterioribus postponi videret, Cumas transijt: Gnifoni*, dixit, non, *Gnifo*. quanto rectius fecisset Canterus, si littera non dico mutata, sed vna duntaxat virgula imminuta, Arnobium de Niso loqui monuisset, & illa Suetoniana abstinuisset ponere! Nisum certe in arte eadem claruisse Sosipater Carisius, Velius Longus, Seruius Honoratus, Priscianus, illius auctoritatem sequi non verentes, satis magno sunt argumento. Et ne in re manifesta velle diutius morari videar; vnum atque alterum ex ijs,

Arnobius li. I. aduersus Gentes.

ex ijs, quos nominaui, adducā in medium, vnde id, quod dico, certius cognoscatur. Priscianus lib. x. *Vngo quidem Nisus, & Papirianus, & Probus, tā vngui quam vnxi dicunt facere praeteritum; Carisius vero vnxi tantum.* Velius Longus: *coniux sine n putat Nisus artigraphus esse scribendum, quoniam in genitiuo casu facit coniugis. mihi autem videtur non euellendam exinde litteram, qua sonus enunciationis exprimitur. nam quamuis asserat non esse onerandam superuacuis litteris dictionem: ego tamē non fraudandum aestimo sonum suis litteris, quibus integer & plenus auribus intimatur.* Hactenus Velius. plura non addam. haec enim hominibus non stolonibus, verbo sufficerit indicare. Supplebit capiti quod deest, quinctus grammaticus. quod tamen cū infami nominis eius ad posteritatem memoria, magis quam honore fiet. sed profecto meretur hominis arrogantia, qui M. Varronem porcū appellare non dubitarit, secūque & natas & morituras esse litteras iactarit, vt, quae de eo scripta sūnt, recte ab omnibus intelligantur: neque vllo verborum inuolucro flagitiorum sordes obtegātur. Est is, quem dico, *Q. Remmius Palaemon.* de quo ita Suetonius: *Maxime flagrabat libidinibus in mulieres, vsque ad infamiam oris: dictoque non inficeto notatum ferunt cuiusdam, qui, cum in turba osculum sibi ingerentem, quamquam refugiens, euitare non posset: Vis tu, inquit, magister quotiens festinantem aliquem vides obligurrire?* quae verba, vt hodie sunt, recta interpres Lusitanus suo more deprauare, & in aliam plane formam vertere studuit. sic enim scribit: *Lego vsque ad infamiam orationis. sic etiam* Cicero *opinor, orationem accepit. ita enim*

Velius Longus in Cassiodori Orthographia.

Sueton. in Palaemone.

enim legendum etiam illa, quae ſequuntur, prope declarant: dictoque non inficeto. Audio cenſorem· cui tamen, in hoc luſtro, ne quis auſcultet, & ſcriptorem optimum Luſitanicis quiſquiliis inquinet, tribus, quod ſentio verbis, explicabo. Dico igitur rectam eſſe eam, quam primo loco poſui, ſcripturam: neque vllius emendationis Luſitatanicae indigere. quod vel dictum illud non nimis mehercule inficetum ſatis probabit. quod, ſiue vulgus, ſiue alius neſcio quis illius eſt auctor, à Cicerone mutuatus videri poteſt. cuius illa ſunt: *Hanc tibi legem Sex. Clodius ſcripſit ſpurciorem lingua ſua. Sexte noſter, bona venia, dic, quoniam dialecticus es, & hoc quoque lingurris.* Et: *ſcilicet tu helluoni ſpurciſſimo, praeguſtatori libidinũ tuarum Sex. Clodio ſocio tui ſanguinis, qui ſua lingua etiam ſororem tuam à te alienauit.* Intelligit nimirũ vterque turpitudinis genus nobis non nominandæ, quod Græci γλωσσοποιεῖν dicere conſueuerunt. de quo poeta Saloninus nimis ſane frequenter multa. Addam Aelij Lampridij locum, quod eum in poſterioribus editionibus, harum rerum ignoratione, deprauatum eſſe conſtet. *Commodus concubinas ſuas ſub oculis ſuis ſtuprari iubebat: nec irruentium in ſe iuuenum carebat infamia, omni parte corporis atque ore in ſexum vtrumque pollutus.* ſcripſerunt illi: *omni parte corporis anguſtiore.* quod autem ait, *ore in ſexum vtrumque pollutus:* primum vt fellatorem, deinde vt vitio, de quo loquimur, obnoxium, Commodum traducit. Quæ tamen ſuperiorum locorum interpretatio, ſi cui nimis praetextata, & meis moribus minus digna eſſe videatur; Achillem Statium, qui ſuis me ineptijs

Lampridius Commodo.

& praua ſcriptores bonos corrumpendi libidine, huc coegit deſcendere, meminerit accuſare.

Nimium quantum. è Cicerone & Agellio gloſſemata ſublata. Cicero alibi purgatus.

CAPVT. XII.

MVLTA ſunt in Cicerone, quae, à ſingulari eius eloquentia, & omnem in partem abſoluta, vehementer diſsideant: neque ab alio, quam qui omnino in praeclaris illius viri operibus ſit hoſpes, pro Ciceronianis habeantur. Non iam loquor de prodigioſis illis, ſiue librariorum, ſiue alioqui hominum, qui ſibi nimium didiciſſe viſi ſunt, erroribus; qui nimis ſane multi etiamnum diuinos illos libros obſidunt: ſed de ijs, quae ex Grammaticorum ſemidoctorum interpretatione primum nata, orae deinde librorum adiecta, poſtremo in ipſa Ciceronis verba incurrerunt; & longo tempore à nemine deprehenſa, fefellerunt. Cuius olim modi meus *Lipſius* ſagaciter mediusfidius nonnulla eſt odoratus, & diligenter indicauit. De hoc genere erit, quod hoc capite afferam: neque ab ijs, qui Ciceroni, ſaepius ad incudem reuocato, nihil ad perfectionem poſſe accedere gloriantur, animaduerſum eſt. verba Ciceronis lib. IV. de finibus ſunt: *Quid Zeno? portenta haec eſſe dicit, nec ea ratione vllo modo poſſe viui; ſed differre inter honeſtum & turpe nimium quantum, neſcio quid, immenſum*. vbi poſteriora verba, *neſcio quid immenſum*, deierare libet non eſſe Cicero-

ceronis, sed alterius, nescio cuius: qui, vt iam saepe dixi, ea ad nouum illud & plerisque insolens loquendi genus, *nimium quantum*, explicandum, margini adscripsit. Et primo quidem, vt fons erroris quasi digito monstretur, erat qui cum illud, *nimium quantum*, non satis intelligeret, ad oram libri annotaret, *nescio quid*: quo se eorum verborum vim fateretur ignorare. accessit alius non paullo, vt sibi videbatur, doctior, qui, vt superioris hominis consuleret inscitiae, adiecit, *immensum*. eam nimirum illius locutionis notionem innuens. mox vtrumque pro Ciceroniano receptum est. quod sane me suadente, & veterum librorum suffragio approbante, illuc, vnde profectum est, relegabitur; & Ciceronis ita scribentur: *sed differre inter honestum & turpe, nimium quantum; inter ceteras res nihil omnino interesse*. Quod glossema cum ex aureolis illis de finibus libris amandauerim; volo aliud, eadem tamen occasione natum, velut monstrum, in Agellio exponere, & verum eius partum tollere. Historia est Phocionis Peripatetici super Domesthene & Laide meretrice. *Lais*, inquit, *Corinthia ob elegantiam venustatemque formae grandem pecuniam demerebat; conuentusque ad eam ditiorum hominum ex omni Graecia celebres erant: neque admittebatur, nisi qui dabat quod poposcerat. poscebat autem illa nimiam quantitatem*. quae postrema verba interpretatio fuerunt eorum, quae Agellius posuerat. Et sane in libro Buslidiano longe aliter haec sunt scripta, & vnde veram eam esse, quam dico, lectionem, cuiuis etiam plane caeco, manifestum erit.

Cicero lib. IIII. de Finibus.

Agell. li. I. cap. VIII. vt vulgo. nã in libro Buslidiano liber est XVIII

in eo igitur libro est: *poscebat autem illa nimium, quantum vix dari poterat*. quis iam est, qui non videat, sit licet Tiresias, primum Agellium illa Phocionis, ἀμήχανον ὅσον aut certe οὐράνιον ὅσον interpretantem scripsisse, *poscebat autem illa nimium quantum?* mox, vt ad mulctrã muscas, ita ad verba parum intellecta varios emendatores accessisse? quorum partim, *nimiumquantum, vix dari poterat*: alij; *nimiam quantitatem*, emendarint. superest vt eadem illa verba in Oratorem ad Marcũ Brutum, vnde exciderunt, restituãtur. *Huic generi orationis aspergentur etiam sales, qui in dicendo mirum quantum valent.* nam & ibi, *nimium quantum*, veteres libros repraesentare, Lambinus testatur; & vero ego in optimo illo Gymnasij Louaniensis codice, ita sese rem habere, comperi; quamquam & prior illa loquẽdi ratio nõ est ignota Graeciae.

Cicero Oratore ad Brutum.

De eadem loquendi ratione apud Terentium disputatio: eiusdemque Terentij castigatio.

CAPVT XIII.

POTERANT & ista cum superioribus coniungi, & eodem capite concludi: nisi illud esset certorum hominum fastidium, vt in nullo scriptionis genere prolixitatem, quam in isto, patiantur aegrius: malintque vnam duntaxat, eamque tenuem vnius alicuius libri maculam vnius capitis compendio purgari, quam eodem capite paullo prolixiore vel decem tolli. quibus si quando copia sum molestus; eorum arbitrij rem facio, vt vnum caput vel in decem partes tribuant, & quem cuique velint terminum, quam etiam libet inscri-

inſcriptionem donent. quamquam quae iſthaec eſt nauſea, varias ſcriptorum emendationes ſi capitis vnius atque alterius interuallo diſiūguntur, volētes legere, eaſdem, ſi eadem ſerie comprehenduntur, auerſari? ſed tamen, vt dixi, his de rebus, ſibi quiſque ſtatuat quod volet. quae ſibi quiſque ſtatuerit; mihi volenti fecerit. Locus eſt Terentij Phormione, vitij & erroris manifeſtus; neque tamen indicem hactenus inuenit aut vindicem. cuius ego quidem index ero; vindex certe conabor eſſe.

Get: *A primo homo inſanibat. C. cedo, quid poſtulat?* Terent. Phorm. ſc. Expecto.

G. quid? nimium, quantum libuit. C. dic. G. ſi quis daret

Talentum magnum.

ſic hodie in optimis Mureti, Fabricij, Riuij, Faerni, editionibus verſus, eadem etiam perſonarum diſtinctione, concipiuntur. non recte, ſi recta eſt Donati eos verſus interpretari volentis haec annotatio: *Quid? nimium, quantum libuit. apud quoſdam diuerſae perſonae cum verbis ſingulis*. quae verba cum ſuperioribus illis, mea opinione, parum conueniunt. neque enim fuerunt, credo, qui ita legerent:

quid? G. nimium. C. *quantum. G. libuit.*

quod eſt neceſſe, ſi vera eſt ea, quae vulgaris eſt ſcriptura: & tamen illud, *libuit*, ſententiam eo pacto habebit nullam. quid? quod Celſus apud Cariſium plane, *nimium quantum*, legerit? & illud acceperit, *vti, mirum quantum, incredibile quantum? licet*, inquit Cariſius, *quidam ſic legant, vt nimium ſeruus dicat, quantum vero ſenex.* Conſtat ergo nec Donatum aut Celſum, nec ipſum Cariſium illud,

 libuit,

libuit, agnoſcere; ſed verſus Terentij ita legere:

C. quid? G. nimium quantũ C. dic. G. ſi quis daret.
quo tamẽ modo verſus, qui hic ſunt ſenarij, iuſto breuiores erunt. atque hoc ſcilicet illud fuit, quod nouum tibicinem verſui ſuffulciẽdo bonos illos viros quaerere coegit. nos quod Terentium ſcripſiſſe opinamur, & ex Grammaticorũ verbis odorati ſumus, proponamus. ſcripſit igitur Terẽtius:

C. quid? G. nimium quantum. C. quantum? dic.
G. ſi quis daret.

Illud autem poſterius, *quãtum*, vel à librarijs, verba geminare non cõſuetis, vel ab ijs, qui ſuperiora illa verba minime intellexerunt, & hoc ſuperfluum eſſe exiſtimarunt, omitti potuit. Videamus nunc quid illi ſibi voluerint, quos diuerſis perſonis ſingula verba attribuiſſe ex Donato & Cariſio cognoſcimus. igitur illi ſcribebant:

C. quid? G. nimium. C. quantum? G. quantum?
C. dic. G. ſi quis daret.

ſic enim ſingulis perſonis ſingula dabũtur verba; & optime ſerui, quid hero ſit dicturus, haeſitãtis & quaerentis, herique ſeruum vrgentis affectus exprimetur. neque mihi ea diſtinctio priore illa, vel tantillo deterior eſſe viſa eſt. Vt vt eſt; veram & germanam eius loci à tot magnis viris praeteriti, neq; ſatis intellecti, ſcripturam inueni. quod *ni ita ſiet*, ſponſionem facere ſum paratus & non quinquaginta ex lege, ſed quingentos aſſes apud pontificẽ deponere. Certe doctiſsimo & amiciſs. *Lipſio*, cũ de ſuperiore Ciceronis loco in eius Iſcano diſſereremus, & ille Terentij verſus eodem videri pertinere diceret, emendationem meam me probare memini. quod multo etiã magis verũ eſſe mihi

mihi persuadere coepi, postquá amici mei *Theodori Pulmãni*, praeclare de his studijs meriti, librũ veterẽ cõtigit inspicere. in quo diserte scriptũ ẽst:

G. quid? nimium. D. quantum? G. quantum libuit. D. dic. G. si quis daret.

lectione, si vox illa, *libuit*, eijciatur, omnino recta. nam quod ibi personarum est discrimen prorsus retineri debet: & quae vulgo Chremeti tribuũtur Demiphoni dari. quod sane in altero etiam Pulmanni libro conseruatum est.

Sulcatis credere terris. vsura sorte maior. vescimur auro. arcu teloque. agitata pectora in vsus. non contenta domo. inter medios prensare meatus. Manilius correctus, & de quodam loco coniectura.

CAPVT XIV.

NVNQVAM operam Manilio dare parcam, dum mea tamen illi vtilis esse poterit. nullũ enim tam leue ab eo vitium auferri potest, quod non & meliorem & intellectu faciliorem faciat poetam, satis alioquin per se, ijs qui Mathematicas disciplinas non attigerunt, difficilem. quis enim non rectius intelligat, quae emendauimus;

Seminaque in faenus sulcatis credere terris,
Vsuramque sequi maiorem sorte, receptis Manilius lib. IV. ve[rs.]
Frugibus innumeris, atque horrea quaerere messi: CCLXX.

quam ea quae sunt vulgo?

Seminaque in faenus sulcatis reddere terris,
Vsuramque sequi maiori sorte.

item quod sequitur;

Quod solum decuit mortales nosse metallum: Ibid. vers.
Nulla fames, non vlla forent ieiunia terris: CCLXX[...]

quam vulgare illud?

Quod ſolum docuit mortales noſſe metallum.

Ibid. verſ. CCXCII. exiguum eſt,

—tectique auro iam veſcimur auro:

cum vulgo ſit;

—tectique auro iam veſcimur aurum:

neque tamen contemnendum. vt nec illud infra:

Hectoris ille faces, arcuſque & tela fugauit:

Ibid. verſ. CC. quod corrigimus;

Hectoris ille faces arcu teloque fugauit.

at vero paucis abhinc verſibus, quod proximũ eſt;

Sollertes animos, agitataque pectora fundet,
Et finget varijs nec deficientia curis.
Nec tentata domo. populi ſunt illa miniſtra,
Perque magiſtratus, & publica iura feruntur:

ſine noſtra correctione nequit intelligi. quae talis eſt:

Ibid. verſ. CC IIII. *Sollertes animos, agitataque pectora in vſus*
Effinget varios, nec deficientia curis,
Nec contenta domo. populi ſunt illa miniſtra,
Perque magiſtratus & publica iura feruntur.

quo quid apertius? quid elegantius? Conſtat nos igitur operam non ludere, ſiquando poetae illi manum admouemus. lubet alios, eoſque perturbatos admodum verſus proponere; & coniectura noſtra conari emendare:

Ibid. verſ. CC XIIX. *—aut bellum indicere mundo,*
Et medios inter volucrem penſare meatus:
At nitidos clamare ſuis ratione ſedentem,
Paſcentemue ſuper ſugentia ducere lina.

credo poetam, ſi reuiuiſceret, niſi probe, quid ſcripſiſſet, memorẽ, ex his verbis, aptam vllã ſententiam non poſſe elicere. liber Gemblacenſis:

Et me-

Et medios inter volucrem pensare meatûs,
Aut nitidos clamare suis, ramoue sedentem,
Pascentemue super surgentia dicere vina.

correctum in eodem, vt in plerisque illius bibliothecae libris:

Aut nitidis damnare suis, ramóue sedentem,
Pascentemue super surgentia deicere lina.

suspicor legendum; neque sat scio, si cui meam suspicionem probare potero, quae mihi tamen, quod in meis rarum est, hoc quidem tempore nō admodum displicet: suspicor, inquā, legendum:

Et medios inter volucrem prensare meatus;
Aut nidis damnare suis, ramoue sedentem
Pascentemue super surgentia deicere vina.

interuallum illius, *deicere*, nisi me iudicij fallit, erroris culpam sustinet: &, *clamare*, à librarijs extudit, cum, *dicere*, scriptum esse opinarentur. de quo tamen per me quiuis iudicabit, vt volet.

Post-principia. viaticum. Q. Claudij Quadrigarij insignis defectus, & alter M. Varronis, suppleti.

CAPVT XV.

SCRIPTOR *Noctium Atticarum*, siue is Aulius Gellius est, siue, quod veteribus libris, omnium eorum qui illum nominarunt, affirmātibus & ipsi Prisciano magis credo, Agellius; verba quaedam cumprimè elegantia è libro primo Claudij Quadrigarij, vt noua, & aetate M. Tullij Ciceronis ac deinceps rarissima, lib. xvij. recenset: ijsque vel laudis vel culpae notam apponit. quale est; *viaticum.* quod illustris ille historicus, pro fa-

gell. lib. VII. c. XI cultate magna, si Agellio credimus, & apparatu magno noue posuit. verba quidē ipsa Quadrigarij, vt ibi legūtur, eius rei fidem nobis nullam faciunt. sic enim perscribuntur: *Simul forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia, pariter praecellebat, vt facile intelligeretur magnum viaticū.* Igitur si id, quod dicit Agellius, ex hac oratione necesse est colligere: magis est necesse, vt locum mutilum esse, verbis aliquot, quae eam sententiam eijcerent, omissis, intelligamus. quo enim illud? *vt facile intelligeretur magnum viaticum.* aut quae in eo illius est, quam diximus, significationis nota? ne multis. addiderat ex eodem Quadrigarij libro Agellius, *ex se, atque in se, ad rempublicam euertendam habere.* atque ita olim scripserat: *simul forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia, pariter praecellebat; vt facile intelligeretur magnum viaticum ex se atque in se ad rempublicam euertendam habere.* quae verba ex libro Buslidiano addita, quod ille volebat, confecerunt, &, *viaticum*, pro apparatu & facultate ab historico positum esse, declararunt. Varroni quoque verba aliquot, quae lucem hactenus videre timuerunt, ex eodē illo libro, quod capitis huius inscriptio pollicetur, restituamus. Varro Sisenna vel de histo-

gell. lib. VI. c. IX ria: *Quod si non horum omnium similia essent principia: susque deque esset.* scribe: *Quod si non omnino similia essent principia ac post principia: susque deque esset.* sic idem alibi Varro: *Haec aut non di-*

Idem lib. VI. cap. VIII. *scimus, aut prius desistimus quam intelligamus cur discenda sint. Voluptas autem vel vtilitas talium disciplinarum in postprincipijs exsistit, cum perfectae absolutaeque sint: in principijs vero ipsis, ineptae & insua-*

& insuanes videntur. Atque ita quidem capitis huius inscriptioni satisfecimus.

De locis aliquot, Plauti Rudente, iudicatum.

CAPVT XVI.

RVDENTE, in faceto illo Sceparnionis & Ampeliscae colloquio, cum eam sacerdos Veneris aquam è proximo petere iussisset, & illa iam apertis vicini foribus Sceparnioni, quamobrem esset missa, vellet exponere:

Ad vos inquit, inquit, *venio*. at nequam seruulus adhinnire iam ad lepidam ancillam incipiēs, & paulo familiarius eam tractans, respondet:

Accipiam hospitio si mox veneris,

Item vt affectam. nam nunc nihil est qui te inanẽ.

suspicor scribi oportere, personis etiam, vti ponam, distinctis:

Am. *Ad vos venio*. Sce. *accipiam hospitio si mox veneris*

item vt affectas. nam nunc nihil est qui te inanẽ.

Nequior enim & liberior est sentẽtia. Si mox, inquit, ad me veneris; praestabo tibi officiũ & hospitium, quod praestari sexus vester amat, & quod tacita petis. nam vt nunc res est, parũ habeo, qui te inanem & sitientem expleam. id enim verbum postremum Plautus modeste reticuit. quanquam cum alijs libris sit, *qui te maneam*, de scripturae veritate dubito. neque sat scio an legi possit, non nimium ab illo, *inanem*, recedendo, *qui te inuem*. & ne quid dissimulem, scribi mallem; *si nox venis*: id est, noctu. quomodo versum illum Asinaria elegantissime restituit Lipsius;

Ph. Quo

Ph. Quo nunc abis? quin tu hic manes? A R. nox si voles manebo.

qualis etiam illa xii. tabularum lex est:

SI NOX FVRTVM FACTVM ESCIT, SI IM ALIS OCCISIT; IOVRE CAISVS ESTO.

de quo in commentario ad leges Decemvirales plura scripsimus. Scena cuius initium: *Qui sunt.*

—verum quicquid fuerit,
Comiter fiet à me, quo non copia valebit.

sentētia postulat, vt legamus; *quod mea*, aut, quod propius abest à vulgari lectione, *quod nostra copia valebit*, id est; quantum potero sciueroque. antea enim dixerat:

—egomet vix colo vitam,
Veneri cibo meo seruio:

& haec continuo fuerat subiūctura, nisi eam interpellasset Ampelisca. error ex compendio litterarum; *nrā*, quod illi in, *non*, mutarunt. Plautus Mercatore:

Quin si imperes tu mihi, ego faciam. facere certum;
Pro copia & sapientia quae te velle arbitrabor.

id est; vt sese ferent res, fortunae, & sapientia. subdit enim Lysimachus:

Laboriosi nihil tibi quicquam operis imperabo.

sed ad Rudentem. Scena, cuius initium: *Cupio aedepol.*

Omnia isthaec ego facile patior dum hic hinc à me sentiat.

scribendum videtur:

Omnia isthaec ego facile patior, dū hic àme sentiat.

voce illa, *hinc*, quae nihil nisi glossema est, eiecta. sequitur enim:

Das

Dae. *Atqui nunc abs te stat verum hinc tibi testimonium.*

eadem scena:

Vbi ego dicam, quicquid inerit nominatim, tu mibi nullum ostenderis.

scribe: *nullus ostenderis.* ratione loquendi Plauto, Terentio, alijs, domestica.

Legirupio. Legirupa. Palaestra. Plautus Rudente de opinione correctus.

CAPVT XVII.

QVONIAM vero audere coepi, & semel quid ingenio & coniectura in Plauto possim, experiri: pergam porro in eadẽ fabula vnum atque alterum locum tentare, & quid suspicer, explicabo. quanquam hic nisi de opinione certi nihil dicam. scena cuius initium: *Exi è Phano.*

Lo. istuc volueramus, iube modo accedat prope
Dae. *Tun Legirupionem hic nobis cum Dis facere postulas?*

corruptus locus à verbis & personis. legendum:

Lo. *istuc volueramus. iube modo accedat prope*
Hunc legirupionem. Hic nobiscũ Dis facere postulas.
Dae. *pugnum in os impinge.*

loquuntur videlicet Lorarij collocati vt à mulierculis vim lenonis defenderent. Et, finite, inquiunt, accedere propius si audet hunc perfidum. conuersique deinde ad lenonem irridendum, Quid est ô bone? an hic ad templum Veneris nobiscum dijs sacrificare voluisti? legirupio, leno vocatur, & legirupa, ab eodem saepius supra. scena, *Pro Cyrenenses.*

—fraudis

—fraudis, sceleris, parricidij, periurij
Plenus, legirupa, impudens, impurus, inuerecundissimus.

& Persa. scena; *Veterem:*

—animus haud induci potest, eum
Esse ciuem & fidelem & bonum, sed Legirupam, quidem ni det in publicum
Dimidium.

Iam quod ad loquendi genus attinet, quod ignoratum huic loco fraudi fuit, tale est, quale illud Mercatore. Scena: *Diuum.*

Tuam amicam. Q. *quid eam?* En. *vbi sit ego scio.* & sexcentis apud eũ locis alijs. *facere* autem, pro sacra facere, pueri principes iam iuxta cum paedogis suis norunt. eadem fabula. scena; *Vtrum:*

Palaestra. Lor. *quid ais?* La. *apage controuersia est*
Haec equidẽ palaestra quae respondit, non est mea.

iudico scribendum:

—La. *absque controuersia est*
Haec equidem palaestra. vt ludat videlicet in ambiguo nomine palaestrae. certe enim vera palaestra erat illa, in qua duo lorarij cũ clauis à sene destituti erant ad demulcendum caput lenonis. respondet igitur leno: haec quidem vestra palaestra est, quam nihil moror; ego ancillam meam appello.

E Manilio compluria vitia sublata.

CAPVT XVIII.

MANILIVS lib. v.

Quin etiam linguas hominum, sensusque docebit
Aërias volucres noua qui commercia ducet.

Ver-

Verbaque praecipiet naturae lege negata.
quid illud; *noua qui commercia ducet?* aut quo referendum? ſcribe:

Aërias volucres, nouaque in commercia ducet.
mox: *Ipſe deum Cygnuſque colit vocemque ſub illo.* Ibid. verſ. CCCLXX
poſtulat ſententia, & ſcripſit Manilius:

Ipſe Deum cygnus condit, vocemque ſub illo.
deinde paucis infra verſibus.

Qui geſtant caueis volucres ad iuſſa paratas, Ibid. verſ. CCC. XXXV.
quarum omnes paruo conſiſtit paſcere cenſus.
obſcurũ eſt, & Delium natatorẽ opus habet. quod ipſa meridiana luce erit lucidius, ſi ſcripſeris;

Qui geſtant caueis volucres ad iuſſa paratas:
Quorum omnis paruo conſiſtit paſſere cenſus.
neque mehercule plebiſcitum aeque ſcitum eſt, atque haec emendatio. ſubinde:

Cum venit in regione tuae Capricorne figurae, Ibid. verſ. CCCXC.
Non inimica facit ſerpentum membra creatis;
Accipiunt finibuſque ſuis, peploque fluenti,
Oſculaque horrendis iungunt impune Venenis.
verſus tertius à me nequiuit emendari. liber Gemblacenſis:

Accipient ſenibuſque ſuis peploque fluenti,
Oſculaque horrendis iungent impune venenis.
& illa quidem, *accipient, iungent,* recta ſunt. de *finibus* aut *ſenibus*, quid faciam? quid? *lembis, lumbis,* aut quid ſimile? deliberandum cenſeo.
poſt:

Aut immota ferens in tergum membra, latuſque, Ibid. verſ. CCCC XXVII.
Non onerabit aquas, ſummiſque accũbet in undis.
Pendebitque ſuper totum, ſine remige, pontum.
Illis in ponto iocundum eſt quaerere pontum.
emenda ex vetere libro;

—*ſum-*

—summisque accumbet in vndis
Pendebitque super tutum sine remige. votum est
Illis in ponto. iocundum est quaerere pontum;
Corpora qui mergunt vndis, ipsumque sub antris
Nerea, & aequoreas conantur visere Nymphas.

infra etiam locus est mirifice prauus, qui, cum ad eos proprie pertineat, qui sibi ex scriptis famam conficiunt, boni ominis causa à me tentabitur, & fortasse an restituetur:

...id. vers. CCC XXVI. *Et si tanta operum vires commenta negarint;*
Externis tamen aptus erit, nunc voce poetis.
Nunc satyro gustu; referetque affatibus ora,
Et sua dicendo faciet, solusque per omnes
Ibit personas, & turbam reddet in imam.

emendo:

Et si tanta operum vires commenta negarint,
Hesternis tamen aptus erit, nunc voce poetis,
nunc tacito gestu: referetque affectibus ora,
& sua dicendo faciet, solusque per omnes
ibit personas, & turbam reddet in vno.

si, inquit, cum Menandro, alijsque veteribus paria facere non poterit: at saltem recentioribus quacunque ratione aequabit. illud autem, *externis*, pro, *hesternis*, multis locis scriptores deprauauit, vt alibi docemus. tertio versu liber Gemblacensis; *tantum gestu*: correctum in eodem; *tanto gestu.* hinc scribo: *tacito gestu.* post in doctissimo illo de Andromeda carmine:

...d. vers. ..LII. *Seruatur tamen in poena vultusque pudorque,*
Supplicia ipsa docent. niuea ceruice recliuis
Molliter ipsa suae custos est sola figurae,
Defluere sinus humeris fugitque lacertos
Vestis, & effusi scapulis haesere capilli.

Ter

Ter circum Halcyones pennis plausere volantes.

Scribe à me:

Seruatur tamen in poena vultusque pudorque:
Supplicia ipsa decent. niuea ceruice reclinis
Molliter ipsa sua custos est sola figurae.
Defluxere sinus humeris; fugitque lacertos
Vestis, & effusi scapulis haesere capilli.
Ter circum Halcyones pennis planxere volantes.

emendationis certa veritas omnibus se confestim probabit: neque aliorum argumentorum eget.

Lucretij locus à Crispino imitatus. Catullo sua scriptura seruata; Sallustio & Nonio reddita.

CAPVT XIX.

VERSVS est Lucretii lib. IV. de rerum natura;

Herculis antistare autem si facta putabis.

qui mihi quidem à Crispino mutuatus esse videtur. quem in Heraclea scripsisse;

Diuinis virtutibus antistas Alcides,

Fabio Fulgentio, in Expositione sermonum antiquorum cum testimonijs, referente cognoscimus. certe eodem vterque versus pertinet. qui facit vt mihi nunc eorum in mentem veniat, qui carmine illo Catulli ad Verannium;

Antistes mihi milibus trecentis,

pertinacissime vulgarem scripturam submouendum, & alienam substituendum contendunt, legentes:

Antistans mihi milibus trecentis.

quam eorum impudentem temeritatem ſatis nequeo mirari. primum enim Palladij Fuſci haec emendatio eſt, qui, vt ſcriptorum eius aetatis captus erat, homo doctus ante centum aliquot annos in Catullum ſatis diligenter ſcripſit. igitur eā, vti alienam, neque à ſe inuentam in ſuos illos indices furtorum plenos, conijcere nequaquam debebant. Deinde, quod caput eſt, non video quid iſtac mutatione opus eſſe poſsit, cū prior illa ſcriptura in omnibus libris religioſe hactenus conſeruata, alia illa nihilo ſit deterior, immo, niſi valde iudicans fallor, etiam melior, & quae magis antiquam illam Catulli doctrinam reſipiat. Cur enim, ſi Romane, *antiſtans milibus*, dicitur; non eodem etiam loquendi modo nō tantum Grammatice, ſed etiam Latine, *antiſtes milibus*, dicatur? ſed nos grammaticorum ineptijs valere iuſsis, id quod dicimus, melioris Latinae linguae auctorum teſtimonio confirmemus. Salluſtius certe, quem nemo, credo, vt minus idoneum teſtem nō admittet, hiſtoriarum lib. I I I. quod aemulari facta recte dicitur, *aemulus facta*, dicere non dubitauit. verba ſunt: *Sed Pompeiius à prima adoleſcentia ſermone fautorum, ſimilem fore ſe credens Alexandro regi, facta conſultaque eius quondam aemulus erat*. ſic enim duobus apud Nonium Marcellum locis ſcribi oportere, cum vno, *aemulatus*, legatur; altero vero verba illa, *facta conſultaque eius quondam aemulus erat*, non recte deſiderentur, iam olim monui in meis ad hiſtorias Salluſtianas ſcholijs: quae annos decem ſolidos in typographorum officinis iacuerunt; & anno, cum minime erat neceſſe, non ſine multis erroribus in lucem prodierunt,

dierunt. Igitur, vt in eo, à quo incoepi, finiam; Catulli scripturam, vt ne mutemus & huiusmodi elegantiarum vestigia in veteribus scriptoribus sedulo obseruemus, curae nobis esse debet.

Cinnae suus versus restitutus. Eiusdem duo dispersi olim, nunc coniuncti. Nonius & Isidorus correcti. Mureti opinio confutata.

CAPVT XX.

MAGNVM M. Antonij Mureti ingenium: acre in illustrandis veterum scriptis iudicium: accuratae commentationes. quae tamen si cui cognoscendae sunt, ea vtatur cautione, suadeo, quam idem ille in Petri Victorij, hominis primi, & in hac scriptione signiferi, libris seruari praecepit: vt eius quod dicitur potius, quam qui dicit, habeatur ratio. ne videlicet adolescentes parum cauti, tantorum virorum auctoritate moueantur, nullumque discrimen faciant; neque, vt ait Lucilius, signent alba linea. praesertim cum videamus cottidie, homines à natura & vsu prudentes, & qui in istis meliorum disciplinarum studijs familiā creduntur ducere, ita saepe quidhumanū pati, vt sui penitus obliti esse, & illis potius temeritatis, quam imperitiae scribenda dica videatur, Hoc mihi nunc ex eo in mentem venit, quod videam Catullo, versum alienum, nulla quidem Mureti culpa, sed ea, quam dixi, credendi facilitate esse obiectum; in eoque adulterinum, pro vero & germano retineri. Muretus, quod post illum versum;

- *Candidaque intorti ſuſtollant vela rudentes,*
tantum ſpatij in veteribus quibuſdam libris ſupereſſe animaduerteret; quantum vni verſui ſcribendo ſatis eſſet: & Nonium, quo loco de vaſorum generibus diſſerit, ita videret ſcribere: *Carcheſia; ſumma pars mali, id eſt, foramina quae ſummos mali funes recipiunt.*

Catullus:

Lucida qua ſplendent ſummi Carcheſia mali.

leuiter ſuſpicabatur, eum forte verſum, qui à Nonio citaretur, eo loco deſiderari; atque ita legendum eſſe:

- *Candidaque intorti ſuſtollant vela rudentes,*
Lucida qua fulgent ſummi carcheſia mali.

quam cõiecturam, licet ipſo Mureto iudice, valde ambiguam & tenuem: plerique tamen eorum qui poſtilla Catullum ediderunt, ita probare viſi ſunt; vt vlterius ne quaerendum quidem iudicarint: eumque ſtatim verſum pro Valeriano agnouerint. gemino mehercule vitio, cum vni quod ſuum erat, ademerunt; & alium inuitum etiam aliena poſsidere, mala fide, coëgerunt. Primum enim verſus à Nonio laudatus, ſi libris Nonij manuſcriptis credimus, (nam à veteribus vulgatis poetae nomẽ abeſt,) Heluij Cinnae, nõ Catulli eſt. Nonius enim Catulli & Caeſaris auctoritatẽ vacillare ſcribit: &, quae de Priapeis afferuntur, cuius ea ſint; alius erit dicendi locus. deinde Iſidorus Hiſpalenſis, quem pleraque è vetuſtiſsimis exſcripſiſſe conſtat, libro XVIII. de verborũ & rerum originibus (ſic enim ipſe nominat) conſtanter tribus antiquiſsimis adſtipulantibus libris, hoc carmen, vt Cinnae agnoſcit: quan-

Nonius, Cinis.

quanquam in eo vulgato illud non recte scribitur:

consulgent alti carceria mali.

Iam vero, vt illi certum aliquem locum huic versui tentarunt dare: sic nos, non paulo, vti credo, certius, idem tentabimus. Dico igitur versum, quem modo attulimus, quemque illi Catullo etiam inuito donauerunt; esse Cinnae: & hoc carmen,

Atque anquina regit stabilem fortissima cursum,

ab eodem Isidoro allatum, sibi proxime adiunctum habuisse. est enim anquina, Isidoro & Nonio Marcello testibus, funis, quo antenna ad malum adstringitur. non ergo dubitandum est, quin ita olim Heluius Cinna in illo nouem annorum opere scripserit:

Atque anquina regit stabilem fortissima cursum

Lucida qua fulgent summi carchesia mali.

Et sane, vt ille Catulli locus minime sit integer, quod vix adducor vt credam: nemo tamen non videt, hanc vtriusque versus coniunctionem alia illa, quomodocunque tandem exponas, esse meliorem. quâ de re doctorum hominum iudicium, & ipsius potissimum elegantissimi Mureti, exspectamus.

quam vulgare illud?

Quod solum docuit mortales nosse metallum.

Ibid. vers. CCXCII. exiguum est,

—tectique auro iam vescimur auro:

cum vulgo sit;

—tectique auro iam vescimur aurum:

neque tamen contemnendum. vt nec illud infra:

Hectoris ille faces, arcusque & tela fugauit:

Ibid. vers. CCC. quod corrigimus;

Hectoris ille faces arcu teloque fugauit.

at vero paucis abhinc versibus, quod proximũ est;

Sollertes animos, agitataque pectora fundet,
Et finget varijs nec deficientia curis.
Nec tentata domo. populi sunt illa ministra,
Perque magistratus, & publica iura feruntur:

sine nostra correctione nequit intelligi. quae talis est:

Ibid. vers. CCCIIII.

Sollertes animos, agitataque pectora in vsus
Effinget varios, nec deficientia curis,
Nec contenta domo. populi sunt illa ministra,
Perque magistratus & publica iura feruntur.

quo quid apertius? quid elegantius? Constat nos igitur operam non ludere, siquando poetae illi manum admouemus. Iubet alios, eosque perturbatos admodum versus proponere; & coniectura nostra conari emendare:

Ibid. vers. CCXIIX.

—aut bellum indicere mundo,
Et medios inter volucrem pensare meatus:
At nitidos clamare suis ratione sedentem,
Pascentemue super sugentia ducere lina.

credo poetam, si reuiuisceret, nisi probe, quid scripsisset, memorẽ, ex his verbis, aptam vllã sententiam non posse elicere. liber Gemblacensis:

Et me-

Et medios inter volucrem pensare meatûs,
Aut nitidos clamare suis, ramoue sedentem,
Pascentemue super surgentia dicere vina.
correctum in eodem, vt in plerisque illius bibliothecae libris:
Aut nitidis damnare suis, ramóue sedentem,
Pascentemue super surgentia deicere lina.
suspicor legendum ; neque sat scio, si cui meam suspicionem probare potero, quae mihi tamen, quod in meis rarum est, hoc quidem tempore nō admodum displicet: suspicor, inquā, legendum:
Et medios inter volucrem prensare meatus;
Aut nidis damnare suis, ramoue sedentem
Pascentemue super surgentia deicere vina.
interuallum illius, *deicere*, nisi me iudicij fallit, erroris culpam sustinet: &, *clamare*, à librarijs extudit, cum, *dicere*, scriptum esse opinarentur. de quo tamen per me quiuis iudicabit, vt volet.

Post-principia. viaticum. Q. Claudij Quadrigarij insignis defectus, & alter M. Varronis, suppleti.

CAPVT XV.

SCRIPTOR *Noctium Atticarum*, siue is Aulius Gellius est, siue, quod veteribus libris, omnium eorum qui illum nominarunt, affirmātibus & ipsi Prisciano magis credo, Agellius; verba quaedam cumprimè elegantia è libro primo Claudij Quadrigarij, vt noua, & aetate M. Tullij Ciceronis ac deinceps rarissima, lib. xvij. recenset: ijsque vel laudis vel culpae notam apponit. quale est; *viaticum.* quod illustris ille historicus, pro fa-

Gell. lib. VII. c. II cultate magna, si Agellio credimus, & apparatu magno noue posuit. verba quidē ipsa Quadrigarij, vt ibi legūtur, eius rei fidem nobis nullam faciunt. sic enim perscribuntur: *Simul forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia, pariter praecellebat, vt facile intelligeretur magnum viaticū.* Igitur si id, quod dicit Agellius, ex hac oratione necesse est colligere: magis est necesse, vt locum mutilum esse, verbis aliquot, quae eam sententiam eijcerent, omisis, intelligamus. quo enim illud? *vt facile intelligeretur magnum viaticum.* aut quae in eo illius est, quam diximus, significationis nota? ne multis. addiderat ex eodem Quadrigarij libro Agellius, *ex se, atque in se, ad rempublicam euertendam habere.* atque ita olim scripserat: *simul forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia, pariter praecellebat; vt facile intelligeretur magnum viaticum ex se atque in se ad rempublicam euertendam habere.* quae verba ex libro Buslidiano addita, quod ille volebat, confecerunt, *&*, *viaticum*, pro apparatu & facultate ab historico positum esse, declararunt. Varroni quoque verba aliquot, quae lucem hactenus videre timuerunt, ex eodē illo libro, quod capitis huius inscriptio pollicetur, restituamus. Varro Sisenna vel de historia:

Gell. lib. XVI. c. IX *Quod si non horum omnium similia essent principia: susque deque esset.* scribe: *Quod si non omnino similia essent principia ac post principia: susque deque esset.* sic idem alibi Varro: *Haec aut non discimus, aut prius desistimus quam intelligamus cur discenda sint. Voluptas autem vel vtilitas talium disciplinarum in postprincipijs exsistit, cum perfectae absolutaeque sint: in principijs vero ipsis, ineptae & insua-*

Idem lib. XVI. cap. VIII.

& insuaues videntur. Atque ita quidem capitis huius inscriptioni satisfecimus.

De locis aliquot, Plauti Rudente, iudicatum.

CAPVT XVI.

RVDENTE, in faceto illo Sceparnionis & Ampeliscae colloquio, cum eam sacerdos Veneris aquam è proximo petere iussisset, & illa iam apertis vicini foribus Sceparnioni, quamobrem esset missa, vellet exponere:

Ad vos inquit, inquit, *venio*. at nequam seruulus adhinnire iam ad lepidam ancillam incipiēs, & paulo familiarius eam tractans, respondet:

Accipiam hospitio si mox veneris,
Item vt affectam. nam nunc nihil est qui te inanē.

suspicor scribi oportere, personis etiam, vti ponam, distinctis:

Am. *Ad vos venio*. Sce. *accipiam hospitio si mox veneris*
item vt affectas. nam nunc nihil est qui te inanē.

Nequior enim & liberior est sentētia. Si mox, inquit, ad me veneris; praestabo tibi officiū & hospitium, quod praestari sexus vester amat, & quod tacita petis. nam vt nunc res est, parū habeo, qui te inanem & sitientem expleam. id enim verbum postremum Plautus modeste reticuit. quanquam cum alijs libris sit, *qui te maneam*, de scripturae veritate dubito. neque sat scio an legi posśit, non nimium ab illo, *inanem*, recedendo, *qui te inuem*. & ne quid dissimulem, scribi mallem; *si nox venis*: id est, noctu. quomodo versum illum Asinaria elegantissime restituit Lipsius;

Ph. Quo

Ph. Quo nunc abis? quin tu hic manes? A R. nox si voles manebo.

qualis etiam illa xii. tabularum lex eſt:

SI NOX FVRTVM FACTVM ESCIT, SI IM ALIS OCCISIT; IOVRE CAISVS ESTO.

de quo in commentario ad leges Decemvirales plura ſcripſimus. Scena cuius initium: *Qui ſunt.*

—verum quicquid fuerit,
Comiter fiet à me, quo non copia valebit.

ſentētia poſtulat, vt legamus; *quod mea*, aut, quod propius abeſt à vulgari lectione, *quod noſtra copia valebit*, id eſt; quantum potero ſciueroque. antea enim dixerat:

—egomet vix colo vitam,
Veneri cibo meo ſeruio:

& haec continuo fuerat ſubiūctura, niſi eam interpellaſſet Ampeliſca. error ex compendio litterarum; *nrã*, quod illi in, *non*, mutarunt. Plautus Mercatore:

Quin ſi imperes tu mihi, ego faciam. facere certum;
Pro copia & ſapientia quae te velle arbitrabor.

id eſt; vt ſeſe ferent res, fortunae, & ſapientia. ſubdit enim Lyſimachus:

Laborioſi nihil tibi quicquam operis imperabo.

ſed ad Rudentem. Scena, cuius initium: *Cupio aedepol.*

Omnia iſthaec ego facile patior dum hic hinc à me ſentiat.

ſcribendum videtur:

Omnia iſthaec ego facile patior, dū hic àme ſentiat.

voce illa, *hinc*, quae nihil niſi gloſſema eſt, eiecta. ſequitur enim:

Dae

Dae. *Atqui nunc abs te stat verum hinc tibi testimonium.*

eadem ſcena:

Vbi ego dicam, quicquid inerit nominatim, tu mihi nullum oſtenderis.

ſcribe: *nullus oſtenderis.* ratione loquendi Plauto, Terentio, alijs, domeſtica.

Legirupio. Legirupa. Palaeſtra. Plautus Rudente de opinione correctus.

CAPVT XVII.

QVONIAM vero audere coepi, & ſemel quid ingenio & coniectura in Plauto poſſim, experiri: pergam porro in eadē fabula vnum atque alterum locum tentare, & quid ſuſpicer, explicabo. quanquam hic niſi de opinione certī nihil dicam. ſcena cuius initium: *Exi è Phano.*

Lo. iſtuc volueramus, iube modo accedat prope

Dae. *Tun Legirupionem hic nobis cum Dis facere poſtulas?*

corruptus locus à verbis & perſonis. legendum:

Lo. *iſtuc volueramus. iube modo accedat prope*

Hunc legirupionem. Hic nobiſcū Dis facere poſtulas.

Dae. *pugnum in os impinge.*

loquuntur videlicet Lorarij collocati vt à mulierculis vim lenonis defenderent. Et, ſinite, inquiunt, accedere propius ſi audet hunc perfidum. conuerſique deinde ad lenonem irridendum, Quid eſt ô bone? an hic ad templum Veneris nobiſcum dijs ſacrificare voluiſti? legirupio, leno vocatur, & legirupa, ab eodem ſaepius ſupra. ſcena, *Pro Cyrenenſes.*

—fraudis

—fraudis, sceleris, parricidij, periurij
Plenus, legirupa, impudens, impurus, inuerecundissimus.

& Persa. scena; *Veterem:*

—animus haud induci potest, eum
Esse ciuem & fidelem & bonum, sed Legirupam,
quidem ni det in publicum
Dimidium.

Iam quod ad loquendi genus attinet, quod ignoratum huic loco fraudi fuit, tale est, quale illud Mercatore. Scena: *Diuum.*

Tuam amicam. Q. *quid eam?* En. *vbi sit ego scio.* & sexcentis apud eũ locis alijs. *facere* autem, pro sacra facere, pueri principes iam iuxta cum paedogis suis norunt. eadem fabula. scena; *Vtrum:*

Palaestra. Lor. *quid ais?* La. *apage controuersia est*
Haec equidẽ palaestra quae respondit, non est mea.

iudico scribendum:

*—*La. *absque controuersia est*

Haec equidem palaestra. vt ludat videlicet in ambiguo nomine palaestrae. certe enim vera palaestra erat illa, in qua duo lorarij cũ clauis à sene destituti erant ad demulcendum caput lenonis. respondet igitur leno: haec quidem vestra palaestra est, quam nihil moror; ego ancillam meam appello.

E Manilio compluria vitia sublata.

CAPVT XVIII.

MANILIVS lib. v.

Manilius
[?].vers.
CC
XXIIX.

Quin etiam linguas hominum, sensusque docebit
Aërias volucres noua qui commercia ducet.

Ver-

Verbaque praecipiet naturae lege negata.
quid illud; *noua qui commercia ducet?* aut quo referendum? scribe:

Aërias volucres, nouaque in commercia ducet.
mox: *Ipse deum Cygnusque colit vocemque sub illo.* Ibid. vers. CCCLXX
postulat sententia, & scripsit Manilius:

Ipse Deum cygnus condit, vocemque sub illo.
deinde paucis infra versibus.

Qui gestant caueis volucres ad iussa paratas, Ibid. vers. CCC. XXXV.
quarum omnes paruo consistit pascere census.
obscurũ est, & Delium natatorẽ opus habet. quod ipsa meridiana luce erit lucidius, si scripseris;

Qui gestant caueis volucres ad iussa paratas:
Quorum omnis paruo consistit passere census.
neque mehercule plebiscitum aeque scitum est, atque haec emendatio. subinde:

Cum venit in regione tuae Capricorne figurae, Ibid. vers. CCCXC.
Non inimica facit serpentum membra creatis;
Accipiunt finibusque suis, peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungunt impune Venenis.
versus tertius à me nequiuit emendari. liber Gemblacensis:

Accipient senibusque suis peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungent impune venenis.
& illa quidem, *accipient, iungent*, recta sunt. de *finibus* aut *senibus*, quid faciam? quid? *lembis, lumbis*, aut quid simile? deliberandum censeo.
post:

Aut immota ferens in tergum membra, latusque, Ibid. vers. CCCC XXVII.
Non onerabit aquas, summisque accũbet in vndis.
Pendebitque super totum, sine remige, pontum.
Illis in ponto iocundum est quaerere pontum.
emenda ex vetere libro;

—*sum-*

—summisque accumbet in vndis
Pendebitque super tutum sine remige. votum est
Illis in ponto. iocundum est quaerere pontum;
Corpora qui mergunt vndis, ipsumque sub antris
Nerea, & aequoreas conantur visere Nymphas.

infra etiam locus est mirifice prauus, qui, cum ad eos proprie pertineat, qui sibi ex scriptis famam conficiunt, boni ominis causa à me tentabitur, & fortasse an restituetur:

...id. vers. CCC XXVI.

Et si tanta operum vires commenta negarint;
Externis tamen aptus erit, nunc voce poetis.
Nunc satyro gustu; referetque affatibus ora,
Et sua dicendo faciet, solusque per omnes
Ibit personas, & turbam reddet in imam.

emendo:

Et si tanta operum vires commenta negarint,
Hesternis tamen aptus erit, nunc voce poetis,
nunc tacito gestu: referetque affectibus ora,
& sua dicendo faciet, solusque per omnes
ibit personas, & turbam reddet in vno.

si, inquit, cum Menandro, alijsque veteribus paria facere non poterit: at saltem recentioribus quacunque ratione aequabit. illud autem, *externis*, pro, *hesternis*, multis locis scriptores deprauauit, vt alibi docemus. tertio versu liber Gemblacensis; *tantum gestu*: correctum in eodem; *tanto gestu*. hinc scribo: *tacito gestu*. post in doctissimo illo de Andromeda carmine:

...d. vers. LII.

Seruatur tamen in poena vultusque pudorque,
Supplicia ipsa docent. niuea ceruice reclinis
Molliter ipsa suae custos est sola figurae,
Defluere sinus humeris fugitque lacertos
Vestis, & effusi scapulis haesere capilli.

Ter

Ter circum Halcyones pennis plausere volantes.
Scribe à me:

Seruatur tamen in poena vultusque pudorque:
Supplicia ipsa decent. niuea ceruice reclinis
Molliter ipsa sua custos est sola figurae.
Defluxere sinus humeris; fugitque lacertos
Vestis, & effusi scapulis haesere capilli.
Ter circum Halcyones pennis planxere volantes.

emendationis certa veritas omnibus se confestim probabit: neque aliorum argumentorum eget.

Lucretij locus à Crispino imitatus. Catullo sua scriptura seruata; Sallustio & Nonio reddita.

CAPVT XIX.

VERSVS est Lucretii lib. IV. de rerum natura;

Herculis antistare autem si facta putabis.

qui mihi quidem à Crispino mutuatus esse videtur. quem in Heraclea scripsisse;

Diuinis virtutibus antistas Alcides,

Fabio Fulgentio, in Expositione sermonum antiquorum cum testimonijs, referente cognoscimus. certe eodem vterque versus pertinet. qui facit vt mihi nunc eorum in mentem veniat, qui carmine illo Catulli ad Verannium;

Antistes mihi milibus trecentis,

pertinacissime vulgarem scripturam submouendum, & alienam substituendum contendunt, legentes:

Antistans mihi milibus trecentis.

quam eorum impudentem temeritatem ſatis nequeo mirari. primum enim Palladij Fuſci haec emendatio eſt, qui, vt ſcriptorum eius aetatis captus erat, homo doctus ante centum aliquot annos in Catullum ſatis diligenter ſcripſit. igitur eã, vti alienam, neque à ſe inuentam in ſuos illos indices furtorum plenos, conijcere nequaquam debebant. Deinde, quod caput eſt, non video quid iſtac mutatione opus eſſe poſsit, cũ prior illa ſcriptura in omnibus libris religioſe hactenus conſeruata, alia illa nihilo ſit deterior, immo, niſi valde iudicans fallor, etiam melior, & quae magis antiquam illam Catulli doctrinam reſipiat. Cur enim, ſi Romane, *antiſtans milibus*, dicitur; non eodem etiam loquendi modo nõ tantum Grammatice, ſed etiam Latine, *antiſtes milibus*, dicatur? ſed nos grammaticorum ineptijs valere iuſsis, id quod dicimus, melioris Latinae linguae auctorum teſtimonio confirmemus. Salluſtius certe, quem nemo, credo, vt minus idoneum teſtem nõ admittet, hiſtoriarum lib. I I I. quod aemulari facta recte dicitur, *aemulus facta*, dicere non dubitauit. verba ſunt: *Sed Pompeius à prima adoleſcentia ſermone fautorum, ſimilem fore ſe credens Alexandro regi, facta conſultaque eius quondam aemulus erat*. ſic enim duobus apud Nonium Marcellum locis ſcribi oportere, cum vno, *aemulatus*, legatur; altero vero verba illa, *facta conſultaque eius quondam aemulus erat*, non recte deſiderentur, iam olim monui in meis ad hiſtorias Salluſtianas ſcholijs: quae annos decem ſolidos in typographorum officinis iacuerunt; & anno, cum minime erat neceſſe, non ſine multis erroribus in lucem prodierunt,

dierunt. Igitur, vt in eo, à quo incoepi, finiam; Catulli scripturam, vt ne mutemus & huiusmodi elegantiarum vestigia in veteribus scriptoribus sedulo obseruemus, curae nobis esse debet.

Cinnae suus versus restitutus. Eiusdem duo dispersi olim, nunc coniuncti. Nonius & Isidorus correcti. Mureti opinio confutata.

CAPVT XX.

MAGNVM M. Antonij Mureti ingenium: acre in illustrandis veterum scriptis iudicium: accuratae commentationes. quae tamen si cui cognoscendae sunt, ea vtatur cautione, suadeo, quam idem ille in Petri Victorij, hominis primi, & in hac scriptione signiferi, libris seruari praecepit: vt eius quod dicitur potius, quam qui dicit, habeatur ratio. ne videlicet adolescentes parum cauti, tantorum virorum auctoritate moueantur, nullumque discrimen faciant; neque, vt ait Lucilius, signent alba linea. praesertim cum videamus cottidie, homines à natura & vsu prudentes, & qui in istis meliorum disciplinarum studijs familiá creduntur ducere, ita saepe quidhumanũ pati, vt sui penitus obliti esse, & illis potius temeritatis, quam imperitiae scribenda dica videatur. Hoc mihi nunc ex eo in mentem venit, quod videam Catullo, versum alienum, nulla quidem Mureti culpa, sed ea, quam dixi, credendi facilitate esse obiectum; in eoque adulterinum, pro vero & germano retineri. Muretus, quod post illum versum;

Candidaque intorti sustollant vela rudentes,
tantum spatij in veteribus quibusdam libris superesse animaduerteret; quantum vni versui scribendo satis esset: & Nonium, quo loco de vasorum generibus differit, ita videret scribere: *Carchesia; summa pars mali, id est, foramina quae summos mali funes recipiunt.*

Catullus:

Lucida qua splendent summi Carchesia mali.
leuiter suspicabatur, eum forte versum, qui à Nonio citaretur, eo loco desiderari; atque ita legendum esse:

Candidaque intorti sustollant vela rudentes,
Lucida qua fulgent summi carchesia mali.
quam cōiecturam, licet ipso Mureto iudice, valde ambiguam & tenuem: plerique tamen eorum qui postilla Catullum ediderunt, ita probare visi sunt; vt vlterius ne quaerendum quidem iudicarint: eumque statim versum pro Valeriano agnouerint. gemino mehercule vitio; cum vni quod suum erat, ademerunt; & alium inuitum etiam aliena possidere, mala fide, coëgerunt. Primum enim versus à Nonio laudatus, si libris Nonij manuscriptis credimus, (nam à veteribus vulgatis poetae nomē abest,) Heluij Cinnae, nō Catulli est. Nonius enim Catulli & Caesaris auctoritatē vacillare scribit: &, quae de Priapeis afferuntur, cuius ea sint; alius erit dicendi locus. deinde Isidorus Hispalensis, quem pleraque è vetustissimis exscripsisse constat, libro XVIII. de verborū & rerum originibus (sic enim ipse nominat) constanter tribus antiquissimis adstipulantibus libris, hoc carmen, vt Cinnae agnoscit: quan-

Nonius, cinus.

quanquam in eo vulgato illud non recte scribitur:

consulgent alti carceria mali.

Iam vero, vt illi certum aliquem locum huic versui tentarunt dare: sic nos, non paulo, vti credo, certius, idem tentabimus. Dico igitur versum, quem modo attulimus, quemque illi Catullo etiam inuito donauerunt; esse Cinnae: & hoc carmen,

Atque anquina regit stabilem fortissima cursum,

ab eodem Isidoro allatum, sibi proxime adiunctum habuisse. est enim anquina, Isidoro & Nonio Marcello testibus, funis, quo antenna ad malum adstringitur. non ergo dubitandum est, quin ita olim Heluius Cinna in illo nouem annorum opere scripserit:

Atque anquina regit stabilem fortissima cursum,
Lucida qua fulgent summi carchesia mali.

Et sane, vt ille Catulli locus minime sit integer; quod vix adducor vt credam: nemo tamen non videt, hanc vtriusque versus coniunctionem alia illa, quomodocunque tandem exponas, esse meliorem: qua de re doctorum hominum iudicium, & ipsius potissimum elegantissimi Mureti, exspectamus.

LVDOVICI CARRIONIS ANTIQVAR. LECTION.

COMMENTARIVS. TERTIVS.

Ius trium librorum in V.V capiunda legis Papiae verba correcta, lex Populia. P. R. Quiritibusque. Fabius Pictor, & M. Cato emendati. Agellij defectus suppletus.

CAPVT. I.

VI *de iure trium liberorum*, hac nostra aetate copiose scripserũt; illud videtur ignorasse, aut alioqui temere praetermisisse, filiam eius, qui liberos tres haberet, à Vestae sacerdotio excusationem habere. quod ab *Ateio Capitone* scriptũ fuisse tradit Agellius: si verba eius, vt in libro Buslidiano scribuntur, alijsque veteribus nonnullis, recenseantur. nam, vt hodie sunt in manibus, praerogatiuam *iuris trium liberorum* valde minuunt. *Praeterea*, inquit Agellius, *Capito Ateius scriptum reliquit, neque eius legendam filiam qui domicilium in Italia non haberet, & excusandam eius qui liberos tres haberet*. Est eodem loco quoddam legis Papiae caput, à verbis extremis imperfectum. quod sic restituo: *De more rituque capiundae virginis, litterae quidem antiquiores non exstant; nisi quod fertur, quae capta prima est, à Numa rege esse captam. sed Papiam legem inuenimus, qua cauetur vt Pontificis maximi arbitratu virgines è populo viginti*

Agell. li. I. cap. XII.

viginti legantur; sortitioque in concione ex eo numero fiat, & cuius virginis ducta erit, vt eam pontifex maximus capiat, eaque Vestae fiat. quem loci illius defectum ita supplendum esse, iam olim ex eodem Buslidiano libro, popularis meus, atque adeo, dum fata deusque sinebant, familiaris, Iacobus Raeuardus, Flandriae nostrae, si vita diutius suppeditasset, Cuiacius futurus, rectissime monuit. pergit Agellius: *sed ea sortitio ex lege Papia non necessaria nunc videri solet. nam si quis honesto loco natus, adeat pontificem maximum, atque offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat, saluis religionum obseruationibus, ratio haberi possit, gratia Papiae legis per se ratum fit.* Hic in vetustioribus excusis non, *Papiae*, est; sed, *Popiliae*: in Buslidiano; *Populiae*. quae scriptura insuper habenda non est. Deinde, *per senatum*, non, *per se ratum*, scribi debet. Iam vero verba è lib. 1. Fabij Pictoris, quae Pontificem maximum dicere oportet, cum virginem capit, sunt huiusmodi:

Idem Agel cap. eodem
Raeuardus Variorū lib II. c. XVI
Agell. ibidem
Idē eodē c.

SACERDOTEM. VESTALEM.
QVAE. SACRA. FACIAT. QVAE. IOVS.
SIET. SACERDOTEM. VESTALEM.
FACERE. PRO. POPOLO.
ROMANO. QVIRITIBVS. Q. VTI.
QVAE. OPTVMA. LEGE. FVAT.
ITA. TE. AMATA. CAPIO.

scripsi primum, *populo Romano Quiritibusque*; cum vulgo esset, *populo Romano Quiritium*; ex ijsdem illis schidis. quod Romanos in omnibus sacrificijs & precibus hoc dicere consueuisse meminissem. *Festus*, seu potius, Diaconus: *Dici mos erat Romanis in omnibus sacrificijs precibusque;*

Festus, dici

POPOLO. ROMANO. QVRITIBVSQVE. *quod est, Curensibus. quae ciuitas Sabinorum potentissima fuit.* deinde emendaui: *Vt quae optima lege fuat.* tale enim quiddam in magistratibus creãdis adijci solere, idem Festus tradidit: si modo ea scriptura, quae in Augustini editione chartae marginem insidet, pro vera recipiatur; & ipsa verba nouũ habeant initium. hunc in modũ: VT. QVI. OPTVMA. LEGE. FVERINT. *adijci solet, cum quidam magistratus creatur.* vnde sane in superiore illa lege, non inscite scribi posset: *Vti. quae. optima. lege. fuerit.* praeterea M. Catonis de Lusitanis, cum Ser. Galbam accusauit; ita sunt scribenda: *Ego me nunc volo ius pontificium optime scire. iamne ea caussa Pontifex capiar? si volo augurium optime tenere: & quis me ob eam rem augurem capiat?*

dē; optima

Renones. Sallustius & Caesar explicati. Caesaris vulgares scripturae defensae. aliorum emendatio eiecta. Cor. Tacitus castigatus.

CAPVT II.

C. *Iulius Caesar,* mores, vitam, studia, religionem Germanorum, cum Gallorum institutis cõferens, *Vita omnis,* inquit, *Germanis, in venationibus, atque in studijs rei militaris cõsistit. ab paruulis duriciei ac labori student. qui diutissime impuberes manserunt; maximam inter eos ferunt laudem. Hoc alij staturam, alij neruos viresque confirmari putant. intra annum vero vicesimum, feminae notitiã habuisse, in turpissimis habent rebus. cuius rei nulla est occultatio, quod et promiscue in flumine perluũtur, & pel-*

Caesar comm̃ẽt. de bell. Gall. li. VI

& pellibus, aut paruis renonum tegumentis, vtuntur, magna corporis parte nuda. Quae postrema verba quidã multarum litterarum Iureconsultus, aliter longe scribi voluit: nimirum; *aut paruis renum tegumentis vtuntur*: eamque opinionem suam viro cuidam clarissimo, cuius, inquit, sincerum ac subtile iudicium docti omnes admirãtur, vnice probauit. A quibus sane hominibus, etsi, in his humanitatis studijs, paene inuitus dissentio, siue in alijs placitis aduersus nos stent siue à nobis: nolo tamẽ id quod res est tacere; & eum scriptorem vltro deprauari, aliosque in errorem illici, tacitus ferre. Igitur illud, *renonum*, rectum esse statuo, & in C. Caesare retineri oportere cẽseo. quod, dum in libro, quem ex Caesare descripsit Aimonius, seruari video; diligentiam illius & fidem laudo. in eo vero, quod de suo addidit monachus, *rhenonem animalis nomen esse*: auctoritatem requiro. *renones* enim vestes de pellibus significare, Isidorus Hispalensis docuit. cui ne qui fidem audeat abrogare, quod praecipuum quendam & in repub. & in iuris disciplina virum de Iureconsultorum, *cretione*, differentem, iniuria fecisse cõstat: quicquid huius erit, Seruius Honoratus diligẽs & antiquus Grãmaticus sua fide iubebit esse. qui se quidem scripsisse meminerit, vestes de pellibus Sallustium, *renones*, appellare. Sallustij verba cum istis C. Caesaris fere eadem sunt: *Germani intectum renonibus corpus tegunt*. quod autem ait Sallustius, *intectum*; eodẽ videlicet referri debet; quod Caesar magna eos corporis parte esse nuda dixit. quod idem Cornelius Tacitus, Sallustiana verba prope interpretatus, memoriae prodidit: *Tegumen*, inquit, *omni-*

Isidorus lib. XIX. voce, renones de verborũ Origine.

Seruius li. I Georg. Virg.

Tacitus lib. de morib. German.

omnibus sagulum fibula, aut, si desit, spina consertum. cetera intecti totos dies iuxta focum, atque ignem agunt. Locupletissimi veste distinguuntur, non fluitante, sicut Sarmatae ac Parthi, sed stricta & singulos artus exprimente. gerunt & ferarum pelles, proximi ripae negligenter, vlteriores exquisitius; vt quibus nullus per commercia cultus. & Seneca: *Quid Germanis induratius ad omnem patientiam, vt quibus ex magna parte non tegumenta corporum prouisa sunt, non suffugia aduersus perpetem caeli rigorem?* Recta igitur, vt dixi, Caesaris est oratio; neque vllius emendationis indiga, nisi si cui forte, *pellibus*, abūdare, & à glossemate esse videatur. Nolo etiam in Caesare illud mutari: *Romani conuersa signa bipartito intulerunt*: aut, quod idem I. c. voluit, *tripartito*, scribi. non enim in tres partes aciem diuisam, tripartito etiam cum hostili exercitu committere, sed bipartito voluerunt. nimirum vt prima ac secunda acies pro vna esset; tertia vero alteram partem occuparet. itaque sic ea Caesaris verba sunt scribenda: *Romani conuersa signa bipartito intulerunt; prima ac secunda acies vt victis ac summotis resisteret; tertia vt venientes exciperet.* vt in editione Mediolanensi ante annos centum facta; & omnium, quot sunt, optima editum animaduerti. nam illud, *exciperet*, vbi vulgo, *sustineret*, historicum est, alio illo longe elegantius. Sallustius historiarum lib. III. *Quia Sertorio triplices insidiae per saltus positae erant: prima; qui venientes exciperent.* Illud tamen silentio praeterire nequeo, eandem illam editionem in primis illis verbis, *Romani conuersa signa bipartito*, leuiter variare, atque ita habere: *Romani signa bipartita intulerūt*: alia illa voce

Lib. de ira.

Caesar comment. de bel. Gall. I.

omissa

missa. de quo nihil statuo. Hoc tamen videor ex *animi mei sententia* affirmare posse, locum Taciti superiorem à verborum trāspositione corruptū, si verba suum in ordinem reponantur, ita posse corrigi: *Gerunt & ferarum pelles proximi ripae exquisitius, vlteriores negligenter, vt quibus nullus per commercia cultus.* atque ita mihi quidem videtur. *Tacitus de morib. German.*

Tempora monstrant. perennare. figuratio. medius tumor. tres versus apud Maniliū loco alieno positi. Manilius & Agellius castigati.

CAPVT III.

Nam neque fortuitos ortus surgentibus astris,
Nec totiens possum nascentem credere mundum,
Solisue assiduos partus, & facta diurna:
Cum facies eadem signis per saecula constet,
Idem Phoebus eat caeli de partibus isdem.
Inde suos sinuat flexus per crura pedesque
Centauri, alterius rursus ascendere caelum
Incipit, Arginamque ratem per aplustria summa.
Lunaque, per totidem luces mutetur & orbes,
Et natura vias seruet quas fecerat ipsa.

Manilius li. I. vers. CLXXXV.

In his decem Manilij versibus, tres falsi & irreptitij delitescunt. quos ego indicio meo prodam, nullum aliud eius praemium relaturus, quam vt illi eo loco furca expellantur. quo enim faciunt;

Inde suos sinuat flexus per crura pedesque
Centauri, alterius rursus ascendere caelum
Incipit, Arginamque ratem per aplustria summa,

nisi forte sententiae perturbandae? igitur, quod dixi,

dixi, furcillis eijciantur, & Manilij carmen ita scribatur:

Cum facies eadem signis per saecula constet,
Idem Phoebus eat caeli de partibus isdem,
Lunaque per totidem luces mutetur & orbes:
Et natura vias seruet quas fecerat ipsa.

maxime cum alibi, & quidem loco commodiore apud eundem poetam legantur:

Arginamque ratem per aplustria summa
Et medium mũdi gyrum Geminosque per ima
Signa secat.

mirum vt sit, in tot editionibus, errorem tam vulgarem tam diu latere potuisse. scripsi autem superiora, vt legẽda ex vetere libro Gẽblacensi didici. neque vero, quod sequitur, mendo caret:

Ibid. vers. CXCIII. *—circumque feratur*
Aeterna cum luce dies, qui tempora monstrat:

est enim scribendum; *quod tempora monstrant*. sed hoc leue est, & à solis, ni fallor, librarijs. illud autẽ à sciolis & hominibus nimium confidentibus;

Ibid. vers. CXCVI. *—caelum & cum sole perenne.*

cum poeta scripserit: *caelum & cum sole perennet.* nesciebant videlicet illi, *perẽnare*, Latini iuris esse, imo iamdudum ciuitatem accepisse. Agellius, *inusitate*, inquit, *dixit Quadrigarius, diurnare pro diu viuere. sed ex ea figuratione est* (ita liber vetus, nõ, *figura*) *qua dicimus perẽnare.* Macrobius, *Vt annare*, inquit, *perennareq. commode liceat.* Iam illa,

Agell. lib. XVII. ca. II.
Macrobius li. II. satur cap. XII.

Sed quaerent Helicen, quibus ille superuenit ignis
Qui laterum tractus habitant, medijq. tumores,
Eripiunt terrae caelum visusque coercent,

Manilius lib. I. vers. CCXXII. cui se quaeso probabunt? nisi si quis ea, quae non intelligit, probare poterit. quanto rectius habebunt, si

bunt, si scripseris?

—medioque tumore
Eripiunt terrae caelum, visusque coercent.

quis enim nescit, tantum eorum qui has disciplinas vel nomine audiuerunt, propter globi rotunditatem fieri, vt qui vnum extremum illius latus habitant, alterum extremum nequeant videre. veluti oriens ab occasu propter interiectum globi tumorem numquam conspicitur. hinc illud Calpurnij: Calpurnius ecliga. I.

occasum nisi cum respexerit ortus.

recte itaque Manilius:

Sic stellis glomerata manent, mundumque figurāt.
Idcirco terris non omnibus omnia signa
Conspicimus. nusquam inuenies fulgere Canopum,
Donec Niliacas per pontum veneris oras.

Medium autem tumorem vocat, globi rotūdum. vt post;

Sed quia per teretem deducta est terra tumorem,
His modo, post illis apparet Delia terris.

Sed praestat eos etiam versus, qui his proximi eadem etiam de re sunt, emendare. sic enim ratio Manilij facilius intelligetur, & nostra superior emendatio confirmabitur:

Te testem dat Luna sui glomerabilis orbis: Ibid. Manilius vers. CCXXIV
Quae cum mersa nigris per noctem deficis vmbris,
Non omnis pariter confundis sidere gentes:
Sed prius Eoae quaerunt tua lumina gentes,
Post medio subiecta polo quaecunque coluntur,
Vltima ad Hesperios infectis volueris alis,
Seraque in extremis quatiuntur gentibus aera.
Quod si plana foret tellus; semel icta per omnes
Deficeret pariter toto miserabilis orbe.

scribe

ſcribe & emenda: *—ſemel orta per omnem*
Deficeres pariter toti miſerabilis orbi.
Quod ſi, inquit, tellus plana foret, & non potius rotunda; Luna vbi ſemel in omnem terram lumē ſuum diffudiſſet, vno etiam & eodem tēpore vbique terrarum deficeret. at nūc contra fit, vt primū in oriente, deinde in meridie, poſtremo in ſeptemtrione & occidente deficere ſentiatur. vincitur igitur terram planam non eſſe, ſed rotundam.

Calatores. vetus inſcriptio. Varro de Lingua Latina & Agellius correcti.

CAPVT IIII.

Commentario I. cap. XIV.

AVDIO quibuſdam, non probari, quod ſuperioribus commētarijs à me ſcriptum eſt, *calatores* ſacrorum miniſtros fuiſſe; eamque in rē Suetonij locum non recte adduci, cum ſexcentis apud Plautū alioſque veteres ſcriptores locis, *calator*, non ſit aliud quam ſeruus. quam vocis illius ſignificationem Paulus Feſti abbreuiator agnoſcit, ita ſcribens: *calatores dicebantur ſerui. ἀποτοῦ καλεῖν, quod eſt vocare: quia ſemper vocari poſſent ob neceſſitatem ſeruitutis.* aut ſi inquiunt illi, *calator* quid praeterea ſignificat, eum fortaſſe ſeruum notabit, *qui*, vt ait Horatius, *dictet nomina, laeuum Qui fodiat latus, & cogat trans pondera dextram*; id eſt, nomenclatorē. Qui ſane viri docti ſi à veteribus Gloſſarijs, quos Iuſtiniani imperio ſuperiores eſſe, alias oſtendetur, & quorum magna apud me eſt auctoritas, ſibi minime ſatisfieri patiūtur: at ſaltem antiquiſsimo marmori, tempore Veſpaſianorum, vt videtur, inciſo, cuius inſcriptio manifeſte

nifeſte pro me dicit, fidem abrogare non audebunt. eſt marmor, quod dico, Romae in aedibus Cardinalis Caeſij, in cuius vno latere ſomnus ſub pueri alati imagine innititur faſci, in vertice facem habenti, his verbis adiectis: SOMNO ORESTILLA FILIA. in altero fatũ muliebri habitu, pede altero rotae inſiſtit: cum his verbis; FATIS CAECILIVS FEROX FILIVS. in medio inſcriptio eſt, quam vti ab amiciſsimo Lipſio fideliſsime deſcriptam accepi, neque enim mihi neſcio quomodo contigit videre, ita apponam:

Q. CAECILIO
FEROCI
KALATORI. SACERDOTI
TITIALIVM. FLAVIALIVM
STVDIOSO
ELOQVENTIAE
VIXIT. ANNIS. XV
MENSE. I. DIEBVS. XXIIII
FILIO. OPTVMO. AC
REVERENTISSIMO
M. GAVIVS. CHARINVS.

Audio etiam reprehendi, quod locum Agellianum mutauerim, & pro, *Aelius illo*, ſcribendum, *Aelius Stilo*, iudicauerim: cũ Agellius & ipſe Varro, libro de lingua Latina quincto, non *Aelium Stilonem*, ſed, *Aelium Gallũ*, quẽ libros de verborũ ſignificatione ſcripſiſſe conſtat, nominare voluiſſe videantur. quorum reprehẽſio quantũ valeat, aut certe apud aequos harũ rerũ iudices valere debeat, vtriúſq. ſcriptura diligẽter examinata, videamus. ac primo quidẽ Varronis apud Agelliũ verba ſunt; *Commentario I. cap. VIII.*

A quo

Agell. li.x. cap.xx.

A quo etiam extremum nouissimum quoque dici coeptum vulgo, quod mea memoria vt Aelius Gallus, sic senes aliquot, nimium nouum verbum quod esset, vitabant: cuius origo vt à vetere vetustius ac veterrimum, sic à nouo declinatum nouius & nouissimum. vulgo autem apud Varronem in optimae etiam notae editionibus eadem, sine vlla vllius verbi mutatione, leguntur: vt non sit dubium, quin Agellius, ex deprauata Varronis scriptura, sit corruptus. in quo doctissimũ etiam Turnebum fugit ratio, qui Aelium Gallum Varronis magistrũ fuisse existimarit: cum id in Stilonẽ magis conuenire, satis mõstrauerimus. Agellius Buslidianus, & alter Biturigensis, quem nominat Cuiacius τῶν νομικῶν, quod de Ceruidio, Paulo, & Vlpiano, scribit Modestinus, κορυφαῖος, cuius libris quasi postliminio iuris prudentia in vrbem Romam redisse visa est, haeç Varronis ita scribunt: *quod extremum*, inquit, *dicebant, dici nouissimum coeptum vulgo. quod mea memoria vt Aelius, sic senes aliquot, quod nimium nouũ verbum esset, vitabant.* Equidem si vera est vtriusque libri scriptura, vt est: neque enim de clãdestina aliqua collusione libri tam multis passuum milibus à se inuicem seiuncti consilium cepisse existimandi sunt, neque quisquam tam durae, opinor, frontis est, qui viri maximi fidem audeat in dubium vocare: & Buslidianae lectionis testes facio eruditos homines, & in Musarũ nutricatu educatos Victorem Giselinum, & Ianum Lernutium, à quibus, si mentirer, vanitatis nollem coargui: si vera, inquam, eorũ librorum est scriptura, vel potius, quoniam est vera; non verebor dicere Varronem corrigendum, & vocem illam, *Gallus*,

quae

quae à Glossemate primum in Varronis, deinde in Agellij libros inuasit, esse eijciendam: locumque de, *Stilone*, accipiendum. cuius litis, de lectione in vtroque scriptore emendata, iudicem harũ litterarum studiosum (reliquorum enim censurã non nauci, plane contemno) quemuis libenter capio. Illud autem mihi religio est tacere, vtrumque Agellium manuscriptum haec sexto Varronis de lingua Latina libro, non, quincto, in quo illa leguntur hodie, adscripsisse. quod quale sit, nihil pronuncio.

Concucurri. attotonse. hiatus poetis veteribus frequentes. Varronis versus emendati.

CAPVT V.

ELEGANTES apud Noniũ Varronis versus sunt, & toti auro expendendi; nisi eorum elegantiam turpissimae maculae foedarent. quas pro mea copia conabor auferre. Sunt hi quos dico:

Vosque in theatro, qui voluptatem auribus
Huc aucupatum concurristis domo;
Adeste, id est, à me quae feram ignoscite,
Domum vt feratis è theatro litteras.

secundus versus interuallo breuior est, quam illorum numerorum ratio postulat. itaque Iunius ei explendo vocẽ accommodauit; atque ita scripsit:

Huc aucupatum concurristis ab domo.

quae vox cùm iam primum sit admissa, neque antehac in Varronianis versibus habuerit; illuc, vnde profecta est, relegandam censeo: & Varronis versus, vt ab ipso scripti sunt, ab alijs etiam scribi volo. nimirum:

Huc aucupatum concucurristis domo.

insolens illa syllabas huiuscemodi geminandi ratio huic vitio mater fuit. superest hoc praeteritum multis apud Plautum locis: pluribus superesset, nisi à male feriatis Grammaticis, & id genus hominibus esset exstinctum. vnum & alterum proferam. Plautus Bacchidibus:

Scena, ibo in Piraeum.

Sed quid futurum quom hoc senex resciuerit?
Quom se excucurrisse illuc frustra sciuerit?

& Sticho:

Scena; Quis nam.

Praecucurri vt nuntiarem nuntium exoptabilem.

Cato contra C. Pisonem: *Video hac tempestate concucurrisse omnes aduersarios.* Caesar ad Virgilium:

lib. x.

Excucurristi à Neapoli. quid? quod Priscianus idē in Terentio agnoscit, illo versu?

Terentius, Hecyra.

Vna illarum interea propere praecucurrit.

Eadem caussa fuit elegantissimi versus deprauati, qui est in festiuissima illa παρῳδία in Ventidium Bassum, cuius initium;

Sabinus ille quem videtis hospites.

cum enim ibi scribatur,

Vbi iste post-Sabinus ante-Quinctio
Bidente dicit attondisse forcipe, Comata colla,

versu medio claudicante, qui ex iambis puris debet constare: scribendum esse,

Bidente dicit attotonse forcipe,

monuit nos amicus noster I. Leuineius, maximae exspectationis iuuenis, & qui progressus in vtraque lingua & theologia magnos fecit. duplex vna in voce, ἀρχαϊσμὸς. *attotondi*, pro, *attondi*, item, *attotonse*, pro, *attotondisse*. Sed iam ad Varronem.

Adeste, id est, quae feram, ignoscite.

ita tertius versus vulgo legitur: nisi quod ab aliis

etiam

etiam prima vox abest. Iunius scribebat;

Adeste & à me quae feram cognoscite:

& Noniũ caligantibus oculis, *ignoscite*, legisse existimabat. *reclamante*, inquit, *alioqui versus lege, nisi iam, aut simile, quid interponas.* Ego vero, dicã quod sentio, etsi numquã fides Nonij mihi suspecta nõ esse soleat; adduci tamen nõ possum vt eã hoc loco suspiciã, nã quin veteres, *ignosco*, vel potius, *innosco*, aeque atque, *agnosco*, &, *cognosco*, eadem in re dixerint; dubitandum nõ opinor. Deinde si quicquam mutari velim; *agnosco*, libentius quam, *cognosco*, iure receperim. postremo ne quem moueat hiatus ille: frequentem eum comicis & tragicis veteribus fuisse, Ciceronis testimonio cognoscimus. cuius illa sunt: *Indicãt orationes illae ipsae horridulae Catonis: indicãt omnes poetae praeter eos, qui vt versum facerent, saepe hiabant. vt Naeuius,* Cicero in Oratore.

Vos qui accolitis Histrum fluuiũ atq. Algidam.

& ibidem: *Quam numquam nobis Grai atq. barbari.*

quae ignorata multos etiam veterũ poetarũ versus corruperunt. & sane si vetustis editionibus, quas nõ temere aspernari soleo, sua constat fides: non tantum tertio carmine; sed etiam primo hiauit Varro. sic enim in illis concipitur:

Vos qui in theatro voluptatem auribus.

vt vt est; scripsit Varro:

Vosque in theatro qui voluptatem auribus
Huc aucupatum concucurristis domo;
Adeste, & à me quae feram innoscite:
Domum vt feratis è theatro litteras.

quomodo turpes detergentur maculae, & versus fiunt huiusmodi, vt, quod initio dixi, auro contra mereantur emi.

Fasti Sibyllini. Cicerones orationes in Catilinam tribus locis de vetere libro castigatae.

CAPVT VI.

QVIS credat M. Antonium Muretũ, Paulum Manutium, Dionysium Lambinum, Michaelem Brutum viros summos & in ista meliores scriptores emendandi ratione multo tempore non sine cura versatos, tantum numerum vitiorum in orationibus Ciceronis in Catilinam residere passos esse, quantum illas hodie, cum antiquioribus libris comparantes, habere deprehendimus? Quod ne diua quidem Pytho, ita mihi Musae sint propitiae, mihi persuadere posset, nisi res ipsa clare loqueretur. qualia sunt illa, quae superioribus cõmentarijs indicauimus. qualia sunt, quae nostris in illas orationes emendationibus, ad generosissimum & eximia spe virtutis ac doctrinae praestantem adolescentem, *Lamoraldum Claroutium* Maldeghemij Baronem, Flandricae nobilitatis principem, & in quo Brugae meae vnicum sui ornamenti praesidium collocarunt: ijs, inquam, emendationibus, quae etiamnum priuata custodia continentur, latius prosecuti sumus. De hoc genere illud etiam erit, quod nunc afferemus: leue si spectas sententiam; si verborum ornatum & Ciceronis dictionem, non leue. verba sunt libro tertio Inuectiuarum: *Lentulum autem sibi confirmasse ex libris Sibyllinis, haruspicumque responsis, se esse tertium illum Cornelium, ad quem regnum huius vrbis atque imperium peruenire esset necesse: Cinnam ante se, & Sullam fuisse. eũdemque dixisse, fatalem hunc esse annum, ad interitum huius vrbis, atque imperij, qui esset decimus annus post virginum*

Cicero orat. III. in Catilin.

ginum absolutionem; post Capitolij autem incensionem vicesimus. sic illa verba primus edidit Muretus: quod, vt ipse ait, quidam liber vetus haberet, atque ita plane legendum putaret. quam Mureti emendationem, nisi errorem mauis dicere, reliqui post illa Ciceroniani interpretes sunt secuti. Et sane priores illius editiones à vera scriptura propius afuerunt. sic enim in ijs erat: *Lentulum autem sibi confirmasse ex fatis Sibyllinis, haruspicumque responsis.* melius autem liber Gemblacensis: *ex fastis Sibyllinis.* quod idem verbũ & Beroaldi exemplar retinet, & aliud prioris etiam aetatis conseruat; cum hac in ipsa Ciceronis verba interpretatione admissa: *Fastis hoc est libris Sibyllinis, in quibus quasi Fasti futuri erant.* alter eadem oratione, eadem etiam de re, locus eodem morbo laborat. verba sunt: *Cum illi breuiter constanterque respondissent, per quem ad eum quotiensque venissent, quaesissentque ab eo nihilne esset secum de fatis Sibyllinis locutus: tum subito ille scelere demens, quanta vis esset conscientiae, ostendit.* nam & hic, *libris,* Muretus reposuit. cum non tantum Gemblacensis & Egmõdanus manuscripti codices, verum etiam Beroaldi & alia vetustior editio, *Fastis,* agnoscãt: & haec quidem huiusmodi cum glossemate: *Hoc est libris Sibyllae, in quibus Fasti Romanorum futuri continebantur.* Superest tertius & postremus eadem in voce error. qui eo magis meo indicio prodi debet, quod à Mureto sit praeteritus; à Manutio vero, etiam in alium mutatus. & vulgo quidem verba, de quibus loquor, ita perscribuntur: *Cum vero mihi proposui regnantem Lentulum, sicut ipse se ex fatis sperasse confessus est:* in Manutiano vero; *ex*

Cicero ibid.

Cicero orat. IV. in Cat.

fastis. at liber Egmondanus cum Beroaldino: *ex fastis*. quibuſcum altera facit editio, hanc, ſuo more, interpretationem apponens; *id eſt libris per Sibyllam ſcriptis de fastis Romanorum*. quamquam & in veteribus editionibus, & in manuſcriptis etiã hic additur; *Sibyllinis*. quod Ciceroni verbum reſtitui, aequum eſt. ineptum eſt veteris illius interpretis tribus locis gloſſema. quis neſcit? ſed tamen antiquam lectionem ſuo adiuuat ſuffragio. Quiſquis autem ille fuit, qui eiecta vera voce, alienam ſubſtituit, & gloſſemate Ciceronem inquinauit; Salluſtianorum verborum magis rationem, quam Ciceronianorum habere viſus eſt. ſic enim Salluſtius: *Eadem Galli fatentur; & Lentulum diſſimulantem coarguunt, praeter litteras, ſermonibus quos ille habere ſolitus erat ex libris Sibyllinis regnũ Romae tribus Cornelijs portendi; Cinnam atque Sullam antea, ſe tertium eſſe, cui fatum eſſet vrbis potiri, praeterea ab incenſo* Capitolio *illum eſſe viceſimum annum, quem ſaepe ex prodigijs haruſpices reſpondiſſent, bello ciuili cruentum fore*. eadem Appianus. Equidẽ ſi, *Fastus*, veteri gloſſario aliud non eſt, quã ἡμερολόγιον, & Feſto Faſtorum libri appellantur, in quibus totius anni fit deſcriptio: cum *Sibylla* ſuis libris, quicquid in ſingulos annos, imo paene dies vrbi Romae eſſet fatale, complecteretur: cur illi faſti nominari non potuerint, videre nequeo. neque parum intereſt an ſua cuique ſcriptori vox retineatur, an vero aliena obijciatur. Salluſtij autẽ verba, vt pleraq. illius omnia, Plutarchus ſuo more tranſſcripſit. de quo alibi etiam dicere memini. τοῦτον, inquit, de Lentulo, ὄντα τῇ φύσει τοιοῦτον, κεκινημένον ὑπὸ τοῦ Καλιλίνα, προσδιέφθειραν ἐλπίσι κεναῖς

Salluſtius bello Catilinario.

ψευδομάντεις, καὶ γόητες, ἔπη πεπλασμένα καὶ χρησμοὺς ᾄδοντες. ὡς ἐκ τῶν σιβυλλείων, προδηλοῦντας, εἱμαρμένους εἶναι τῇ Ῥώμῃ Κορνηλίους τρεῖς μονάρχους. ὧν δύο μὲν ἤδη πεπληρωκέναι τὸ χρεὼν: Κίνναν τε καὶ Σύλλαν: τρίτῳ δὲ λοιπῷ Κορνηλίῳ ἐμείνῳ φέροντα τὴν μοναρχίαν ἥκειν τὸν δαίμονα.

Edolare. Quintipor. Clodianus. gargaridare: Fors fortuna. duo Varronis fragmenta coniuncta. tria restituta:

CAPVT VII.

APVD Nonium Marcellum ex epistola Varronis ad Fufium, (sic enim scribēdum moneo, non, *Fusium*,) haec afferuntur: *Quinctiporis Clodicant foriae ac poemata eius gargaridans dices, o Fortuna, o Fors Fortuna.* quae verba si à Sphinge non sunt; aenigmatis tamen speciem prae se ferunt. quae tamen prius quam emendamus, adiungamus illis quaedam alia, quae ex eadem epistola idem adducit Nonius, & olim cum his, quae posui, nisi vehementer iudicij fallor, cohaesefunt. *Dij quaeso Fors fortuna, quantis commoditatibus hunc diem.* quem vtrumque locum, ita perscribendum & sibi inuicem accommodandum iudico: *Quinctiporis Clodiani forias ac poemata gargaridans, dices: O Fortuna, o Fors Fortuna, quantis commoditatibus hunc diem!* pro, *Clodian*, siue, *clodicant*, scribo; *Clodiani*. rem ipsam huius facti mei auctorem dabo. Varro Quinctiporem Clodianum poemata sua sine vlla Musa scripsisse affirmat. itaque iure forias appellat. verba eius Nonius; gargaridiat Idem; Fors Fortuna.

 Bimar-

,edolare. Bimarco sunt: *Cum Quinctipor Clodianus tot comoedias sine vlla fecerit Musa: ego vnum libellum nō edolem? vt ait Ennius*.hoc primum.deinde fragmétum à seipso diuulsum in vnum conduxi.quod ex eadem vtrūque epistola afferatur; & pro, *dÿ quaeso*, posui, *dices o*. quod superius ita legeretur; & facilis erroris esset occasio, cum hoc modo librarij, quod in alijs non raro accidere meminimus, scripsissent: *diques o*. vnde illud, *di quaeso*, promanauit. postremo illa Varronis, quae modo è Bimarco attuli, partim à me, partim à Iunio sunt emēdata; cū ita vulgo legerentur: *Tot comoedias sine vlla fecerimus*. à qua scriptura liber Elnonensis non longe discedit; ita tamen vt verae lectionis argumentū det. *Cum quinti pordolius tot comoedias sine vlla fecerimus: ego vnum. &c. Quinctiporem* dixit eo modo, quo *Sallustius* lib. III. historiarum *Caiporem*: Marciporem vero *Plinius* lib. XXXIII. cap. I.. & *Quinctilianus* l. I. c. IV. & Festus. de quibus Priscianus, *Antiqui*, inquit, *Publipor & Marcipor, pro, Publÿ puer & Marci puer dicebant: quae o non producūt, secundū Probū in obliquis casibus*. Probus Catholicis; *Legi*, inquit, *vnū nouo modo figuratū apud Sallustiū, Publipor, Publiporis. est enim quasi propriū.* Iam vero vt ex illo, *Clodian*, potius *Clodiani*, facerem, quam, *Clodÿ*, litterarum me tractus & minima vocis mutatio impulerunt: praesertim etiam cum hoc cognomē Romani iuris esse scirem. Sallustius lib. IV. hist. *At Cn. Lentulus patriciae gentis, collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum stolidior an vanior, legem de pecunia, quā Sulla emptoribus bonorum remiserat, exigenda, promulgauit*. Velim autem illud, *Gargaridians*, quid sit,

Nonius

Nonius exposuisset. vehementer enim vereor, ne librorum vitio deceptus, vt frequenter alias, Varronis verba non recte commemorarit; & ita potius Varro scripserit: *Forias, ac poemata eius barbara ridens.* maxime cum in libro Elnonensi sit, *gargaridens*, & in alijs, *gargaridans*. quod equidem quin multis probaturus sim, nihil dubito. Illud etiam nequeo praeterire, superiora illa Varronis, apud Terentium reperiri: credibile vt sit, aut inde Varronem esse mutuatum, aut aliud nescio quid in Nonio monstri latere. Terentius Phormyone:

O fortuna, o Fors fortuna, quātis commoditatibus
Quam subito hero meo Antiphoni ope vestra
onerastis hunc diem.

Legatus P R. P R. inscriptiones veteres. Caesari sua asserta scriptura. glossema ex eo eiectum. Caesar correctus.

CAPVT VIII.

NEGAT litteratus Iureconsultus, *Legatum P R. P R.* recte dici; eosque, qui contra sentiunt, grauiter reprehendit: & verba è Commentarijs Caesaris, quae in vetustissimis & editionibus, & descriptis manu libris ita fere leguntur; *de tertia vigilia T. Labienum Legatum propraet. cum duabus legionibus & ijs ducibus qui iter cognouerant, summum montis iugum ascendere iubet*: corrupta esse iudicat; atq. hunc in morem oportere scribi: *T. Labienum legatum propere cum duabus legionibus & ijs ducibus q. i. c. s. m. ascendere iubet*. At ego sexcentis, Latine loquor, grauissimorum scriptorū testimonijs & locum Caesaris recte se habere, &

Commēt. bello Gall lib. I.

Roma-

Romanis, *Legatum propraet.* dici, paratus sum docere. scriptorum vterer auctoritate, nisi vererer ne ille, eodem etiam genere, illorum libros emendādos esse, respondere posset. Nūc, quod proximum est, quādo ab illis testibus, velut de falso suspectis, deficimur; inscriptionum & numismatum antiquati, hanc testimonij dicēdi necessitatem imponamus. & primo quidē inscriptiones aduocemus; quae cum de domo non producantur, vt numismata; nihil vetabit quominus interrogētur, & in hoc iudicio, maius etiam praeiudicium quā nummi afferre censeantur. prima est in Aequicolis:

SEX. TADIVS. SEX. F. VOL. LVSIVS. NEPOS. PAVLLINVS
PROCOS. SORTITVS. PROV. CRET. CYR. LEG. PROPR. PROV
AFRIC. PRAEF. FR. D. LEG. PR. PR. PROV. ASIAE. LEG. PR. PR. PROV
MAC. PRAET. CAND. AED. CVR. Q. PROV. PONTI. ET. BIT. TR. MIL. LEG
IIII. FE. X. VIR. STLI. IVD. VIII VIR. II. Q. Q.
MVLVIA. C. F. PLACIDA. MARITO. OPTIMO. ET. SIBI

altera Romae in D. Sebastiani.

LABERIO. L. F. AIM
COCCEIO. LEPIDO. PROC.
... RAETOR. TR. PL. QVAEST. LEG
ASIAE. LEG. PRO. PR. AFRICAE
MISSO. AD. PRINCIPEM. TRI. MIL.
LEG. XXII. PRIMIGENIAE
X. VIR.

X. VIR. STLIT. IVD.

APOLLONIVS. LIMENA

CYPRI

tertia est in agro Tiburtino:

C. CAESONIO. C. F. QVIR. MACRO. RVFINIANO

CONSVLARI. SODALI. AVGVSTALI. COMITI. IMP.

SEVERI. ALEXANDRI. AVG. CVR. R. P. LANIVINORVM. II

PROCOS. PROV. AFRICAE. CVR. AQVAR. ET. MINIC

LEG. AVG. PR. PR. GERMAN. SVPERIORIS. CVR. ALVEI

TIBERIS. CVR. R. P. TEANENS. LEG. AVG. PR. PR. PROV.

LVSITAN. CVR. R. P. TARRICINENS. PROCOS. PROV

ACHAIAE. LEG. LEG. VII. CLAVD. CVR. R. P. ASCVLAN

LEG. PROV. ASIAE. PR. LEG. PROV. BAETIC. TRIB. PL

QVAESTORI. PROV. NARBON. TRIB. LEG. I. ADIVTRIC

DONATO. DONIS. MILITARIBVS. A. DIVO. MARCO

III. VIR. CAPITALI

PATRI. DVLCISSIMO. ET. INCOMPARABILI

CAESONIVS. LVCILLVS. FILIVS

CONSVLARIS

accedat & quarta: si cui fortasse superiorum status quaestio moueatur, ea est Brixiae.

P. STA-

P. STATIO. P. F.
FAB. PAVLLO
POSTVMIO. IVNIORI
X. VIRO. STLITIB. IVDIC
TRIB. MIL. LEG. VII
GEM. FELIC.
VI. VIRO. EQVIT. ROMANOR
Q. PROVINC. AFRI. TRIB. PLEB.
PRAETOR. LEG. PR. PR.
PONT. ET. BITHYN. PRO. COS.
PROVINC. BAETICAE
TITVLO. VSVS.
D. D.

quincta haec erit pro teste supernumerario. quando enim cum acutissimo Ic. res est, cautio etiam superflua non nocebit: eo autem interrogato, etsi infinitae produci possunt; (nihil enim in marmoribus frequentius) vlteriori tamen productioni sponte nuntium remittam. exstat Gambarae in summo templo:

P. STATIO. P. F.
FABIO. PAVLLO
POSTVM. IVNIORI
X. VIR. STLIT. IVDIC. TRIB. MIL
LEG. VII. GEM. FELIC. VI. VIRO
EQVIT. ROMAN. Q. PROVINC.
AFRIC. TRIB. PLEB. PRAETORI. LEGAT
PROPRAET. PONTI. ET. BITHYNIAE
PROCOS. PROVINCIAE. BAETIC
C. COMINIVS. AVFILENVS
MINICIANVS
OPTIMO. ET. RARISSIMAE. FIDEI. AMICO

venia-

veniamus ad nummos. quos, quamuis multos, recensere, nihil esset negotij. duos ipsi vidimus argenteos. vni ab vna parte incisus erat, *Terminus.* cũ hac inscriptione; Q. METELLVS PIVS SCIP. ab altera parte, sella curulis cum cornucopiae & bilance, atque hac inscriptione: CRASS. IVN. LEG. PROPR. alterius nummi anterior pars habebat inter lituum & vrnam tropaeum, cum hac inscriptione: Q. METELL. PIVS. SCIP. IMP. in posteriore erat mater Deum turrita inter spicam & caduceum, cum inscriptione: CRASSVS. IVN. LEG. PROPR. quis est qui, his testibus auditis, non statim pronunciabit rectam in Caesaris scripturam, neque mutandam videri? nisi forte aliam idem Ic. & inscriptionum illarum & nummorum interpretationem afferre poterit. Et quoniam nunc sumus in Caesare, aliũ eiusdem imperatoris, melioris certe quam histori-ci (aliorum aliter sentiẽtium abominor inuidiã) locum, vt nunc in vulgatis & quibusdam etiam calamo exaratis exemplaribus, si viris doctis credimus, corrupte legitur, indicemus. deinde vt eũ ex vetere Mediolanensi legẽdum didicimus, subijciamus. *Tantus subito timor*, inquit Caesar, *omnem exercitum occupauit, vt non mediocriter omnium mentes animosque perturbaret. Hic primum ortus est à tribunis militum, ab praefectis, reliquisque, qui ex vrbe, amicitiae caussa, Caesarem secuti, non magnum periculum miserabantur; quod non magnum in re militari vsum habebant.* qui locus partim ex Vaticani libri scriptura, quam diligentissimus Fuluius Vrsinus indicauit, partim ex nostro Mediolanensi, sic restituendus est; *Hic primum ortus est à tribunis*

bunis militum, ac praefectis, reliquisque, qui ex vrbe, amicitiae caussa, secuti Caesarem non magnum in re militari vsum habebant. aliae ille voces, *periculum miserabantur*, ab inferiore oratione, charta perperam, vt fit, librariorum vitio euoluta, in hunc locum ascenderunt: neque tamen minus in inferiore illa oratione remanseruut. omne autem illud, paulo etenim altius orationis membra repetenda sunt, vt consilij nostri sibi constet ratio, & pareat cuiuis emendatio: omne, inquam, illud ita scripsit historicus: *saepenumero sese cum ijs congressos, ne vultum quidem atque aciem oculorum ferre potuisse. tantus subito timor omnem exercitum occupauit, vt non mediocriter omnium mentes animosque perturbaret. Hic primum ortus est à tribunis militum, ac praefectis, reliquisque, qui ex vrbe, amicitiae caussa, secuti Caesarem, non magnum in re militari, vsum habebant: quorum alius alia caussa illata, quam sibi ad proficiscendum necessariam esse dicerent, petebant, vt eius voluntate discedere liceret. non nulli pudore adducti, vt timoris suspicionem vitarent, remanebant. ij neque vultum fingere, neque interdum lacrimas tenere poterant; abditi in tabernaculis, aut suum fatum querebantur, aut commune periculum miserabantur.* Haec Caesar. in quibus corrigendis, si quas voces vel omisi vel mutaui, nihil me praeter librorum auctoritatem fecisse, omnibus testatum esse volo.

Mundus.

Mundus. Pylius. Magno maxima Pella. terrae vapor. pauos. tenuiſq. capillus. Naeuius, Valerius Flaccus, Manilius caſtigati.

CAPVT IX.

HOSPITIVM vitiorum & mendarum eſt Manilius. Vtinā lex olim Papia hoc in genere valuiſſet, & hoſpites huiuſcemodi, non tantū vſu ciuitatis, ſed etiā talibus hoſpitijs excluſiſſet. nihil nunc eſſet neceſſe durā illam & inhumanam Lacedemoniorū ξενηλασίαν renouare; & eos peregrinos, qui ſemel in ciuitatē atque adeo certas aedes ſunt admiſsi, ibique longo tempore habuerūt; nō ſine tumultu magno eijcere. quod tamen, niſi paſsim fiet, propediem verendum erit, ne illi, numquam interpellati, eiuſmodi hoſpitijs nolint cedere, & ſe longiſsimi temporis praeſcriptione tueantur. tantumne? imo ne ſuae ditionis etiam proferant pomaeria. Ego ne ea res Manilio fraudi ſit, quantum in me erit, cauebo. multi latebunt, (ſat ſcio,) neque deprehendentur. veruntamē quicumque, vel aſtu, vel fraude, vel alio quouis modo denique, prodi poterunt; omnes ſtat extrudere: neque cuiuſquam miſereri certum eſt; maxime cum illi ciues ingenuos eiecerint, & ſe in eorū locum ſubrogarint. verſus Manilij ſunt:

An fortes animae, dignataque nomina caelo,
Corporibus reſoluta ſuis, terraeque remiſſa Manilius lib. I. ver. IↃCCLX
Huc migrant ex orbe? ſuumque habitantia caelum
Aethereos viuunt annos, mundoque fruuntur?
Atque hic Aeacidas, hic & veneramur Atridas,
Tydideque ferum, terraeque mariſque triumphis
Naturae

Naturae victorem Ithacum, filiumque senecta
Insignem triplici, Danaumque ad Pergama reges
Castra ducũ & caeli, victamq. sub Hectore Troiã.

& priores quidem illos recte imitatus est doctus, *Carinorum impp.* temporibus poeta M. Aurelius Nemesianus, Bucolicis:

Nemesianus eclog. I.

Quem nunc emeritae permensum tempora vitae
Secreti pars orbis habet, mundusque piorum.

& paullo post:

Nam si sublimes animae caelestia templa
Sidereasque colunt sedes, mundoque fruuntur.

sic enim, *mundum*, Lucretium, Ciceronem, alios veteres scriptores & hũc ipsum Manilium, accepisse, olim, prioribus illis ad Valerium Flaccum scholijs, quae mihi puero exciderunt, monui: & Valerianos ea de re versus emendaui. quos quoniam à plerisque etiamnum vitiose scribi, & parum intelligi video, libet eorum emendationem his etiã Antiquis consignatã, posteris relinquere; si forte commentarium Valerianum numquam perpolire dabitur. est autem oratio Iouis ad Herculem & fratres Tyndareos:

Valerius Flaccus lib. Argon. I.

Tendite in astra viri. me primum regia mundo
Iapeti post bella, truces Phlegraeque labores
Imposuit. durum vobis iter & graue caeli
Institui. sic ecce meus, sic orbe peracto
Liber, & expertus terras remeauit Apollo.

sed iam ad Manilium. in cuius versibus prioribus distinctionum vitia, quae sustulimus, nolumus indicare. satis ea cuiuis videre volenti sese aperient. in posterioribus vero odorari mihi videor, nescio quid exoticum latere. quis est enim ille *Silius?* aut, vt in alijs est, vtrobique repugnante syllaba

syllaba, *Ilius?* certe peregrinus. itaque lege Papia eijciatur & eius in locum restituatur, *Pylius.* Nestorem enim trisaeclem, Pylium fuisse, qui Homeri, aliorumque antiquorum poetarũ testimonio non cognouit, ex illo saltem Ouidiano discat carmine: *Epist. I. roid.*

Nos Pylon, antiqui Neleïa Nestoris arua,
Misimus: incerta est fama remissa Pylo.

sequitur in eodem Manilio:

—nec te Mauortia virgo *Ibid vers. IↃCCLX*
Praeteream, regesque alios quos Graecia misit,
Atque Asiae gentes, & magno maxima bello.

& hic quiddam irreptitium est: neque vllo vmquam senatusconsulto, aut plebiscito in hanc ciuitatem receptum: quod tamen nõ ita delitescit, quin facile se prodi patiatur. est enim in postremis illis verbis. quae, vt nunc leguntur, sententia omni carent, nisi ego ipse forte sensum communem non habeo. nam & eos qui, per magnum bellum, *Troianum*, intelligunt, & illos qui de magno Scipione aut Pompeio poetam loqui volũt, satius erat porcos sacres sinceros, vt Comicus est sermo, sibi nummo comparare, eosque Larum matri immolare. igitur scribe:

Atque Asiae gentes, & Magno maxima Pella.

de Alexandro Magno loquitur. de quo illud etiã Iuuenalis est:

Vnus Pellaeo iuueni non sufficit orbis.

quae emendatio magnam probationem opus non habet. mox: *Manilius ibid. vers. IↃCCC XXXV.*

Terraeque pauor comprenditur igni.

emenda:

Terrae vapor & comprenditur igni.

ſed facile ea vox alteri illi occupati loci gratiam faciet, neq. vllam illi cõtrouerſiam mouebit, ſi meminerit mutuiter hoc factũ eſſe; & alibi ſe in alterius illius ſedem migraſſe. quod dico, in Naeuio eſt; vbi, *vapos*, pro, *pauos*, ſcribitur. Naeuius Lycurgo: *iam ibi nos implicant aduenientes timos pauoſque.* Nonius; vapos. doctiſsimus Iunius & conlector Lucretiani indicis, dum ſcribunt, *timos Panos*, & de *Panico timore*, accipiunt; fruſtra ſunt. quod, dum illud, *implicant*, attente conſiderabunt, numquam mihi eripient quin verum eſſe exiſtimem.

paullo poſt Manilius:

Ibid. verſ. ᴊↄCCC XLI. *Flamma comas imitata volat; tenueſq. capillos*
Diffuſos radijs ardentibus explicat ignes.

ſcribo, & poetam ipſum ſcripſiſſe affirmo:

—tenuiſque capillus
Diffuſos radijs ardentibus explicat ignes.

ſed hoc tempore in iſtos ſatis erit ſaeuijſſe. alias alios infeſte infeſtabimus.

Nugas percontat. Naeuius, & Varro apud Nonium e vetere libro caſtigati.

CAPVT. X.

INFINITA & prope omnia M. Varronis omnium Romanorum, adde etiam Graecorũ, doctiſsimi nobis ſcripta perierunt. quae ſi exſtarent; nihil eſſet neceſſe tantum ſtudium in inueſtigãda antiquitate ponere; aut alioqui in tanta veteris Romanae reip. ignoratione & tenebris verſari. Quid enim ſacrum pro fanum; quid domi, militiae geſtum; quid Romanum, externum; quod ille

diuinis litterarum monumentis consignatum nō reliquit? Optandum esset certe, quando vt integris quidem aliquando illius fruamur libris ne sperari quidem potest, vnum tandem aliquem exsistere, qui ea quae nobis seu fors, seu Deus aliquis librorum fragmenta superesse voluit, quasi pauculas ex ingenti naufragio tabellas colligeret; & vnum in corpus componeret. esset cur leuius eam rerum praestantissimarum iacturam ferre deberemus. quod dum exspectatur vt fiat; vnumquemque eorum, qui vel ingenio abūdant & doctrina, vel à veterum grammaticorum copia sunt parati, quicquid ad diuini illius scriptoris illustrationem pertinere potest, in medium aequū est afferre. Nos sane, vt alios, quibus & maius otiū, & amplius ad eam rem conficiendam in eruditione est adiumentum, exemplo nostro prouocemus, saepe antehac Varronis scripta emendauimus; idem non raro posterius, quotiescumque occasio dabit, facturi. Itaque & nunc locum ex quadam Menippaea proferemus, & , vt Varro scripsit, scribendū docebimus: Varro Ephebo περὶ ἐμμονῆς. *Crede mihi, plures dominos serui comedere quam canes. quod si Actaeon occupasset, & ipse prius suos canes comedisset, & non negasset; saltatoribus in theatro fieret.* Nonius, cupare. illud, *non negasset*, verba & sententiam Varronis manifeste corrumpit. deinde quid est, *saltatoribus in theatro fieri?* sed ne longum faciam; cùm de vitio cōstet, emendationem nostram proponamus. quam veram certam esse omnes iuxta mecum fatebimini. scripsit Varro: *Crede mihi plures dominos serui comedere, quam canes. quod si Actaeon occupasset, & ipse prius suos canes comedisset, non*

nugas saltatoribus in theatro fieret.nugas,quod huic loco deprauando fuit,itidē vt,*nugax*,dixisse veteres,Carisius & Priscianus sunt auctores. Priscianus lib.v. *Inueniuntur tamen alia quoque propria in formam gentilium prolata, vt Antias Historicus, & monosyllaba, as,assis, mas,maris, vas masculinum vadis,vas neutrum vasis,& hoc fas,nefas, nugas etiā commune generis.* Carisius lib.I. *Cum ergo omnia genitiuo diuerse efferuntur,vas vadis,mas maris, as assis; neutralia quidem duo, sed indeclinabilia, vt hoc fas huius fas, nefas, nugas. hoc licet indeclinabile sit, tamen commune trium generum hic & haec & hoc nugas.* idem post. *sunt quaedam nomina tota in declinatione & singulari & plurali monoptota. in quibus & communia triūm generum sunt aut masculini, feminini,& neutri,nequā,frugis,nihili & nugas.* & alibi Comminianus vetus Grammaticus: *Ablatiuus casus singularis quinque vocalibus terminatur, a. e. i. o. v. semiuocalibus duabus. m. & s. exceptis pronominibus, vt ab eodem, & ab hoc, & nominibus appellatiuis monoptotis,vt,nequam,nugas.* quas grāmaticorum ineptias prolixius commemorauimus, quod verbum hactenum obscurum, in lucē iam primi reuocamus.recte sane Glossarius Latines,*nugas*,σαπρὸς,ἀσελγής. & Graecus,σαπρὸς, *nugatorius,nugax,foedus*. Nescio vero an non in Varrone rectius scriberetur: *Plures canes dominos comedere quam serui.*quod ipsa sententia, si propius inspicitur, poscere videbitur. nolo tamen in re ambigua quicquam asseuerare: praesertim cum liber Elnonensis,in quo illud,*nugas*, scriptum reperi;vulgari scripturae suffragetur. E quo eodem libro insignem quendam Naeuij locum, turpiter depra-

depravatum, nunc emendabo: *Naevius libri Poenici* lib. II. *Blande & docte percontet Ennius, quo pacto Troiam vrbem reliquisset*. nomen Ennij, qui aetate Naeuio fuit posterior, & ab historia Paenica alienus, inducendum, & aliam nescio quam vocem eius vicem reponendum, recte vidit *Lipsius*. qui sane vir doctissimus coniectura erudita mehercule & ingeniosa, atque adeo, absque veterum librorum indicio esset, vera, emendandum censuit: *Blande & docte precontat em.* & de Aenaea à Didone excepto voluit intelligi. quae quidem loci Naeuiani est sententia: verba non item. scripsit Naeuius: *Blande & docte percontat Aenaeam quo pacto Troiam vrbem liquerit*. Hadrianus, dum vno apud Nonium loco vulgatam lectionem seruat; altero, Nonius; percontat. & querit.

Blande & docte percontaris

Tenesque pacto quo Troiam vrbem liquerit,

scribendum suspicatur: vehementer fallitur. Nonius enim, *percontat*, in eo agnoscit. deinde haec libri Elnonensis est scriptura. quod Iunium nostrum, qui eodem alicubi videtur vsus libro, non vidisse miror.

Statius Papinius Achilleide, de scriptura veterum librorum, restitutus.

CAPVT XI.

LVBET hic paullulum à sollenni illo instituto meo deflectere, & Statij Papinij locum quendam, à varijs neque leuiter eruditis hominibus, quales fuerunt Turnebus, Iunius, Canterus, tentatum, persanare, & persanatum proponere.

neque tamen vllam medicinae adhibitae rationem dabo, aut loca affecta indicabo. tãtum, quod dixi, morbum tollam. & id quidem omne antiquis codicibus, ad quos saepe prouoco, testibus, imo auctoribus fiet. Iam itaque Achillem ipsum sua facta, paullo quam ante politius narrantem audiamus.

Statius extremo Achil.

Iamque & ad ensiferos, vicina pube, tumultus
Aptabar. nec me vlla feri Mauortis imago
Praeteriit. didici quo Paeones arma rotatu,
Massagetae quo gesa rotent; quo turbine caestum
Sauromatae, falcemque Getes, arcumque Gelonus
Tenderet; & flexae Balearicus actor habenae
Quo suspensa trahens libraret vulnera tortu,
Inclusum quotiens discingeret aëra gyro.
Vix memorem cunctos, & si modo gessimus, actus.
Nunc docet ingenti saltu me iungere fossas,
Nunc caput aërii scandentem prendere montis,
Quo fugitur per plana gradu: simulacraq. pugnae,
Excipere immissos, curuato vmbone, molares;
Ardentesque intrare casas; peditemque volantes
Sistere quadriiugos. memini, rapidissimus ibat
Imbribus assiduis pastus, niuibusque solutis
Sperchios, vulsasque trabes & saxa ferebat:
Cũ me ille immissum, qua saeuior impetus vndae,
Stare iubet contra, tumidosque repellere fluctus,
Quos vix ipse gradu totiens obstante tulisset.
Stabam equidem; nec me referebat concitus amnis
Et latae caligo viae.

Hoc in corpore deformitates, quas sustuli, & cicatrices quas obduxi, ipsa membra numero longe superant. quales autem illae sint, & qua parte corporis, si qui proprius nosse desiderat; totum

corpus

corpus excutiat necesse est; & id, quod dico, verũ esse, numquam infitiabitur.

Aliud Phauorinum, quam vulgo existimetur, de versu quodam Virgiliano sensisse videri: eamque in rem caput quoddam Agellij emendatum.

CAPVT XII.

VERSVS istos ex Georgicis Virgilij,

At sapor indicium faciet manifestus, & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaro,

Higenus ita scribebat:

—& ora
Tristitia tentantum sensu torquebit amaror.

contra tamen Phauorinum philosophum nobilẽ sensisse, & ei vocis illius insolentiam displicuisse, in vulgus creditum est. idque ex verbis Agellij vehemẽter corruptis. quae nõ vt publicata sunt, sed vt in vetustioribus libris perscripta inuenio, in mediũ proferã: simul totũ illud Agellij caput, cognoscẽdae Phauorini sentẽtiae, emendabo. *Higenus*, inquit Agellius, *non hercle ignobilis grãmaticus in commentarijs, quae in Virgilium fecit, confirmat & perseuerat, non hoc à Virgilio relictum: sed quod ipse inuenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilij;*

—& ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaror.

Neque id soli Higeno, sed doctis ẽtiam quibusdã viris complacitum: quoniam videtur absurde dici: sapor sensu amaro torquet; cum ipse, inquiunt, sapor sensus sit, non alium in semet ipso sensum habeat: ac

perinde sit, quasi dicatur; sensus sensu amaro torquet. sed enim cum Phauorino Higeni commentarium legissem; atque illi statim displicita esset insolentia & insuauitas illius;

—Sensu torquebit amaro:

risit, & Iouem lapidem, inquit, quod sanctissimum iusiurandum est habitum, paratus sum ego iurare, Virgilium hoc numquam scripsisse; sed Higenum ego dicere verū arbitror. non enim primus finxit hoc verbum Virgilius insolenter; sed in carminibus Lucretij inuentum est: nec aspernatus est auctoritatem poetae, ingenio & facundia praecellentis. verba ex. iv. Lucretij haec sunt:

Denique in os salsi venit humor saepe saporis,
Cum mare versamur propter: dilutaque contra
Cum tuimur misceri absynthia; tangit amaror.

Non verba autem sola, sed versus prope totos, & locos quoque Lucretij plurimos sectatum esse Virgilium videmus. Quibus verbis, ita à me emendatis, efficitur, vt & Phauorinus sententiam Higeni probarit; & hic Agellij in iudicando partes sint nullae. vtrumque contra iudicium, certe praeter opinionem omnium eorum, qui hactenus Agellium legerunt, aut de illis Virgilij carminibus disseruerunt.

Capularis. defloccare. Nonius duobus locis, & Plautus in fragmentis corrécti.

CAPVT XIII.

QVI M. Plauto, comico Latinissimo, &, quod vel inuidente Horatio dixerim, festiuissimo, sua fragmenta collegerunt, eaque illis, quae

quae hodie exſtant, comoedijs ſubiecerunt; ſane quam negligenter in eo videntur fuiſſe. primum enim, multa, quae Plauti non ſunt, Plauto dederunt. deinde ea, quae paucißimis litteris, ſciolorum vitio, immutatis, etiamnum in ſcriptis Plautinis reperiuntur, pro fragmentis habuerunt. poſtremo, illa ipſa librorum reuera Plauti fragmenta, adeo corrupta, & turpibus maculis inquinata, nobis reliquerunt; vt non magni ſane retulerit, ea vel omnino perijſſe, vel ita deprauata iniuriae tẽporis ſuperfuiſſe. nos medij illius generis ſex ſeptem exempla in ſcholijs Vegetianis dedimus. ſingulorum extremorum, ſingula nunc dabimus. Et prioris quidem illud erit, quod in Milite Plautina, neſcio quo loco, haec verba deſiderari, *capulo proximus*, ijdem illi nuper annotarunt. decepit eos nimirum praua verborum Nonij ſcriptura. cuius interpretationem pro verbis Plautinis non recte acceperunt. Cum enim Marcellus hos verſus Plauti, qui in Milite ſunt, attuliſſet: *Scena; Cohibete.*

Quid ais tu? itane ego tibi videor oppido Acheronticus,

Tam capularis?

(ſic enim Nonium eos verſus poſuiſſe, editionum veterum indicio cognoſcimus.) continuo ſubiecit; *id eſt, capulo proximus*: eam videlicet verbi illius explicationem ponẽs. hinc mutatione prope nulla cum in Nonio legeretur; *idem capulo proximus*: Nonij verba, vt fragmentum, attribuerunt comico. de quo errorum genere frequẽter in Codice Iuſtinianeo dicẽdum erit. Seruius certe paene geminam Plautinorum verſuum interpretationem dedit, cum ita ſcriberet: *Plautus dixit,* *Nonius; capulum.* *Seruius lib. Aeneid. XI*

capularis senex, id est, vicinus capulo, qui dictus capulus, ab eo quod corpus capiat. Ad illa etiam Plauti verba hanc suam explicationem Sex. Pompeius, opinor, accommodauit: *Capulum & manubrium gladij vocatur; & id quo mortui efferuntur. vtrumque à capiendo dictum. sane à capulo fit capularis.* Transeamus nunc ad alterum illud genus negligentiae, quo fragmenta ipsa, quae leuissima opera poterant emendari, vitiosissima tamen adscripserũt. in quibus illud primum occurrit, quod è Casina videtur excidisse.

Nonius; defloccare.

Perij; flacco habebit iam illic homo lumbos meos.

quod, etsi vehementer est corruptum, nullius tamen artis fuerit, emendare, praesertim si Noniana verba pressius examinentur. quare iuuat, vt edita sunt, apponere; &, secundum illud, apposita emendare. *Deflaccare*, inquit Nonius, *est atterere, tractum à vestibus sine flacco.* Plautus Casina:

Perij, flacco habebit iam illic homo lumbos meos.

emendo:

Defloccare, est atterere: tractum à vestibus sine flocco. Plautus Casina:

Perij: defloccabit iam illic homo lumbos meos.

cuius sane castigationis elegantiam, & tralationis venustatem, nemo non sentiet, qui illum linguae & elegantiae in verbis latinae principem vel primoribus labijs degustauerit: id est, paululũ sapere supra paedagogorum iudicium occoeperit. Versus autẽ Plautinus vbi in Casina locũ habere possit, diu anxie quaesiui; &, quod est peius, operam perdidi. plurima enim ex ea excidisse fabula, satis

magno

magno nobis argumento ſunt, quae vir clariſſimus,& ſingulari quodam reip.bono, & D. O. M. in noſtram aetatem beneficio, ad eruendos è ſitu & in lucem proferendos optimos quoſque ſcriptores natus Ioannes Sambucus, in Plantiniana editione praeſtitit.

Liber Manilij primus percurritur: & compluria omnis generis errata ab eo auferuntur.

CAPVT XIV.

PERCVRRAM leuiter hoc capite primum Manilij librum, &, vt quidque in eo mihi ſeſe offeret minimum maximum, quod quidē ad illius illuſtrationem vel emendationem pertinere poſſe videbitur, huic chartae illinam. Ac ſtatim quidem initio, his verſibus;

Nūc mihi tu Caeſar, patriae princepſque paterq. Manil.li. I.
Qui regis Auguſtis parentem legibus orbem, verſ. VII.
Conceſſumque patri mundum Deus ipſe mereris,
Das animum; vireſque facis ad tanta canendum:

nimis tenue & vulgare vitium omnes hactenus editiones inſedit. quod ni ita eſſet; & vel vnus liber exſtaret, à quo illud abeſſet; numquā eam operam mihi ſumendam arbitrarer, vt vel verbo monerem. ſcribendum itaque, poſcēte ſententia, verſu primo:

Hunc mihi tu Caeſar patriae princepſq. paterque.

& mox, iubente libro Gemblacenſi:

—Vireſque facis ad tanta canenda.

priorem quidem errorem illum in omnibus omnium ſcriptorum libris valde vbique frequentē eſſe,

esse, iam olim ad Valerium Flaccum annotauimus,& quibusdam locis sustulimus. mox:

Iam propiusque fauet mūdus scrutantibus ipsum,

Ibi.ver.XI *Et rapit aetherios per carmina pandere sensus.*

scribe de veteris libri consilio,

Et cupit aetherios per carmina pandere sensus.

erunt, scio, quibus prius illud magis probabitur, & retinendum videbitur: quibus ego aliud praeter manuscriptae lectionis auctoritatem, quod opponam,nihil habeo.

Ibi.XXXII non multo post:

—vnumque sub orbem
Et per inane suis parentia finibus astra,
Nominaque & cursus signorum,pandere vires.

scribe, nisi sententiam his verbis nullam vis subesse;

—imumque sub orbem
Et per inane suis parentia finibus astra,
Nominaque,& cursus signorum,pondera,vires.

deinde:

Ibid.vers. XL. *Naturaeque dedit vires,seque ipsa reclusit,*
Regalis animum primum dignata mouere,
Proxima tangentes rerum fastigia caelo.
Quae domuere feras gentes oriente sub ipso,
Quas ferat Euphrates,in quas & Nilus inundat,
Qua mundus redit,& nigras superuolat vrbes.

quatuor maculas, in quibus mens horum versuū occultatur,& paene obruitur,sustuleris,si hunc in morem emendaueris:

Et natura dedit vires,seque ipsa reclusit;
Regales animos primum dignata mouere,
Proxima tangentes rerum fastigia caelo.
Quae domuere feras gentes Oriente sub ipso,

Quas secat Euphrates, in quas & Nilus inundat,
Qua mundus redit, & nigras supereuolat vrbes.
quibus iam nihil purius, nihil tersius. parum est, quod pro vulgatis illis.
Officio iunxere Deum, &, *Hi tãtum nouere decus*; scribendum moneo:
Officio vinxere Deum: &, *Hi tãtum mouere decus.* illud autem ne sine scelere quidem reticere possum, quod ijs, qui interuallo non nimium longo consequuntur, versibus, poetam à seipso facit dissentire; certe aliud, quam sentiat, loqui. versus sunt:
Nam rudis ante illos nullo discrimine vita, Ibid. vers. LXVI.
In speciem conuersa operum ratione carebat,
Et stupefacta nouo pendebat lumine mundi,
Tum velut amissis maerens, tum laeta renatis
Sideribus: variosque dies, incertaque noctis
Tempora, nec similes vmbras nec sole regresso
Iam propiore suis poterant discernere caussis.
operae est videre, quam res pusilla omnem clarissimi illius carminis lucem offuscarit; & quam illi vmbram magnam vox minima obduxerit. volebat Manilius primam illam rudem aetatem, & quasi mundi infantiam admiratam fuisse, neque rationem inuenire potuisse, cur non easdem vmbras efficeret sol si nobis esset vicinior, quas si longius abesset. quam sententiam versus illi efficient, si legerimus:
—nec similes vmbras iam sole regresso,
Iam propiore suis poterant discernere caussis.
mox: Ibid. vers. LXXV.
Tumque in desertis habitabat montibus aurum:
Ignotusque nouos pontus subduxerat orbes.

eadem,

eadem, minimae vocis immutatio etiam hic vitij culpam sustinet. scripsit poeta:

Ignotusque nouos pontus subduxerat orbes.

tale ferè est illud Albinouani apud Senecam, de Oceano ad eam diem non nauigato:

Quid sacras violamus aquas, Diuumque quietas
Turbamus sedes?

sequitur:

Ibid. vers. LXXVII. *—sed quisque satis se nosse putabat.*

recta videri poterat scriptura, nisi versus huic proximus,

Sed cum longa dies acuit mortalia corda,

nonnullam vitij suspicionem inijceret: eamque liber Gemblacensis in nobis probaret. in quo est:

Nec vitam pelago, nec ventis credere vota
Audebant; se quisque satis nouisse putabant.

Ibid. vers. LXXXIII subinde:

Et quaecunque sagax tentando repperit vsus;

lege, si vis carmen proximum cum isto recte cohaerere:

Et quodcunque sagax tentando repperit vsus,
In commune bonum commentum laeta dederunt.

Manilium è manibus depono, si prius duas in eo maculas eluero: vnam, quae Maniliani carminis venustatem corrumpit; alteram quae etiam sententiam euertit. illa quidem hoc in versu est;

Semper enim ex alijs alios proseminat vsus:

Ibid. vers. XC. cum scribi debeat;

Semper enim ex alijs alia proseminat vsus.

Ibid. XCI. haec vero in istis:

Nec vulgata canam: volucrum praedicere linguas,
Consultare fibras, & rumpere vocibus angues.

emenda:

emenda:

Ne vulgata canam. linguas didicere volucrum,
Consultare fibras & rumpere vocibus angues.

quarum emendationum rationes quaerat qui volet. mihi quidem ita certae videntur esse, vt superuacaneum sit ea de re quicquam addere.

De duum locorum Varronis & aliquot Nonij restitutione coniectura.

CAPVT XV.

ETSI ab omni illa veteres scriptores emendandi ratione, quae sola doctorum hominum coniectura & opinione constat, semper natura mea vehementer abhorrui, quod eam magnis illis heroibus, Hermolao Barbaro, Angelo Politiano, Hadriano Turnebo, qui litteras Barbarorum iniuria prope sepultas, principes excitarunt, & quibusdam etiam amicis meis praestãtibus quidẽ memoria & ingeniosis hominibus raro feliciter cadere meminissem: sentio tamẽ nõ nullas me his *Antiquis* meis coniecturas inspersisse, quibus, vereor, efficietur, vt amplius aliquid libri titulo, quam re ipsa efficere potuerim, promisisse videar. aliter omnino, atque Catoni accidisse legimus; cuius Originum titulus, à rerum P. R. ijs libris explicatarum magnitudine, longe superatur. Neque tamen mihi temperare possum, quin hoc etiam capite de duobus locis Varronianis opinionem meam, quando à manuscriptis libris hic deficimur, testatam scripto relinquam.

Et prior

Ionius, uellos.

Et prior quidē est in satyra Menippaea, quae inscribitur; Testamentum περὶ διαθηκῶν. *Sic ille puellus Veneris repente Vado cecidit cruentis olim.* vbi Iunius scribendum putauit, *fato cecidit*; longius etiam nos à vera scriptura seducens. Ego, etsi artem hariolandi non didicerim, tamen hoc loco hariolari necesse habeo. si rem non tāgo, causam non dico, quin eodem loco censear, quo illi, qui *Sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.* Primum itaque illud, *repente*, vitij manifestum est; & eius vicem minima variatione scribendum, *apri dente*, deinde in, *Vado*, nullus est error, nisi quod eius capiti nescio vnde, aliena adhaeret littera: quam si sustuleris, verba Varronis, vti olim fuerunt, constitueris. sic enim haud dubie scrisit Varro.

Sic ille puellus Veneris apri dente Ado cecidit cruentus olim.

Adonem vocat, qui alijs est, *Adonis*: mutatione in huiusmodi nominibus, & apud Graecos & apud Latinos, valde frequenti. Fabula autem de Adonide, quem Venus amauerit, & quem aper occiderit, ijs tantum est ignota, qui, litteris relictis, ad sophistarum scholas transierunt. Alter locus est in *Eumenidibus*, *Endymionibus*, aut *Eudaemonibus*. neque enim ea de re certo statuere potui, cum tribus apud Nonium locis tres etiā diuersae sint scripturae. Verba tamen sunt: *Discumbimus mussati: Dominus matura oua ad cenam committit.* sic hunc locum varie antea deprauatum primus correxit doctissimus Stephanus, eumque secutus, apud Nonium, Iunius. Stephanus tamen illud, *mussati*, vt de vitio suspectum eijcere, & si quod

onius, do- inus. cō- ttere, ma- um.

vocibus; aturum, , domi- us.

verbum

verbum magis idoneum inueniſſet, in eius locũ ſubrogare cogitabat. ego vero lectionis eius, quae alibi eſt in Nonio, ductum ſecutus videor affirmare poſſe Varronem ſcripſiſſe: *Diſcumbimus multi: tum Dominus matura oua ad cenam committit.* nam vetus haec eſt ſcriptura: *Diſcumbimus multitudo minus matura oua ad cenam committitis.* & quibuſdam in libris, *multi*, pro, *multitudo*, ſcribi alij annotarunt. vnde vtraque ſeruata voce recte mihi ſcripſiſſe videor; *multi: tum dominus.* quã emendationem ijs, qui Varronem frequentes in manibus habuerunt, me probaturum non diffido. Ne vero hoc caput nihil habeat certi, & omnia arbitraria; alium Nonij locum adducam, &, de ſcriptura libri Elnonenſis, corrigam. *Quoniam* inquit Nonius, *nonnulli veterum, pro eo quod protinus eſt, protinam vel protinis conuerterunt, exempla de his neceſſario decerpenda ſunt. Afranius Epiſtola commiſſa: Tum protenis recta domum digredimur.* emenda: *Afranius Epiſtola: Commiſſatum protenis recta domum digredimur.* Epiſtolam enim Afranij non tantum Nonius, ſed etiam Feſtus agnoſcit.

in voce, committere.

Nonius, protinus.

Feſtus, quid niſi, & Tyria maria.

Xantippus Lacedemoniorum dux. ταχτιχοὶ. Vegetius lib. iii. mendis aliquammultis liberatus.

CAPVT XVI.

XANTIPPVM ducem Lacedemonium, ab Aſdrubale Carthaginienſibus auxilio contra Romanos accerſitum, magno illis ad victoriã momento fuiſſe, ſub annum vrbis conditae, ɔ I ɔ-XCVIII, Polybius & alij tradiderũt. Quod etiam

Renatus Vegetius, de militari Lacedemoniorum disciplina differens, elegãter explicauit; nisi quaedam grauissima in scriptis illius vitia, omnẽ sententiam peturbarent, &, ne à nobis intelligantur, impedirent. verba sunt: *Quantum autem in proelijs Lacedemoniorum disciplina profuerit; vt omittam ceteros, Xantippi declaratur exemplo: qui Attiliũ Regulum, Romanumque exercitum saepe victorem cum Carthaginiensibus, non virtute, sed artis solo fera auxilio, prostratis exercitibus, coepit ac domuit; vnoque congressu triumphans bellum omne confecit*, in quibus illud non satis expeditum est, quid sit; *artis solo fera auxilio.* nam si quis emendandum arbitrabitur, *artis solo fere auxilio*, quod huic scripturae proximum est; nescio quomodo mihi quidem nõ satis magnam Latini sermonis rationẽ habere videbitur. neque enim Latini dicere consueuerunt, Romanos victores fuisse cũ Carthaginiẽsibus, sed potius Carthaginiensiũ, vel de Carthaginiẽsibus. quare locũ, vt in libris antiquissimis inuenio, adscribam; & eorũ scriptura, veluti penicillo, huius scriptoris, quẽ ego iure maximi facio, vulnera detergebo. est itaque in illis: *Quantum in proelijs Lacedemoniorum disciplina profuerit, vt omittam cetera, Xantippi declaratur exemplo: qui Attilium Regulum, Romanumque exercitum saepe victorem, cũ Carthaginiensibus non virtute sed arte solus ferret auxilium, prostratis exercitibus, cepit ac domuit: vnoque congressu triumphans bellum omne confecit.* haec ille. qua de re Valerius quoque Maximus ita scribit:

Vegetius l. III. de re milit.

Li. I. ca. 1

M. Atilius Regulus, ex victore speciosissimo, insidijs Asdrubalis & Xantippi Lacedemoniorum ducis, ad miserabilem captiui fortunam deductus, ac

missus

missus ad S. P. Q. R. Legatus, vt ex se & vno & sene complures Poenorum iuuenes pensarentur, in contrarium dato consilio Carthaginem repetijt; non ignarus ad quam crudeles, quamque etiam merito sibi infestos hostes reuerteretur. Illud etiam non recte eodem apud Vegetium libro scribitur: *Athenienses & Lacedemonios, ac Macedonas rerum potitos prisci testantur annales.* quod erit elegantius & rectius se habebit, si ex eodem libro scripserimus: *Athenienses & Lacedemonios ante Macedonas rerum potitos prisci loquuntur annales.* pergamus porro, quicquid est vitiorum eadem illa praefatione, tollere; & lectionem librorum calamo exaratorum proferamus. *Lacedemonij artem praeliorum scripsisse firmantur, vsque eo, vt rem militarem, quae virtute sola, vel certe felicitate creditur contineri, ad disciplinam peritiaeque studia reuocarent, ac magistros armorum, quos Atticos appellauerunt, iuuentutem suam vsum varietatemque pugnandi praeceperint edocere.* scribe: *ad disciplinam, peritiaeque studia reuocarint; ac magistros armorum, quos τακτικοὺς appellauerunt, iuuentem suam vsum varietatẽque pugnandi praeceperint edocere.* sic supra dixit: *Lacedemonij quidem & Athenienses, alijque Graecorum in libros retulere complura, quae τακτικά vocantur.* Glossarius Graecus. *τακτικὸς, ordinarius, dispositus.* vnum eadem praefatione reliquum est, in quo veteres libri à vulgaribus discedunt: quod tamen non magni retulerit indicasse, nisi malimus scriptorem suis verbis quam alienis loquentem audire. & vulgo quidem: *Nemo prouocare, nemo audet offendere, quem intelligit superiorem fore si pugnet.* li-

Ibid. Veget.

Lib. I. cap. VIII.

berautem vetus, *Nemo*, inquit, *prouocare, nemo audet offendere, quem intelligit superiorem esse pugnaturum.*

Delectari in re. atra fuligo. L. Aelius. exigor pecuniam. ex Agellio glossema eiectum. eius defectus aliquot suppleti. Agellius & Caecilius correcti.

CAPVT XVII.

DECREVI capitis huius operam dare Agellio: eumque, saltuatim ac vellicatim nonnulla corrigendo, quantum poterit, meliorem facere. quod nihil esset necesse, si eum, qui ante annos decem eiusmodi correctionem parturit, quo tamen tempore elephanti parere consueuerunt, vel nunc saltem suum faetum in lucem emissurum opinarer. Agellius lib. 1. cap. 1. *Comprehensa autem mensura Herculani pedis, secundum naturalẽ membrorum omnium inter se competentiam, modificatus est atque id ita collegit, quod erat consequens, tãtum fuisse Herculem corpore excelsiorem quam alios, quãtum Olympicum stadium ceteris pari numero factis anteiret*. scribe & emenda è libro Buslidiano: *Comprehensa autem mensura Herculani pedis, quanta longinquitas corporis ei mensurae conueniret, secundum naturalem membrorum omnium inter se competentiam, modificatus est: atq. id ita collegit, quod erat consequens, Herculem tanto fuisse corpore excelsiorem quam alios, quanto Olympicum stadium ceteris pari numero factis anteiret.* Verba autẽ, quae à vulgata editione absunt, nisi interijciantur, vt à me factũ est, sententiã orationis suspensam relinquũt, neq.

Agell. lib. 1 cap. 1.

eam

eam absoluunt. Eodem capite, titulus Graecus libri Plutarchi, in Buslidiano non est: sed haec verba, vicem eius supplent. Plutarchus *in libro qui de* Agell. ibid. *Herculis quali inter homines fuerit animi corporisque ingenio, & virtutibus conscripsit, scite subtiliterque ratiocinatum Pythagoram philosophum dicit, in reperiẽda, modulandaque, status longitudinisque eius praestantia.* quae itane scripserit Agellius, an potius sint à glossemate, nihil affeuero. Admoneor superiore defectu, vt alium etiam impleam, & Agellio versiculum Graecũ reddam. Itaque eo capite, quod magnam partem Canterus protulit, Idem lib. XVIII. cap. IX. *Arbitror,* inquit Agellius, *& à M. Catone insecẽda & à Q. Ennio insece scriptum sine, v. littera. offendi enim in bibliotheca Patrensi librum mirae vetustatis Liuij Andronici qui inscriptus est* ὀδυσσεία. *in quo erat versus primus cum hoc verbo, sine, v. littera.*

Virum mihi Camoena insece versutum.

factus ex illo Homeri versu. illi igitur & aetatis, & fidei magnae libro credo. Hactenus Agellius. Quis non videt post illa verba, *factus ex illo Homeri versu,* versum, è quo suum expresserit Liuius, deesse, & primum hunc Homericae Vlyxeae desiderari?

ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον.

quod Canterum fugisse in tot diuersis *Nouarum* suarum editionibus, non parum miror.

Idem lib. I. *Permitte, inquit, philosophorum amplissime, quoniam respondere nos tibi, quos idiotas vocas, non quimus.* scribe: *quoniam respondere nos tibi,* Cap. II. *quos idiotas & rudes vocas, non quimus*: ibidem: *Iussitque proferri disertationum Epicteti digestarum ab Ariano primum librum: in quo ille venerandus senex iuuenes, qui se stoicos appellabant, neque frugi neque*

operae probae, sed theorematibus tantũ nugalibus, & puerilium isagogarum commentationibus dilatrãtes, obiurgatione iusta incessiuit. lego: *iussitque proferri dissertationum Epicteti digestarũ ab Ariano primum librum: in quo ille venerãdus senex iuuenes, qui se stoicos appellabant, neque frugis neque operae probae, seque in theorematis tantum nugalibus & puerilĩũ isagogarum cõmentationibus delectantes, obiurgatione iusta incessiuit. delectare se in commentationibus*, ἀρχαισμὸς est; qualis apud Terentium:

Adelph. sc. 1 *In eo me oblecto: solum id est carum mihi.*

ibidem: *vltroque verborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium iacta sanctissimae disciplinae nomen ementiretur*. scribe: *atraque verborum & argutiarum fuligine*. Idem lib. eodem cap. XVIII. *M. Varro doctissimum tunc ciuitatis hominem L. Laelium errasse ostendit*. scribe: *L. Aelium*. de quo prioribus obseruationibus satis multa diximus. de eo enim Varronis magistro locum illum accipi oportere, argumentum huic capiti praepositum declarat: si tamen & ibi *L. Aelium*, non, *Laelium*, scribatur. deinde: *quod vocabulum Graecum vetus traductum in linguam Romanam pro meraco, & quasi à se primitus latine fictum esset resoluit in voces latinas*. liber Buslidianus: *quod vocabulum Graecum vetus traductum in linguam Romanã perinde atque latinũ prius factũ esset, resolueret in voces latinas*: reliquis illis eiectis. quae lectio manifeste vera esse ostenditur, ex Varronianis verbis. quae sunt: *nam aliquot antiquorum verborũ Graecorum perinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas*. toto denique capite *L. Aelius*, non, *Laelius*, scribendum moneo. transeamus ad alia

alia. idem lib. xv. *Cum ſeſe ſciret in tantum crimen veniſſe, atque ſocios ad ſenatum queſtum flentes veniſſe, ſeſe maximas pecunias exactos eſſe. pecunias ſe maximas exactos; id nobis videbatur Graeca figura dictum.* ſcribe: *ſe maximas exactòs pecunias, pro eo quod eſt; pecunias maximas à ſe exactas, id nobis videbatur Graeca figura dictum.* cap. XIV.

eodem capite. Caecilius Hypobolimeo Aeſchino:

Ego illud minus nihil exigor portorium.

corrige:

Ego illud minus nihilo exigor portorium.

id eſt, inquit Agellius, *nihilominus exigitur de me portorium.*

E Statio Papinio menda aliquot ſublata.

CAPVT XVIII.

LOCVS eſt elegans apud Statium Papinium Achilleide, in quo Achilles Graecis ad bellum Troianum ituris iam adiunctus, omnem fere vitae ſuae, potiſsimum quam ſub Chirone egerat, rationem pulcherrime explicat: ita vt ſi quis encomium Achillis, quod apud Graecos Theon fecit, apud Latinos velit conſcribere; non aliunde ſcriptionis ſuae argumentum petere debeat. Hic tamen ipſe illuſtris locus adeo eſt deprauatus, vt, quid Achilles dicat, vix, imo ne vix quidem à quoquam poſsit intelligi. Verſus ſunt: *Papinius extrema Achilleide.*

Haec mihi prima Ceres. Haec laeti munera Bacchi
Sic dabat ille pater mox ille per auia ſecum
Luſtra gradu maiore Thetis, viſiſque decebat

Arridere feris; nec fracta ruentibus vndis
Saxa, nec ad vastae trepidare silentia siluae.
Iam tunc hasta manu, iam tunc ceruice pharetrae
Et ferri properatus amor; durataque multo
Sole geluque cutis. tenero nec fluxa cubili
Membra, sed ingenti saxum commune magistro.

quinque, vt minimum, octo versibus insunt menda. quae hac spongia, hunc in modũ, elui poterũt:

Haec mihi prima Ceres. haec laeti munera Bacchi
Sic dabat ille pater. mox ire per auia secum
Lustra, gradu maiore trahens, visisque docebat
Arridere feris; nec fracta ruentibus vndis
Robora, nec vastae trepidare silentia siluae.
Iam tunc hasta manu, iam tunc ceruice pharetrae,
Et ferri properatus amor: durataque multo
Sole geluque cutis: tenero nec fusa cubili
Membra; sed ingenti saxum commune magistro.

quam illorum versuum emendationem, nemo, opinor, eorum qui poesim non aspernantur, insuper habendam iudicauerit. Eadem de re Valerius Flaccus canit:

I. Ar- *...unt.*

Illum nec valido spumantia pocula Baccho
Sollicitant; veteri nec conspicienda metallo
Signa tenẽt. stupet in ducibus, magnumque sonãtes
Haurit; & Herculeo fert cominus ora leoni.

Vorat ignem. supra est hominemque deumq. fluctusque natantes. moenia mundi. locus Manilij de Lucretio expressus. varijs locis Manilius emaculatus.

CAPVT XIX.

NON totiens Herculi cum excetra res fuit; quotiens mihi cum Manilio. cui tamen hy-

drae

drae quo plura capita ſuccido, eo plura ſuppullaſcere ſentio. ne itaque lucta ſit inanis, & ridicula; eum ſuo modo poſthac agere iubebimus, ſi tamẽ ante nonnulla, eaque leuia, reciderimus: aut ſaltem recidenda carptim indicauerimus.

Seu liquor hoc peperit, ſine quo riget arida rerum Manil.li. verſ.
Materies, ipſumque vocat, quo ſoluitur, ignem. CXXXV.

corrige:

—ipſumque vorat, quo ſoluitur, ignem.

mox:

Semper erit genus in pugna: dubiumque manebit
Quod latet, & tantũ ſupereſt hominumq. deumq.

Lege: Ibid. verſ. CXLV.

—& tantum ſupra eſt hominemque deumque.

paulo poſt: ver. CLV.

Tertia ſors vndas ſtrauit, flatuſque natantis,
Aequora perfudit toto naſcentia ponto.

ſcribe:

—fluctuſque natantes.

ſubinde:

At parte ex alia claro volat orbe corona, verſ. CCCXXI
Luce micans varia: nam ſtella vincitur vna
Circulus in medio radians: quae proxima fronte
Candidaque ardenti diſtinguit lumina flamma;

in his, verſus tertius longe aliter in libro Gemblacenſi concipitur; & quomodo eum proculdubio poeta ſcripſit. nimirum:

—ſtella vincitur vna
Circulus; in media radians quae maxima fronte.

niſi forte, quod ſuſpicor, *radiat*, potius ſcribẽdum eſt; aut verſu illi proximo, *diſtinguens*, non, *diſtinguit*. iam vero illa,

Serpentem magnis Ophiuchus nomine ſignis.

Diuidit,& toto mergentem corpore,corpus
Explicat.

ſi veteris libri ſcripturam non contemnimus, ita
id.'verſ. ſcribemus:

cc *Serpentem magnis Ophiuchus nomine ſignis*
xxv. *Diuidit,atque etiam totum ingens corpore corpus*
Explicat.

quod tamen à poeta ſcriptum fuiſſe, in tanta lectionum varietate,ſibi ſententia ſemper conſtante, nolim praeſtare. vt contra illud fide mea rectum eſſe iubeo;

Et Phoebo ſacer ales,& vna gratus Iaccho
rſ.ccc. xxv. *Crater.*

pro quo in vulgaris notae libris eſt:

Et Phoebo ſacer ales & magno gratus Iaccho
Crater.

aperte verſu reclamante. quod qui non viderunt; miror qua parte corporis oculos ſuos habuerint. dehinc interſtitio non ita longo.

Tunc ſubeunt haedi claudentes ſidere pontum
bid. verſ. ccc. *Nubibus,& mundi nutrito rege capella.*

iii. qui verſus elegantiſsimi minima mutatione elegãtiam antea amiſſam recipient,ſi ita ſcribantur:

Tunc ſubeunt haedi claudentes ſidere pontum,
Nobilis & mundi nutrito rege capella:
Cuius ab vberibus magnum ille aſcendit Olympũ,
Lacte fero creſcens ad fulmina, vimque tonandi.
Hanc ergo aeternis merito ſacrauit in aſtris
Iuppiter,& caeli caelum mercede rependit.

de capra Amalthea ſermo eſt. de qua Varro,Ouidius,Lactantius,alij multa.deinde:

bid.verſ. *Vltima quae mundo ſemper voluuntur in imo,*
ccccl. *Quis innexa manent caeli fulgentia templa,*

Nuſ-

Nusquam conspectum redeuntia cardine verso
Sublimem speciem mundi, similisque figuras
Astrorum referunt.

emenda, nisi mendosos habere mauis:

Vltima quae mundo semper voluuntur in imo,
Quis innexa manent caeli fulgentia signa
Nusquam in conspectum redeuntia cardine verso,
Sublimis speciem mundi, similesque figuras
Astrorum referunt.

scripsi primum, *caeli fulgentia signa:* de ijs enim loquitur poeta, non de aëre aut de caelo. deinde posui, *in conspectum:* pro eo quod erat; *conspectu.* sententia postulante, & vet. cod. adiuuante. postremo emendaui, *Sublimis speciem mundi;* cum antea legeretur; *sublimem speciem mundi.* cuius emendationis rationem qui petat, idem omni ratione expers esse videatur. subiungam & alias aliquot emendationes priusquam alio propero. illud itaque mendosum est:

Nusquam turba nocet: nihil illis partibus errat, *Ibid. vers.*
Latius & lenius, mutatoue ordine fertur. CCCC. LXXXIII

& scribendum:

Nusquam turba nocet: nihil vllis partibus errat;
Laxius aut leuius, mutatoue ordine fertur.

ne illud quidem bene habet;

Qua pateat mundum diuino numine verti; CCCC
Atque ipsum esse Deũ; nec sorte coisse magistra, LXXXVII

cum vetus sit lectio:

Atque ipsum esse Deum, nec forte coisse magistra.

quam in partem apud Sallustium, Ciceronem, Liuium, alios, frequenter peccatum est. vti infra:

Si sors ista dedit nobis, sors ipsa gubernet.

cum vera sit scriptura:

Si fors

Si fors ista dedit; nobis fors ipsa gubernet.

Eleganter autem Manilius de placitis Epicuraeis differens, Lucretiana verba vsurpat. quale est illud Lucretio familiarissimum; *moenia mundi*. quo etiam lib. III. vtitur:

Cum tantas strueret moles per moenia mundi.

Sed praestat carmen Manilij à nobis emendatum apponere, illique Lucretianos versus, quos exprimere voluit, subijcere. sic enim vtroque sibi ex cõtentione opposito, quid noster sit assecutus, intelligetur. & Manilij quidem haec sunt:

Ac mihi tam praesens ratio non vlla videtur,
Qua pateat mundum diuino numine verti;
Atque ipsum esse deum, nec forte coisse magistra:
Vt voluit credi, qui primus moenia mundi
Seminibus struxit minimis, inque illa resoluit;
E quis & maria & terras & sidera caeli
Aetheraque, immensos fabricantem finibus orbes
Soluentemque alios constare, & cuncta reuerti
In sua principia & rerum mutare figuras.

[Lucretius lib. V.] Lucretij autem illa:

Quippe etenim primum terraï corpora quaeque,
Propterea quod erant grauia & perplexa, coibant,
In medioque imas capiebant omnia sedes.
Quae quanto magis inter se perplexa coibant;
Tam magis expressere ea, quae mare, sidera, solem,
Lunamque efficerent, & magni moenia mundi.
Omnia enim magis haec è laeuibus atque rotundis
Seminibus, multoque minoribus sunt elementis
Quam tellus.

Vnam atque alteram maculam in eodem poeta deleamus: deinde manum de tabula.

[Manil. li. I. vers. 10. XXVI.] *In quo consumit Phoebus lucemque, moramque.*

emenda

emenda errorem totiens iam obuium:

In quo consummat Phoebus lucemque moramque.

post vero,

Inuiaque obliqua radiorum munera flamma Ibid. vers. 1011.
Dat pariter minimum nobis.

scribe, vt poeta scripsit:

Dat per iter minimum nobis.

deinde:

Fila trahunt alti circum comitantia caeli,
Interuallo pari seruantes limite semper.

corrige:

Fila trahunt alti cursum comitantia caeli,
Interualla pari seruantis limite semper.

illud enim, *seruantis*, omnino ad caelum referendum est. mox:

Non opus est magni casus, sed numinis ordo.

verba suum in ordinem restituendo, lege:

Non casus opus est, magni sed numinis ordo.

qua sententia hoc caput concludimus.

Militia plebi volenti. phrasis Graecorum à Sallustio expressa. Sallustius eam in rem correctus.

CAPVT XX.

SICVTI *cum primo ficos propola recentes*
Protulit, haud precio ingēti dat primitus paucos:
itidem ego hoc capite facere cogito. cum enim amplissimas in Sallustiū castigationes, ex varijs, ijsque oppido quam vetustis libris, domi paratas habeam, quas breui velim extrudere: nunc vnam duntaxat vnius loci emendationem, sed illā acerrimo Adolphi Mekerchi & Iusti Lipsij iudicio,

pro ea quae eſt in ſummis illis viris maxima omnis doctrinae copia, valde probatam decreui proponere, & hoc quaſi lenocinio ad ipſas caſtigationes cognoſcendas lectorem allicere. Verba Salluſtij ſunt: *Neque illi ſenatus, quamquam aduerſus erat, de vllo negotio abnuere audebat: ceterum ſupplementum etiam laetus decreuerat. quia neque plebe militiam volēte putabatur Marius, aut belli vſum aut ſtudia vulgi amiſſurus.* quibus verbis errorem ſubeſſe, nemo eorū, opinor, omniū, qui ſe Salluſtiū ſuperioribus annis ſatis multi corrigere ſunt profeſsi, ſentiſcere potuerunt. ſolus Leopardus, cuius doctiſsimae in omne ſcriptorū genus emendationes tuo, FRANCISCE NANSI, beneficio nō ita pridem coeperunt videre lucem, locū mendoſum eſſe, & hunc in modum corrigendum videri monuit: *Ceterum ſupplementum etiam laetus decreuerat, & quia plebi neque militia volenti erat, putabatur Marius aut belli vſum, aut ſtudia vulgi amiſſurus.* cuius hominis eruditiſsimi cenſurae libēter meum adijcerem ſuffragium, niſi & Priſcianus Graecae illi Demoſthenicae phraſi, ἂν βουλομένοις ᾖ τούτοις ἀκούειν, hanc Latinam Salluſtij ſubijceret, *neque plebi militia volenti putabatur:* & alioqui, verum vt dicam, neſcio quomodo illa correctione nimis plebeia & quaſi de triuio ea doctiſsimi hiſtorici efficeretur oratio. Riuium, Aldū, atque ipſum adeo Nannium, verborum in libris veteribus mutationem obſeruaſſe nullam, valde miror. Ego vero nullum hactenus librum manuſcriptū videre potui, (vidi autem plurimos, & duos in ijs, multos iam annos in collegio Buſlidiano, in quo litteratiſsimus Nannius eloquentiā profitebatur, publi-

Salluſt. Iugurthino.

Emendationum li. IV. c. XXXIII

in oratione περὶ ςεφάνου.